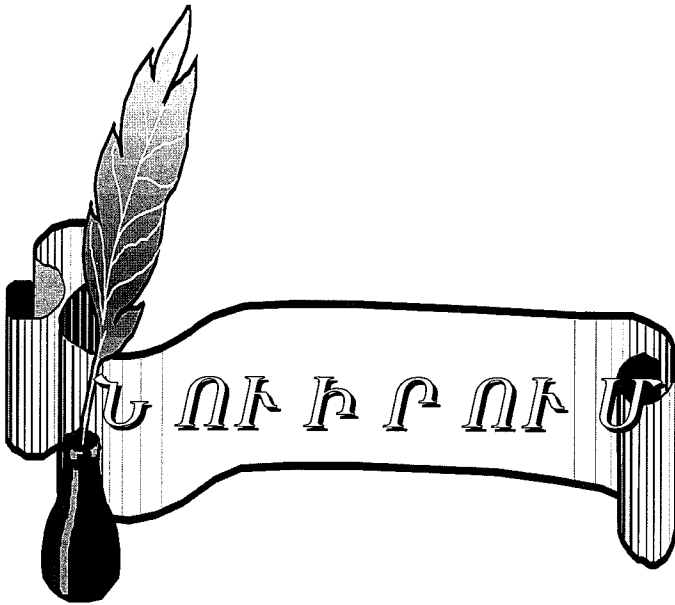

ԳՐԻԳՈՐ
ՀՈԹՈՅԵԱՆ

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

ԳՐԻԳՈՐ
ՀՈԹՈՅԵԱՆ

«ՈՒՏԱՏՈՒՆ»

թանգարան-ինստիտուտի հրատարակչություն
Երևան - 2002 թ.

ՀՏԴ 891. 981 - Հոթոյան
ԳՄԴ 84Հ7 - 5
Հ - 888

Հոթոյան Գ.

Նվիրում (երգեր և բանաստեղծություններ)

Եր. «ՈՒԽՏՍՏՈՒՆ» թանգարան - ինստիտուտի հրատ.
2002 թ. - 216 էջ

Հեղինակի մասին խոսքը՝
Խմբագիր՝

*Հրաչյա Մաթևոսյանի
Մասուն Գրիգորյան*

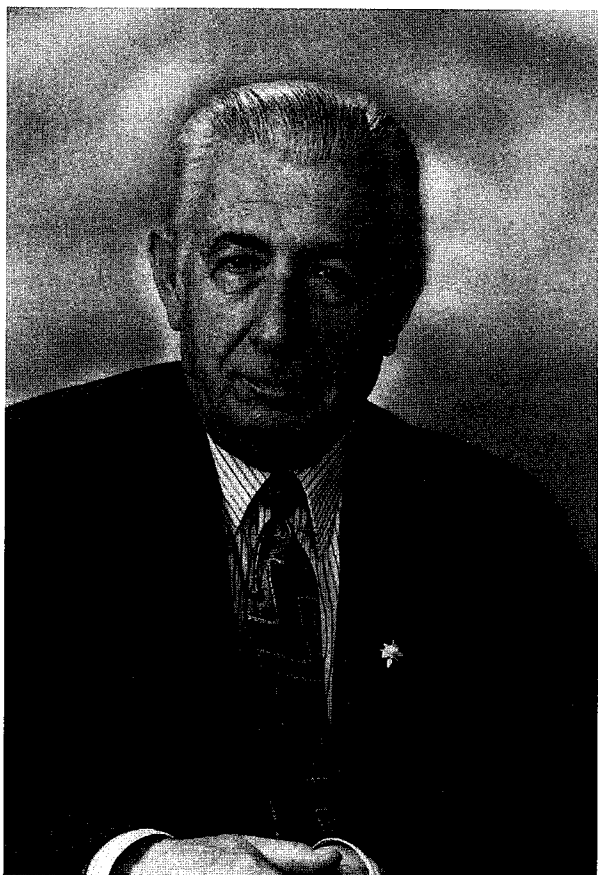
«Նվիրում» ժողովածուն Կանադայում ապրող հայ բանաստեղծ, հրապարակախոս, բազմաթիվ երգերի հեղինակ Գրիգոր Հոթոյանի ստեղծագործությունների Երևանում լույս տեսնող առաջին գիրքն է: Ընթերցողը նրա ստեղծագործություններին ծանոթ է սփյուռքահայ մամուլից և «Միրտը ասիի մեջ» բանաստեղծությունների ժողովածուից: «Նվիրում» -ում բացի հայրենասիրական և սիրային նոր ստեղծագործություններից, ընթերցողն առաջին անգամ հանդիպում է հեղինակի գրած երգատեքստերին և նրանց հիման վրա հյուսված երաժշտությանը:

Հ 4702080202 2002թ.
709(01) - 2002

ԳՄԴ 84Հ7 - 5

ISBN 99930-823-8 - 4

© Գրիգոր ՀՈԹՈՅԱՆ

ԳՐԻԳՈՐ ՀՈԹՈՅԵԱՆ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Իմ խորին և սրտագին շնորհակալություններս կը յայտնեմ իմ բանաստեղծությունները եղանակաւորող երաժշտագետ- յօրհնողներ Էդիկ Յովսէփեանին՝ 20 երգ, Գէորգ Յարութիւնեանին՝ 4 երգ, Սարգիս Համպոյեանին՝ 2 երգ, Անահիտ Կուսուրեանին՝ 2 երգ, Արթուր Ռազզոնիին՝ 1 երգ և Յակոբ Մանուկեանին՝ 1 երգ քառաձայն երգեցողութեամբ և զոյգ դաշնամուրի ընկերակցութեամբ, Էդիկ Յովսէփեանի 18 երգերուն դաշնամուրի բաժինը եղանակաւորող շնորհալի դաշնակահար Գէորգ Անտոնեանին և մէկ երգի դաշնամուրի բաժինը եղանակաւորած Հրաչ Շէհիրեանին:

- Գրքիս յառաջաբանի հեղինակ, արձակագիր և հրապարակագիր Հրաչեայ Մաքեոսեանին:
- Գրքիս խմբագիր, բանաստեղծ, հրապարակագիր և պատմաբան Սասուն Գրիգորեանին:
- Գրքիս Թրոնթոյի տպագրութիւնը ընկերական և բարեկամական մօտեցումով ստանձնած AMV GRAPHIC INC-ի տնօրէն ընկեր Վահէ Թաշճեանին և իր եղբայրներուն:

ԳՐԻԳՈՐ ՀՐԹՈՅԵԱՆ

Այս հատորին մեկենասութիւնը
սիրով ստանձնեցին աղջիկս՝ տիկին
Անի Հոթոյեան - Ժողին
եւ թոռնիկներս՝ Զրիստափոքր եւ
Ստեփան-Արմէնը
Շնորհակալութիւն իրենց ազնիւ
նուիրումին համար:

Գրիգոր Հոթոյեան

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՄԱՐԴԸ՝ ԲԱՌԵՐԻ ՄԵՉ

Գրիգոր Հոթոյանին և նրա «Նվիրում» գրքին
ծանոթանալուց հետո

Երևանում ծանոթացանք: Գնացինք սուրբ Էջմիածին, եղանք Օշականում, խոնարհվեցինք սուրբ Մեսրոպ Մաշտոցի աճյունին: Ուր էլ գնացինք՝ սուրբ էր ու սրբություն էր: Հաճախ հառնում էր, ուռճանում, երբ նայում էր սուրբգրային մեր լեռանը, հաճախ արտասվում էր. հանկարծ զգացի, որ նա կարող է մտնել բառերի մեջ: Անսովոր ոչինչ չկա: Մարդը ծնվել է այդ բառերից, տարիներ, տասնամյակներ շարունակ պահել-պահպանել է իրեն ծնած բառերը ու սրտի ուզած ժամանակ իրավո՞ւնք չունի մտնելու իր բառերի մեջ այնպես, ինչպես մտնում են հարազատ տուն, այգի, ինչպես մտնում են ճանապարհ, տրվում հուշերին: Եղեռնի միջով անցած ծնողների զավակը բառի և պատմության ծնունդ է: Առանց կարդալու զգացի՝ բանաստեղծ է: Ու երբ գրչեղբայրս՝ Սասուն Գրիգորյանը առաջարկեց կարդալ ձեռագիրը, մի պահ երկմտեցի. «Մարդը ծնված օրից բանաստեղծ է, էլ ի՞նչ կարդամ, էլ ինչո՞ւ կարդամ»: Բանաստեղծի մասին շատերն են հիացմունքի խոսքեր ասել ու գրել: Հակոբ Կարապենցի և Սասուն Գրիգորյանի «գրավոր մեղադրանքները» բավական են, որ ձեռքերս կապվեն: Ձեռքերս կապված են, բայց կարդում եմ եզակի արձակագիր, արհեստ, վաղամեռիկ Հակոբ Կարապենցի սրտահույզ-նրբազգաց խոսքը. «Այդ որքա՞ն հարուստ ներաշխարհ ես ունեցել: Այդքան սեր ու կարոտ ինչպե՞ս են պարփակել սրտիդ մեջ: Սիրեցի թե՛ հայրենասիրական երգերդ և թե՛ սիրային տազնապներդ»: Որքան բոցաշունչ են հեղավոխական երգերդ, նույնքան տրտմանույշ են անձնական տվախտանքներդ», «...այս գրքի մեջ է, որ տեսա քո գեղեցիկ հայերենը՝ միանգամայն հասուն, ճկուն ու հարուստ: Ուրեմն, կեցցե Հալեպը, որ քեզ պես բանաստեղծ է տվել»: Ցավոք, ես չեմ կարող վիճել Հակոբ Կարապենցի հետ, չեմ կարող ասել՝ ոչ մի քաղաք ու երկիր բանաստեղծ չեն տալիս: Բանաստեղծ տալիս են ծնողները, բանաստեղծ տալիս է լեզուն, բանաստեղծ տալիս է սերը: Գրիգոր Հոթոյանը բանաստեղծ է դարձել ծնողների, լեզվի և սիրո

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

շնորհիվ: Ասենք, որ նրա համար իր ծնողները պատմություն են, իր լեզուն պատմություն է, իր սերը պատմություն է: Ես չեմ կարող ասել, թե ինչ ջերմությամբ (գուցե և սառնությամբ, անտարբերությամբ) կրնդունվի բանաստեղծի այս նվիրումը, բայց սիրով ասենք, որ բանաստեղծին բանաստեղծ դարձրած «Միրտը ափին մեջ» գիրքը, որը լույս է տեսել Տորոնտոյում, 1987-ին, շատերի ուշադրությունն է շեղել առ Գրիգոր Հոթոյանը: Դրանցից մեկն է Հակոբ Կարապետյանը, որի խոսքից առատորեն ծաղկաքաղեցի: Այսպես կարող եմ ծաղկաքաղելով «գործս յուր տանել», բայց «Նվիրումը», իրոք որ, նվիրում է պահանջում: Հաճախ բառերի մեջ քաքնվող բանաստեղծը ծննդյան տուն է ստեղծում: Գիրքը, որը բաղկացած է «Իմ երգարանը», «Որդիական», «Նվիրում» և հավելյալ՝ «Հեղինակի մասին» բաժիններից, ամբողջովին, ամեն մի բաժնով, բանաստեղծությամբ, տող ու տնով նվիրում է: Չմոռանանք, երբ ուսուցիչ Գրիգոր Հոթոյանն է բանաստեղծում, երբեք չի փորձում դաս տալ, հիշեցնել իր ուսուցիչ լինելը: Դա սքանչելի է: Հեղինակի հետ մտերմիկ պահերը, զրույցները, լռությունը, իրար արմատի, անցած ճանապարհի իմաստին մոտենալը, տպագրածն ու ձեռագիրը, ասես, մեկ արած, նույն բանն են հուշում. հայրենի եզերքից, տնից, տեղից զրկվածը, Դեր Չորի անապատներով անցածի սերունդը այլևս չէր կարող ոչինչ սիրել այնպես, ինչպես պետք է գուրգուրելով, դողահար սիրել մաշտոցյան գիրն ու գրականությունը, որի հանդեպ տածած սիրով միայն կարելի է հառնել: Այդպես կոչվածներից մեկն էլ իր ծնողների, իր ժողովրդի պատմությունը քաջ իմացող բանաստեղծ Գրիգոր Հոթոյանն է, մարդ, որն իրավունք չունեի մոռանալու իր վարժարանը, իր ուսուցիչներին: Չոներգությունների մեջ ամեն մեկն իր արժանի տեղն է գտել: Կասեի՝ բանաստեղծը ոչ միայն իր «նվիրատուների» հոգեբանությունը լավ գիտի, այլև գիտի սուրբ մաշտոցյան բառերի, կասեի՝ գրերի հոգեբանությունը: Այդպես չլինեի, նա չէր կարող բանաստեղծել. «Մնած մետրոպայան լեզվի հայաբույր լույսով սրբազան»: Հայ բանաստեղծի գրչից շատ է արյուն ծորացել, արյունոտ բառեր շատ ունենք: Պետք է ուժ ունենալ սիրո երգեր գրելու համար: Ատելու համար նույնպես պետք է սեր ունենալ: Իր ապրած կյանքի գինը, իր խոսքի արժեքը քաջ իմացող բանաստեղծը երբեք իրավունք չունի մոռանալու, թե իր արմատները որտեղից են գալիս, ովքեր են իր նախնիք, ծնողներն ի՞նչ են կորցրել: Ինչո՞ւ մոռանալ, որ ծնվել, հասակ է նետել Հալեպի հայաշունչ

գաղթօջախի մեջ, պարտական է նաև ուսուցիչներին, մտավորականներին, խմբագիրներին է պարտական: Նա մինչև իր կյանքի վերջին պահը չի մոռանա իր կուսակցությանը. թրծվել է հայ հեղափոխական դաշնակցության հնոցի մեջ: Երդումի նման է հնչում նրա խոսքը. «Հայաստանի սիրտէն Սասունի սրբազան լեռներէն ժառանգած սիրտիս մեջ բոցավառող կրակը զիս երբեք հանդարտ չէ ձգած և պիտի չձգէ մինչեւ մահ, որուհետև արմատներս կտերին անձնագոհ ֆետայիներու այն փաղանգեն, որոնք իրենց կեանքը գոհաբերեցին հայ ժողովուրդի ազատութեան ճանապարհին»: Եթե բանաստեղծի արձակ այս ազնիվ խոստովանության տխուր երաժշտությունը, բառերի թախիծն ու լացը, հավատը, հույսը փորձենք ավելի մանրամասնել, ապա նույն պահին կատացվի այս ժողովածուն, որ կոչվում է «Նվիրում»: Եթե չափակշռելու լինենք ապրած կյանքը (տարիքային իմաստով) և գրական վաստակը, ապա շահողը լինելու է ճանապարհը, որը սասունցու զավակի հպարտությամբ անցել է Գրիգոր Հոթոյանը: Նա միշտ եղել է հայոց բառ ու բանի հետ: Եթե ճիշտ է, որ նա պահել է լեզուն, ապա ինքն էլ մեր լեզվի, մեր բառի փրկածն է: Եվ նա ոչ միայն բանաստեղծություններ է մեզ նվիրում, այլ բառերի, պատկերների, ապրումների հրավառություն է սարքում: Սիրային-քնարական բանաստեղծությունների մեջ ասես ծփում է մեր ժողովրդական մեղեդայնությունը: Թող միշտ բանաստեղծի գրչին պատկանի «երազանքով քաղցրահամ», «դալարազեղ վարդաստան», «ըղձանքներով սիրավառ», «ուղին մթասովեր», «ջահով օրհնաբեր», նման տասնյակ ու տասնյակ բառապատկերներ, որ լցված են երգերի մեջ, բայց խորթ պիտի համարեն, երբ նույն գրիչը գրում է «գեղեցկուհիս սիրախանձ», և նման ոչ բանաստեղծական ամպոտ շերտեր, որ ստվեր են գցում լուսածիր պատկերների վրա: Գեղեցկություն, սրտի նվիրում համարենք ձոներգերը, որից այս գիրքը պակասություն չի քաշում: Նվիրումները հաճախ այլոնային արժեքի են, բայց գլխավորը մնում է հեղինակի անկեղծությունը: Բանաստեղծը չէր կարող բանաստեղծություններ չնվիրել հայոց լեզվին, չապրեր մեր ճակատագրով, բայց սխալված չենք լինի, եթե ասենք, որ մեր սրբություններն ավելի են սրբանում, ավելի մերը դառնում, երբ զգում ես բանաստեղծի արյան կանչի մտերմությունը իր կորուսյալ և հավատի մեծ աշխարհի հետ: Երախտագիտությունը պետք է ուղեկցի մարդուն: Մեր բանաստեղծները երբեք խեղճ չեն

ՆՈՒՐՈՒՄ

եղել և տասնյակ ու տասնյակ բանաստեղծություններ են նվիրել աշխարհի սարերին ու գետերին, ժողովուրդներին ու քաղաքներին: Կխնդրեի ընթերցողին, որ նա հանգիստ կարդա Սիրիային նվիրված բանաստեղծությունը: Մա արդեն պատմություն է՝ լուսաբացի ճշմարտությամբ: Գրիգոր Հոթոյանը, պարզվում է, երգաստեղծ է: Այս գրքում դուք կհանդիպեք բանաստեղծի գրած շատ խոսքերի, խոսքեր, որ, ինչպես ասում են, դարձել են երգեր: Հենց բառերը հուշում են, որ նա լավ երգերի խոսքերի հեղինակ է: Շնորհակալ լինենք երաժշտության հեղինակներին, դաշնավորողներին, երանի նրանց, ովքեր կլսեն և կվայելեն:

Սիրային ինչ երգ էլ գրած լինի ու գրելու լինի Գրիգոր Հոթոյանը, սիրո նրա անսպառ աղբյուրը եղել ու է՝ իր Հայաստանը, Հայոց լեզուն, Արարատը, Հայ ժողովուրդը, իր կուսակցությունը: Աղբյուր, որ նա պահել ու պահում է մաքուր: Ու հիմա ինչպես ուրախ չլինի, երբ սրտի ցանկացած ժամանակ գալիս է Հայաստան: Տեսնելու, լցվելու, հավատալու: Նրա համար հայրենիքում սիրելը հրաշք է, հայրենիքում նոր երգ գրելը հրաշքի նման բան է: Եվ, որպես գրող, եկավ, մասնակցեց Գրողների համահայկական առաջին խորհրդածողովին, նորից լցվեց Հայաստանով, հասցրեց իր «Նվիրումը» նվիրել մեզ ու...

Բարի ճանապարհ, մինչև նոր հանդիպում նոր գրքով, մեր պատմության, լեզվի, հայրենիքի հետ արմատներով կապված, Սասունի ասած, պայքարի և հավատի սասունորդի:

*Հրաչյա Մաթևոսյան
Արձակագիր*

ԻՄ ԵՐԳԱՐԱՆԸ

ՂԱՐԱԲԱՂԸ ԿԸ ԿԱՆՉԷ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

*Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի*

Ջարթիր, լա՛օ, Ղարաբաղը կը կանչէ,
Հայոց ազգին որդիները օգնութեան,
Միանալու իր էութեան, իր Մեծ Տան՝
Հօր կանքով մշտակենդան:

Արցախը ազատ ապրած է դարեր,
Պատմութիւն կերտած հայու արիւնով,
Կրկ. { Պիտ՝ դառնայ ազատ կրկին պայքարով,
{ Պապենական սուրբ հաւատքով:

Իմ Արցախ սիրասուն,
Դո՛ւն սիրտն ես Հայութեան,
Կրկ. { Դո՛ւն երազ անթառամ,
{ Յաւերժական իմ Հայաստան:

Ղարաբաղը շղթայուած է, ո՛վ հայեր,
Բռնապետի նենգութեամբը ոճրածին,
Կը տառապի կարօտովը դառնազին՝
Ազատութեան լուսաբացին:

Արցախեան ձայնը՝ անթերուած կրակ,
Բոցավառած է սիրտը Հայութեան,
Կրկ. { Վերածուած է ոգին Արամեան՝
{ Գաճասարէն մեր սրբազան:

Իմ Արցախ սիրասուն,
Դո՛ւն սիրտն ես Հայութեան,
Կրկ. { Դո՛ւն երազ անքառամ,
{ Յաւերժական իմ Հայաստան:

25 Օգոստոս, 1989

ՂԱՐԱԲԱՂԸ ԿԸ ԿԱՆՉԷ

Խօսք՝ Գրիգոր Հորոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Allegro non troppo

Ձայն-քիւր-սի-ն օ Ձայն-քայ-քայ-քայ Կօ Կան-չէ-ն Ձայն-քայ-քայ-քայ
Ձայն-քայ-քայ-քայ Եօճ-քայ-քայ օ Կօ Կան-չէ-ն

Ղիւն ոք-քի-ն թի-ն քօ օք-ն թիւն, օք-ն Ձայն-քայ-քայ-քայ

Օ-ն-ն թիւն քի-ն թի-ն քայ-քայ Կօ-ն քայ-քայ-քայ Եօճ-քայ-քայ-քայ

Նը-յաւ խաւս - զարչարաբանս քաւ-րնը, պարտաբան

կեր. քանի հաւ յար-րա-նան: Միտք դաւանայս - զարչ

կեր-կին պայ-գաւ-րան: պա-րկե-ան-կան յարչ հաւ-ւարչ-

նան: Նը-յաւ խաւս կան յարչ հաւ-ւարչ-գան:

ՆՈՒԲՐՈՒՄ

(2.)

ի՞նչ էր - գալիս սի - րու - անի,
 քան սիրտի

ես հու - ջու - րեանի,
 քան է - րու

1.

ան - րու - անի,
 յու - տը - րու - քանի ի՞նչ հու - ջու -

2.

քանի:
 ի՞նչ էր - յու - տը - րու - քանի ի՞նչ հու - ջու - քանի:

Handwritten musical score for the first system. The top staff is a vocal line in treble clef with lyrics: "նի- ւո- ւո- րս- ցի:" (Nhi- uo- uo- rsi- tsi:). The bottom two staves are a piano accompaniment in grand staff. The music is in a key with one flat and a 4/4 time signature. The first measure of the vocal line is marked with a circled '2' above it. The piano accompaniment includes chords and a bass line with some notes marked with '12' and '18' below them.

Two systems of empty musical staves, each consisting of a vocal line in treble clef and a piano accompaniment in grand staff.

Two systems of empty musical staves, each consisting of a vocal line in treble clef and a piano accompaniment in grand staff.

Two systems of empty musical staves, each consisting of a vocal line in treble clef and a piano accompaniment in grand staff.

ԱԶԱՏԵՆՉ ԻՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

*Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի*

Ազատատենչ ողջ Հայութեան,
Խրոխտ կամքով Վահագնածին,
Փիւնիկի պէս ծնար կրկին,
Յաւերժական իմ Հայաստան:

Ոգի դարձած Եռագոյնով,
Հայոց երկիր դարձար ազատ,
Հզօր մնաս զերդ Արարատ՝
Հին ցաւերդ ամոքելով:

Դո՛ւն իմ երագ, իմ միակ սեր,
Դո՛ւն իմ արեւ կենսապարգէւ,
Կարօտավառ քեզի բարեւ,
Իմ Հայաստան անտաքեր:

Իմ Հայրենիք եղեմական,
Մերուպաշունչ իմ Հայաստան,
Որդիներդ տուն պիտի գան,
Պիտի դառնաս դուն վարդաստան:

Ոգի դարձած եռագոյնով,
Հայոց երկիր դարձար ազատ,
Հզօր մնաս զերդ Արարատ՝
Հին ցաւերդ ամոքելով:

Դո՛ւն իմ երագ, իմ միակ սեր,
Դո՛ւն իմ արեւ կենսապարգէւ,
Կարօտավառ քեզի բարեւ,
Իմ Հայաստան անտաքեր:

ԱՉԱՏԵՆՉ ԻՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Հորոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Tempo di marcia

Չի - նս - քա -
 ցեալ որդի նա - ճա - րեան, ճա - րեալ կա՛ն - գալ ջն - քա - ջն -
 ջը , զի - նի - կի սխա ճ - արդ եր - կի - , ճա - սե - ր - ան
 կան ի՛նչ նա - ճա - րեան : Ա - թի ճա - րե - ան է - նս - քա - ջ -

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

Նով: Քույրեր - կիր զար - զար ա - լար, Եւ զոր յե-

կուս զերդ Վի - թա - թար՝ Կիւ զա - Էտ - թա ա - թա զե - լու

Պահ թո՛ւ քա - ղի, թո՛ւ զի - սկ ա՛ր, Պահ թո՛ւ քա - ղի

կե - սի - սար - զեւ, կու - թա - ղա զեւ թա - ղա թո՛ւ թա - ղա թո՛ւ թա - ղա

Կրօն ա - լե - ցա - րե՛ր:

ՉԱՅՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Ոտքի է ահա Հայ ազգը համայն,
Մօր գիրկէն խլուած Արցախի կանչով,
Հայ Դատի լուծման անվեհեր կամքով՝
Բռնցքատրուած սրտով միակամ:

Հայրենիք-Մփիւռք միաձուլուած են,
Պահանջատէրի արդար պոռթկումով,
Հայոց հողերու տուն դարձի շնչով՝
Ոգեղինացած երթով ասպազէն:

Կրկ. } Դո՛ւն Հայաստան ես, Ղարաբաղեան հող,
Պատմական Արցախ՝ երկիր Հայկական,
{ Դո՛ւն սրբատեղի, դո՛ւն զոհասեղան,
{ Հայոց պատմութեան փառքը լուսաշող:

Արցախը հայ է, բուրվառը հայկեան,
Մայր սիրագորով հերոսներ ծնող,
Գոյամարտերով շղթաներ փշրող,
Ստրկութեան դէմ պողպատեայ վահան:

Արցախ-Ղարաբաղ՝ ձայն ազատութեան,
Դո՛ւն գողտրիկ աշխարհ քաջերու օրրան,
Գարունը մօտ է քու տառապանքին,
Շուտով կը դառնաս մօրդ կաթոգին:

Կրկ. } Դո՛ւն Հայաստան ես, Ղարաբաղեան հող,
Պատմական Արցախ՝ երկիր Հայկական,
{ Դո՛ւն սրբատեղի, դո՛ւն զոհասեղան,
{ Հայոց պատմութեան փառքը լուսաշող:

25 Օգոստոս 1989

ՉԱՅՆ ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Tempo di marcia

The musical score is written in 2/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of four systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The lyrics are in Armenian and are written below the vocal line.

Որ-դի է ա-հա
Իսկ աչ-գը հա-նայն, զոր ցիր-կնն իսկա-ւոր
Սի-րա-յա-նի կե-տիւն իսկա-ւոր իսկա-ւոր

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

Երևի իմ յար-գիր-գիր զար-գար ա- զար, ե-զոր-ե-

հաս զերբ թի-քս-քսի իմ յու-տե-րոյ ա-ծա-ցե-լովի

զան ի՞նչ քի-րոյ ի՞նչ սի-ւնի սեր, զան ի՞նչ ա-րե-

կե-սե-ր զար-գե-լի, յու-րո-յան զան զերբ քի-րոյ ի՞նչ յու-

Կրակ դարձի ջի շու՛ն շու՛ն
 ո - զե՛ն յի - նա. զա՛ն

եր - քա՛ն առ - քա՛ն զճե՛ն,
 զի՛ն իս - յառ քա՛ն եւ

դա - քա - քա՛ն - կան ինչ,
 պար - իս կան ջի - զա՛ն

եր - կի՛ր իս - կան,
 զի՛ն աք - քա՛ն յի - ջի

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

1. 2. 3.

քննի պա-հա-տի-րան
 հա-յայ պար. ճա-րտան

Coda

փառ-քո լա-ւա-շառ
 հա-յայ պար. ճա-րտան

rit. -----

փառ-քո լա-ւա-շառ

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Հազար ողջո՞յն Հայ մայրերուն,
Ազգը պահող, սնուցանող,
Սերունդները հայացնող,
Հայ մայրերուն հազար ողջո՞յն:

Հազար ողջո՞յն Հայ մայրերուն,
Ռոռնք որպէս բերդ ու վահան,
Պաշտպանած են բազմադարեան,
Հայ հաւատքը ազնուագոյն:

Հազար ողջոյն, յաւերժ յարգանք,
Հայ մայրերուն քաջակորով,
Ռոռնք իրենց սուրբ արիւնով,
Կերտած են փառք ու յաղթանակ:

Հազար պատիւ հայ մայրերուն,
Ռոռնց վսեմ նուիրումով,
Եւ սեփական կեանքի գնով,
Հասած է մեզ հայոց լեզուն:

Հայ դպրոցը՝ լոյսի տաճար,
Հայ մայրերով կը մնայ վառ,
Ռր սերունդներ որպէս նշխար,
Հաղորդուին լոյսին անմար:

ՀԱՅ ՄԱՅՐԵՐՈՒՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Հորոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յօսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Tempo di marcia

The musical score is written in 3/4 time and consists of five systems. The first system is an instrumental introduction for the piano, marked *non troppo*. The second system begins the vocal line with the lyrics "աւ - սար ու - շիւն". The third system continues the vocal line with "հայ մայ - բն - բուն, ապ. զԵ պար - հոյս աւ - շուն". The fourth system continues with "յաւ - շուն աւ - քանիք. ին - ղը հաւ - յա - զԵ շուն". The piano accompaniment provides harmonic support throughout, featuring chords and rhythmic patterns characteristic of a march.

հայ ճայ-բն- բան- հա- ւար ոչ- զյն: հա- ւար

ոչ- զյն հայ ճայ-բն- բան, ո- բով որ- ւն

բնք ու ճա- հան, արար. ար- նով կն բար- ճա-

ար- նով, հայ հա- ւար- թե աչ- նե- ւն- զոյն:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

Խօսք՝ Գրիգոր Հորոյեանի

Երածշտ. Մարգիս Համպոյեանի

Հայաստան աշխարհ, երկիր նայիրեան,
Իմ հայրենիք եղեմական,
Հայ ժողովորդի կամքով անասան,
Հասար կրկին ազատութեան:

Նուիրական Հայաստան,
Վերածնեալ բուրաստան,
Յաւէտ մնայ անասան,
Փառք ու պատիւ Հայութեան:

Ոտքի՛, Հայկի ժառանգներ,
Սարտարապատ եւ Արցախ կերտող
մարտիկներ,
Ոտքի՛, Գաթի որդիներ,
Մամիկոնեան հուրով վառուած հայ
զինուորներ:

Յառա՛ջ, Թորգոմեան զարմեր,
Գէպի յաղթանակ հպարտ քաջեր,
Յառա՛ջ, անմահ հերոսներ,
Հայրենիք փրկող հայորդիներ:

Երկիր Հայաստան, լուսաշող աշխարհ,
Հայոց երկիր դրախտավայր,
Ողջո՛ւն արեւիդ, ողջո՛ւն դրօշիդ,
Ազատութեան վեհ երազիդ:

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՇԽԱՐՀ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Սարգիս Համարյեանի

Իմ յամ քամը աշխարհէ եր. կր ըս յիտեւն
խո կայ թէ ընդ է դե ու կուն
Կայ զո զո զայ զի կամ իմ մե սուս
Իմ սար կր կրն ու սու քան թեւուն
Նո սր թու կուն Իմ յամ քամը զե
թու զն կայ իմ թու քամը յու սր
Եր ըս մե սու սուն իմայ ու սուս
Իմ յամ թեւուն
Նո իր ուր իր Կայ կր ու սուն զե
Սար թու թու սար ու կր յամ կր թու

Մենք քրիստոսը որ քիտի մեր հոգի
 թք որ զքեզ շեր Սուրբ հոգի եւր իմ
 վառում հայ քրիստոսը շեր մայր թոր թոր
 եւր մայր շեր զքեզ յայ թոր իմ հոգի
 շեր յայ մայր մեծ իմ թոր իմ հայ
 թե շեր քիտի իմ յայ զքեզ շեր
 էր հոգի իմ յայ թոր յայ մայր իմ
 իմ յայ էր հոգի իմ թոր իմ յայ
 մեծ յայ իմ յայ իմ յայ իմ յայ
 թեւր իմ է իմ յայ իմ յայ

ՊԵՏԻԿ ԻՆՃԵՅԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նուր՝ Յակոբ Ճանապարհանի

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երածշա. Սարգիս Համայեանի

Դաշնակցութեան հնոցին մէջ թրծուած,
Հերոսներու վեհ ոգիով տոգորուած,
Հասակ առիբ, դարձար հայդուկ հայկական,
Դաշնակցական ընկեր Պետիկ Ինճէյեան

Մուսա Լերան բարձունքներէն,
Պապենական սուրբ հողերէն,
Ծծած ոգին ազատութեան՝
Հերոս ընկեր առհաւական:

Հայրենական Այնճար գիւղէն մեկնեցար,
Վահագնածին խիզախութեամբ դուն հասար,
Փարիզ քաղաք՝ պատրաստելու ռումբ-ական՝
Դաշնակցական ընկեր Պետիկ Ինճէյեան:

Որպէս մի նոր Քրիստափոր,
Հայոց Դատին եղան զինուոր,
Հարուածելու վատ թշնամին՝
Քաջակոբով ընկեր անգին:

Հազարամեայ հայրենիքի կորուստով,
Մեծ Եղեռնի սարսափներու կսկիծով,
Հրդեհեցիր ըմբոստ սիրտդ վրէժով,
Մակայն ինկար պայթած ռումբի արկածով:

Ընկերներդ հազարաւոր,
Քեզ կը յիշեն արտասուաթոր,
Դո՛ւն մեռած չես իրենց համար,
Պիտի ապրիս միշտ՝ դարե-դար:

ՊԵՏԻԿ ԻՆՃԷՅԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Նուր' Յակոբ Ճանապարհանի

Խօսք' Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Սարգիս Համպոյեանի

Դո՛ւք շակ յոս թեա՛ն հօ շո սքե՛ յի շ
Թո՛ր ի՞նչ աւ թ հե՛ թոս շե՛ թոս
Է՛նե՛ ո՛ր զի՛ ո՛ր է յոս զոս աւս՛
Իս՛ աւսկ աւ ո՛ր զ թարթար իսկա՛նկ իսկա՛ն
Կա՛ն թարթա՛նկ յոս կա՛ն զի՛ կե՛ր
Պե՛ սքե՛ թե՛ ի՛նչ էս՛ շ
Սոս՛ աւս զե՛ թոս շ թարթա՛նկ շե՛ թե՛ շ
Կոս՛ սքե՛ շոս կա՛ն շ առո՛ր իս զե՛ թե՛ շ
Շո՛ շոս՛ ո՛ր զի՛ շ աւ յոս թեա՛ն
Ի՛նչ թոս զե՛ կե՛ր աւս՛ իս աւ կա՛ն

Գ Ա Ր Ն Ա Ն Ա Յ Ի Ն ...

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

*Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի*

Գարնանային գով գիշերով,
Կը թափառիմ փողոցներով,
Անցեալի սերտ ապրումներով,
Կը վերանամ քեզ յիշելով:

Կրկ. { Լուսնի լույսը արծաթեայ
Երկինքէն լուռ կը շողայ,
Փայփայելով հուրը սրտիս,
Քեզ տեսնելու երագիս:

Հրատոչոր սիրով վառուած,
Քեզ կփնտռեն աչքերով թաց,
Սիրուն աղջիկ՝ սիրոյ ալիւն,
Առանց քեզի չկայ գարուն:

Գ Ա Ր Ն Ա Ն Ա Յ Ի Ն ...

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

The musical score is written in G major, 3/4 time, and consists of five systems. Each system includes a vocal line and a piano accompaniment. The lyrics are written below the vocal line.

Գար - նա - նա - յին չով

դի - շե - րով, Կո - րու - յա - յիս Կո - ռու - շե -

րով, առ - յեւ - լի սերը մայ - րու - շե - րով

ԿԵ ՎԵ՛րս ըստ ճեղք յի- շե- լով:

Ձու- ճի ԼՎ- 4Ը սր- ջուր- ջուր:

Եր- յի- ճի- լով ըստ ճե ըս- ջուր:

Վայ- վա- ճի- լով ըստ ճե սր- ջուր, ճեղք յի- ճի:

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

նե- լա ճ- րա- րա՛ն լա- ռի լա- աւ

ար- խա- խա- խա, իր- իր- իր լա իւ ռա-

րա, իր- իր- իր լա իւ- աւ ար- րա,

1. իր իր- նե- լա ճ- րա- րա՛ն 2. իր իր-

Handwritten musical score for the first system. The top staff is a vocal line in G major, with lyrics "Է՛ն- ա- ի- բա- չա՛ն:" written below it. The bottom two staves are a piano accompaniment. The piano part begins with a 4-measure introduction in the bass clef, marked with "1. 2." and "1. 3." below the notes. The piano part then continues with chords in the right hand and bass notes in the left hand.

Two systems of empty musical staves, each consisting of a vocal line (treble clef) and a piano accompaniment (grand staff).

Two systems of empty musical staves, each consisting of a vocal line (treble clef) and a piano accompaniment (grand staff).

Two systems of empty musical staves, each consisting of a vocal line (treble clef) and a piano accompaniment (grand staff).

ՍԻՐՈՒՆ ԱՂՋԻԿ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոռոյեանի

Երածշտ. Էդիկ Յովսէփեանի

Միրով վառուած սիրուն աղջիկ,
Մէկ նայուածքով սիրեցի քեզ,
Սիրոս ցնծաց տեսքիդ ի տես՝
Կախարդական ու գեղեցիկ:

Դո՛ւն իմ սերն ես, հայաբոյր սեր,
Սրտիս խորէն ծնունդ առած,
Կ'ապրիմ օրեր անքուն, քաղցած՝
Քեզի համար օր ու գիշեր:

Մեւ աչքերուդ ցոլքը հոգիս,
Թռիչք տուաւ ըղձանքներուս,
Վառ ժայտով տուիր ինձ յոյս,
Որուն բոցը միշտ կ'այրէ զիս:

Դո՛ւն իմ սերն ես, հայաբոյր սեր,
Սրտիս խորէն ծնունդ առած,
Կ'ապրիմ օրեր անքուն, քաղցած՝
Քեզի համար օր ու գիշեր:

Սրտիս ամէն մէկ զարկին հետ,
Յանկացի քեզ չքնաղ աղջիկ,
Ինչպէ՞ս ապրիմ ես երջանիկ՝
Առանց սիրոյդ բուրումնաւտ:

Դո՛ւն իմ սերն ես, հայաբոյր սեր,
Սրտիս խորէն ծնունդ առած,
Կ'ապրիմ օրեր անքուն, քաղցած՝
Քեզի համար օր ու գիշեր:

ՄԻՐՈՒՆ ԱՂՁԻԿ

Խօսք՝ Գրիգոր Հորոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի

Moderato non troppo

Ար-բող քարոսես սի-րուն աղ-ջիկ, քիչ քարոսէփոյ՛

սի-րե՛ն-ցի քեզ, սիրտս քեռնաց քե՛ն-դիտ ի-ցեա

հա-նայր-հա-նան ու զե-ղե-ցիկ ու զե-ղե-ցիկ

քանի՛ք սիրէս, հա-նա-բոյր սէր, սէր-ցիս խո-րեա

Յո-ւանայ ա-նան հայր-դի՛ օ-րեր ա՛ն-գուն քաղ-ցա՛ճ

քե-ցի հա-նայր օր ու զի-շեր օր ու զի-շեր:

ԵՐԱԶՆԵՐՈՒՄ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՎ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

*Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Հրաչ Շեհիրեանի*

Երազներու ճանապարհով,
Կը քալեմ լուս ես այս գիշեր,
Սիրոյ տխուր սարսուռներով,
Քեզ կը փնտռեմ, իմ անգին սեր:

Յուզուած կ'երգեմ սիրոյ երգեր,
Մինակ եմ ես այս ուշ ժամին,
Կ'այրի սիրտս սիրով անմեռ,
Այս կարօտով ի՞նչպէս ապրիմ:

Ծաղիկներու բուրմունքը վառ,
Սիրոյ ծարաւ սրտիս համար,
Կ'ըլլայ զեփիւռ սփոփարար,
Զգայնութեամբ հոգեպարար:

Իմ սրտիս մէջ գարուններ կան,
Բոքք ապրումներ արեւահամ,
Քու սիրովդ կախարդական,
Երազներս կ'անմահանան:

ԵՐԱԶՆԵՐՈՒՄ ՃԱՆԱՊԱՐՀՈՎ

Խօսք՝ Գրիգոր Հորոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն.՝ Հրաչ Օտիիրեանի

The musical score is written in a 4/4 time signature with a key signature of one flat (B-flat). It consists of four systems, each with a vocal line and a piano accompaniment. The lyrics are in Armenian and are written below the vocal line. The piano accompaniment features a steady bass line and chords that support the melody.

Յոյ-առջ Կ'եր-գեր սի-րոյ եր-գեր
Տի-նակ եր ես այս ուշ ծա-տիկ
Կ'այ-րի սի-ր-տես սի-րոյ ահ-տես
այս կա-նօ-րոյ ինչ պես ապ-րիտ

②

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

3ոսկ-առս կ'եր-գեր սի-րոյ եր-գեր
 (Lyrics in Armenian)

յի-նակ եր եւ այս ուշ ծա-միկ
 (Lyrics in Armenian)

կայ-րի սիր-տես սի-րոյ ահ-Յեռ
 (Lyrics in Armenian)

այս կա-րո-տոյ ինչ պէս ապ-րիտ
 (Lyrics in Armenian)

2

ՀՐԱԺԵՇՏ ԿՈՒՏԱՍ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Անահիտ Կոստուզեանի

Ուրեմն, այդպէս, կատակ չէ երբեք,
Որոշում առած կը մեկնիս շուտով,
Բաժանումի ցուրտ ուղին բռնելով,
Հրաժեշտ կուտաս մեր սիրոյն անդէկ:

Կրկ. { Բայց, արդեօք ինչո՞ւ այսքան պաղարիւն,
Ոճիր կը գործես սիրած անձիդ դէմ,
Ինչպէ՞ս, ի՞նչ խղճով խօսքերով դժխեմ,
Կը վիրաւորես սիրտս ակաղծուն:

Մտքդ անցա՞ծ է երբեք մէկ անգամ,
Թէ այս մեկնումով ի՞նչ պիտի ըլլայ,
Ճակատագիրը այս տղուն հիմա,
Ինչպէ՞ս պիտ' անցնին օրերը դաժան:

Կրկ. { Կը մեկնի՞ս՝ մեկնի՞ր, չեմ կրնար ըսել
Ո՛չ մէկ ծանր խօսք, չեմ կրնար յայտնել
Ո՛չ մէկ մեղադրանք, այլ՝ միայն մաղթել՝
Բարի ճանապարհ ու միշտ աղօթել:

Քանի կը սիրեմ ես քեզ խոր սիրով,
Ու կը հրճուիմ քու երջանկութեամբ,
Երբ դուն ուրախ ես այս ճամբորդութեամբ,
Ես՝ թախծոտ ու լուռ՝ այս բաժանումով...

ՀՐԱԺԵՇՏ ԿՈՒՏԱՍ

Խօսք՝ Գրիգոր Հորոյեանի

Երաժշտ. Անահիտ Կոստուզեանի

2

Դե-րե-ժե-ն, սրբ-գե-ն, կա-րաւ չե՛ եր-թե՛ն օ-րո- շա՛մ ա-ռա՛ծ կը յե՛կ-նի զե՛-րոյ:
 Դա-ճա-լաւ- Յի չար-ա-ղին քո-նե- լոյ, կր-ժո-րք կար-գաւ յեր-տի քոյն ա՛ն-դե՛ս:
 Կրկնք:
 Դո՛ք սր-դե՛կ ի՛նչ զե՛ սր-գաւ սա-ղ-սր- ինչ, օ-ժի-ր կը գոր-ծու սր-քա՛ծ ա՛ն-ջի-ր դե՛՛ս:
 Դիչ-սի՛ն, ինչ կար-ծով իւ-ճի-րով դո՛ւ-րե՛ն, կը վի-րա-ւո-րեալ սր-գոյն ա՛ն-կա՛ղ-նի չի:

2

Ետ-ը-ժո-ր ա՛ն-ցա՛ծ է եր-թե՛ յե՛կ ա՛ն-գա՛ծ, քե՛ սր յե՛կ ա՛ն-ճով ինչ սր-սր լի- լայ:
 Ըս-կա- զա- գի-րը սր-սր- զո՛ն կի-ճա, ինչ սր-սր սր-սր զի՛նչ օ-րո- շա՛մ դե՛-ճա՛ծ:
 Կրկնք:
 Կը յե՛կ-նի յե՛կ սր-սր ինչ կր-ճար ը-սե՛լ ո՛չ յե՛կ ճա-նար իւ-ճի-րով կր-ճար չար-ճե՛լ:
 Ինչ յե՛կ յե-ղա-գրա՛յ սր Յի սր-ճա-ր ինչ ինչ կա-ճա-սր-սր յի-ր ա՛ն-դո- թե՛:

3

Ինչ-սի՛ կը-սի-ր քա՛ծ եւ ինչ կար-սի-ր ու կը կր-ճո-ր ա՛ն-ճա՛ծ եր-գա՛ն-կա-ր թե՛ւ:
 Կը յո՛ն ա-ր-քա՛ն եւ սր կա՛ն-քո-ր դա-րե՛ն ինչ թի-ճար ու լա՛ն:
 Կը ինչ ճա-ճա՛ն-ճով...:

ՔԵՉ ՏԵՄՆԵԼՈՎ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երածշտ. Անահիտ Կոստուզեանի

Քեզ տեսնելով սիրուն աղջիկ,
Կը բոսորի դէմքս համայն,
Ու ժպիտիդ ցոլքով գողտրիկ,
Փափաքներս կը քարմանան:

Քեզ տեսնելով քնքոյշ աղջիկ,
Սրտիս խորէն դուրս կը հոսին
Զգացումներ չնաշխարհիկ
Ու սարսուռներ հրաշածին:

Կրկ. { Քեզ տեսնելով աղոտր աղջիկ,
Խոր ցաւերս կ'անհետանան,
Երանութեան յոյզով մեղմիկ,
Սիրտս կ'ըլլայ սիրոյ մատեան:

Քեզ տեսնելով սիրուն աղջիկ,
Լեդի կեանքս կը քաղցրանայ,
Արբեցումով մը մտերմիկ,
Ծաղաւ սիրտս կը զովանայ:

Քեզ տեսնելով անմեղ աղջիկ,
Սրտիս հեւքը կ'արագանայ,
Քեզ սեղմելով սրտիս մօտիկ,
Սիրոյս յոյսը կ'արմատանա:

Կրկ. { Քեզ տեսնելով աղոտր աղջիկ,
Խոր ցաւերս կ'անհետանան,
Երանութեան յոյզով մեղմիկ,
Սիրտս կ'ըլլայ սիրոյ մատեան:

ԶԵՉ ՏԵՄՆԵԼՈՎ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Անահիտ Կոստուզեանի

4.

Ֆեչ ցեւեւ - լով պի-րան ա - ղ զիկե բո-սո-րի գեճ-կա հա - - յայն

Եւ ծը-պի-րիր ցոյ-ժով գո - ղ փրկի-բարեփառե- - թս կը բար-մա - ւան:

Կը թեք-մա - ւան: Ֆեչ ցեւեւ-լով ժիւ-ժոյ աղ-ժիկ սր-փն խո-րեւ

Դ-սր կը հո - - սին, Գր գաւ-ցաւ ներ շը-ւարթա-րիկեւ սար-սա-նէր

Կը-բա-զա - - ծիւ - կը-բա-զա - - ծիւ,

Ֆեչ ցեւեւ-լով աղ-նոր աղ - զիկե սր-ցաւ - - թս կե-նե-ցաւ - - ւան,

Եւ բա-ւարեան ցոյ-ժով ժոյ - - ժիկ սր-փն կը - - լայ սի-րոյ յար - ան:

Ար-թա-րաւ

Սր-թա-րաւ - - լայ սի-րոյ յար - ան:

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ ՍԻՐԵԼԻՍ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Արթուր Ռազզոնիլի

Հաւատացի քու սիրոյդ,
Սիրեցի քեզ խենթի պէս,
Հաւատալով խօսքերուդ,
Որ դուն ալ զիս կը սիրես:

Տարիներով աներեր,
Վաշելեցիմք մենք իրար,
Սիրոյ քաղցր ապրումներ,
Ունենալով անհամար:

Սակայն կեանքի խորհուրդով,
Սիջավայրէս հեռացար,
Քեզ չեմ մոռնար ըսելով,
Կրակ տուիր ու անցար:

Արտասուալից աչքերով,
Դուն մեկնեցար վշտահար:
Սիրոյ տխուր երագով,
Չիս տանջելով տենդահար:

Բայց դուն անսիրտ դուրս եկար,
Սպասցուցիր զիս երկար,
Մնացիր հոն ու չեկար
Եւ ուրիշին կապուեցար:

Ինչո՞ւ համար սիրելիս,
Խարեցիր զիս անվրդով,
Չմեղքացար հեզ սրտիս,
Որ կը վառի քու սիրով:

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ ՍԻՐԵԼԻՍ

Խօսք՝ Գրիգոր Հորոյեանի

Երաժշտ. Արթուր Ռազզոնիի

Larghetto

Larghetto

Հա-վա-րա-նի գու-ր - բար սի-րե-

սի ճեղ թեթի պէս, Հա-վա-րա-նի թուճ - բար ուր-նե-

Կր զքեզ աչ զկու հո ար - քեզ: զկու - րի -

էն - քով ա - շէն քեր, զկ - յէ. զ. զքով

ճիւղի ք - անք, ար - քով զարդար ապ - քան -

էն - քով, ու - շէն զար - քով ան - զար - քանք:

Դ Ա Շ Ն Ա Կ Ց ՈՒ Թ Ի Ի Ն

Երգ նուիրում
Հ.Յ.Դաշնակցության
Հարիւրամեակին

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Հանճարներու ծնունդ վե՛հ Դաշնակցութիւն,
Անձնուէրներու փաղանգ դիցազուն,
Հայաստանի՝ անկախութեան ախոյեան,
Պայքարի շեփոր, դրօշ յաղթութեան:

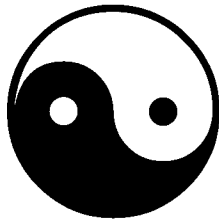
Կրկ. } Դաշնակցութի՛ւն՝ Հայկեան ոգի՛,
 } Պայծառ արեւ հայրենիքի,
 } Բռնած Դաթի Թուր Կեծակին,
 } Դո՛ւն ես լոյսը Հայաստանին:

Դաշնակցութի՛ւն, խորհուրդ խորին վեհագոյն,
Ազգակերտ խոյանք, ռազմ ու քաջութիւն,
Հայդուկներու սուրբ արեամբ ոռոգում,
Հայաստանի հող, ազատութեան հաց:

Կրկ. { Ազատատենչ Դաշնակցութի՛ն,
Մամիկոնեան քաջերու տուն,
Պիտի հասնինք Վան ու Ջէյթուն,
Ազատագրենք Մուշ ու Մասուն:

Դաշնակցութի՛ն՝ վրիժառու բարունակ,
Հայ ժողովուրդի հարազատ գաւակ,
Ֆեղայիներու անվեհեր գումարտակ,
Հայոց ինքնութեան մշտաբթուն պահակ:

Կրկ. { Փա՛ռք, հազա՛ր փա՛ռք Դաշնակցութեան
Ծնունդ տուող երրորդութեան՝
Քրիստափորին, Ջաւարեանին
Եւ Ռոստոմին՝ հերոսածին:

Գ Ա Շ Ն Ա Կ Ց ՈՒ Թ Ի Ի Ն

Խօսք՝ Գրիգոր Հարոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գէորգ Անտոնեանի

Tempo di marcia

The musical score is written in G major and 3/4 time. It consists of a vocal line and piano accompaniment. The piano part features a steady march rhythm with chords in the right hand and a bass line in the left hand. The vocal line has lyrics in Armenian. There are performance markings such as '8', '12', and '18' indicating measure numbers. The score is divided into three systems, each with a vocal staff and a piano grand staff.

Կայ - գա - թի շե - փար ԿՐ - ԲՕՂ ժու - բա - թեան :

Պայ - նայ - ցա - թեան Գայ - Լեւո - ղի

Կայ - ժու - ւ - թեան Գայ - թե - ին - Կի ,

ԲՐ - անձ Պա - թի Բոթ Կի - ժու Կի ,

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

1.

բաժնի երկու կողմից հասնում էր արևին:

2.

բաժնի երկու կողմից հասնում էր արևին:

Coda

երկու կողմից հասնում էր արևին:

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Գեորգ Յարութիւնեանի

Ազատատենչ ողջ հայութեան խրոխտ կամքով,
Մարտարապատի յաղթանակով,
Հնադարեան Հայոց երկիր դարձար ազատ,
Գարձար անկախ փառքով հրազարդ:

Հայաստան, Հայաստան, երկիր լուսաշող, Երկիր
Նայիրեան,
Եռագոյն դրօշով ոգեղէն կամուրջ ամբողջ Հայութեան,
Արեւաշող, բոբբ հայրենիք, Վահագնածին Հայաստան,
Անգուգական իմ հայրենիք, վերածնեալ Հայաստան:

Ազատութեան սերը ըրած հօօր վահան,
Գարձար կրկին, Մայր Հայաստան,
Որդիներուդ սուրբ արիւնով դիւցազնական,
Գարձար հայրենիք ողջ Հայութեան:

Հայաստան, Հայաստան, երկիր լուսաշող, Երկիր
Նայիրեան,
Եռագոյն դրօշով ոգեղէն կամուրջ ամբողջ Հայութեան,
Արեւաշող, բոբբ հայրենիք, Վահագնածին Հայաստան,
Անգուգական իմ հայրենիք, վերածնեալ Հայաստան:

Նուիրական իմ հայրենիք եղեմական,
Հայաստան աշխարհ՝ տուն քաջութեան,
Հազար ողջո՛յն քու Մայիսեան Անկախութեան,
Եւ մարտիկներուդ հերոսական:

Հայաստան, Հայաստան, երկիր լուսաշող, Երկիր
Նայիրեան,
Եռագոյն դրօշով ոգեղէն կամուրջ ամբողջ Հայութեան,
Արեւաշող, բոբբ հայրենիք, Վահագնածին Հայաստան,
Անգուգական իմ հայրենիք, վերածնեալ Հայաստան:

Հ Ա Յ Ա Ս Տ Ա Ն

Խօսք՝ Գրիգոր Հորոյեանի

Երաժշտ. Գեորգ Յարութիւնեանի

Andante

Սպասեմք ինչ Հայրենան իր - ի ինչ կամ իրո՞ւ.
Հայրենան Հայոց երկիր զիւ - ձառ ազառ
Սարտարազառի յազանակո՞ւ.
Դարձաք անկախ փառքով հրազարդ
Հա - յա - ստան. Հա - յա - ստան եր -

Սիր լուսաշող երկիր Սայ - բեան
Ե - առ օրնդ որո - ջով ո - գե - դե՞ն կա -

Սմբռ աւ - րո - ղի Հա - յա - ստան
Ս - դե - Հա - ջոն, թո՞ք հայ - ռե - կիք

Հա - յա - ստան Սոլո Dm
Ս - գո - ա - կան ի՞նչ հայ - ռե - կիք

Կե - րա - ծե - կա՛յ Հա - յա - ստան

Ս - դե - Հա - ջոն թո՞ք հայ - ռե - կիք

Սիր հո - գե՞տք Ս - յա - ստան
Սիր չի՞ գե - տք ի՞նչ հայ - ռե - կիք

Կե - րա - ծե - կա՛յ Հա - յա - ստան

Կե - րա - ծե - կա՛յ Հա - յա - ստան

ՀԱՅՐԻԿԻՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոռոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Հայոց վշտի, տառապանքի
Արցունքները ծովացած,
Գետեր դարձան աղերսանքի,
Աչքերն ուղղած առ Աստուած:

Կրկ. { Հայրիկն Հայոց քաջագուն,
Կազմեց փաղանգ Թորգոմեան,
Ոսոխներու դէմ արթուն
Կը պայքարէր անխափան :

Կրկ. { Սուրբ Հայրիկէն Խրիմեան
Յիշենք խօսքը պատմական,
Որպէս պատգամ հայրական.-
Ձենքով փրկենք Հայաստան:

Չկար հրաշք ու օգնութիւն,
Օտարներէն չկար յոյս,
Թուղթ շերեփ չիմեց բոյն,
Երկաթեան էր սրտայոյզ:

Կրկ. { Հայրիկն հայոց քաջագուն
Կազմեց փաղանգ Թորգոմեան,
Ոսոխներու դէմ արթուն
Կը պայքարէր անխափան :

Կրկ. { Սուրբ Հայրիկէն Խրիմեան
Յիշենք խօսքը պատմական,
Որպէս պատգամ հայրական.-
Ձենքով փրկենք Հայաստան:

ՀԱՅՐԻԿԻՆ ՊԱՏԳԱՄԸ

Խօսք՝ Գրիգոր Հորոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Andante sostenuto

The musical score is written for voice and piano. It consists of five systems of staves. The first system shows the vocal line and piano accompaniment. The second system continues the piano accompaniment. The third system introduces the vocal line with the lyrics "աւ-սոյ զա-ր-տի տա-րա-ն-ն-". The fourth system continues the vocal line with the lyrics "աւա- ժի ապ-րանք-նէ - րբ ճա-ւա-րան, զե-րեք". The fifth system concludes the piece. The score includes various musical notations such as notes, rests, and dynamic markings.

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

2.
 փա - թիք աւա իւս - փաւ. Սոք հոյ - թի - կեան իւ - թի -

կաւ
 յի - ղեղ իսս - զի սարսու - փաւ, որ - սիւ

սար - քաւ հոյ իւս - փաւ
 զիւ - ճով զօր - կեղի հոս - իւս...

2.
 փաւ = Սոք հոյ - զօր - կեղի հոս - իւս - փաւ.

Coda *rit.* -----

ԿԵՐ - ԿԵՐՔ, ԿԵՐ - ԿԵՐՔ ԽԱ - յԱՍԱ - զՄԱՆ .

The Coda section consists of four measures. The vocal line is written in a soprano clef with a key signature of one flat and a common time signature. The lyrics are written below the notes. The piano accompaniment is written in a grand staff (treble and bass clefs). The first two measures have a piano dynamic marking. The third measure has a *rit.* marking with a dashed line extending to the end of the section. The final measure has a fermata over the note.

Two sets of empty musical staves, each consisting of a treble clef staff and a bass clef staff, intended for piano accompaniment.

Two sets of empty musical staves, each consisting of a treble clef staff and a bass clef staff, intended for piano accompaniment.

Two sets of empty musical staves, each consisting of a treble clef staff and a bass clef staff, intended for piano accompaniment.

ԽՐԻՍՏԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

Խօսք՝ Գրիգոր Հորոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Հայ ժողովուրդի հոգիէն ծնած,
Յաւէտ պանծալի Խրիմեան Հայրիկ,
Հայ տառապանքի ցաւերով կոփուած,
Դիցազուն հերոս, նուիրեալ մարտիկ:

Ազատ ապրելու, ազատ շնչելու,
Պայքար շեփորող խիզախ Հայրապետ,
Հայրենի հողը ազատ տեսնելու,
Հօր առաքեալ, անձնուէր ասպետ:

Մենք քեզ կը յիշենք Հայրիկ Սրբազան,
Բռնած աներկիւղ կտակիդ ճամբան,
Ոտքի է այսօր Հայ ազգը համայն,
Լուծուած տեսնելու Դատը Հայկական:

Վասպուրականի, Տարօն Աշխարհի
Լեռներէն ժայթքած ազատութեան բոց,
Անձնագոհ կեանքով, գործերով արի,
Եղար Հայրիկը ամենայն Հայոց:

Երկաթեայ ծանօթ շերտիով զինուած,
Պատգամդ տուիր համայն հայութեան,
Ցանած սերմերդ ատօք հասկ դարձած,
Վառուեցաւ կրակ յեղափոխութեան:

Մենք քեզ կը յիշենք Հայրիկ Սրբազան,
Բռնած աներկիւղ կտակիդ ճամբան,
Ոտքի է այսօր Հայ ազգը համայն,
Լուծուած տեսնելու Դատը Հայկական:

ԽՐԻՄԵԱՆ ՀԱՅՐԻԿ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Tempo di marcia

The musical score is written in 2/4 time and consists of several systems. The piano accompaniment is marked *marcato*. The vocal line includes the following Armenian lyrics:

Դու ինչ որ ասում ես, ինչ որ ասում ես, ինչ որ ասում ես,
յուսկից պանծանալի զուրկ չես կարող լինել,
յուսկից որ չտեսնես, զից չես կարող լինել, ինչ որ ասում ես,
յուսկից որ չտեսնես, զից չես կարող լինել, ինչ որ ասում ես,

-1-

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

Է- զարս ապ- րե- (աւ) ա- զարս ջե- շե (աւ) պայ- փար ջե- փո- րար

Ի՞նչ - զարս հայ- րու- պեր, հայ- րե- շի հա- ռը ա- զարս պե՛նսկաւ

Է- զոր ա- ռար- եայ աճ- ըն- Էր աւ- պեր: Գեղջիկ կ' օժ- շե՞՞՞

հայ- րի պր- քա- սակ, ԲՅՈՒՆՆԻՍՏՐՈՒՄ - կ' ար- կա- կից ճարճաւ,

2-

ար-ի՛ն Ե պա- օր հայ ազ- ցը հա- ճայն, ան-ամ ցեղ-նե- լա

f. Coda
 Պա- ցը հայ- կա- կան: ան-ամ ցեղ-նե- լա Պա- ցը հայ- կա- կան:

ԵՍ ՊԻՏԻ ԱՊՐԵՄ

Խօսք՝ Գրիգոր Հորոյեանի

*Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի*

Ո՛վ ընկերներ մտերմիկ ու բազմերանգ,
Անկեղծ սիրով սիրեցի ձեզ եղբօր պէս,
Գիշեր-ցերեկ միասնաբար ապրեցինք,
Վայելելով կեանքի բոյրը սիրակէզ:

Սակայն, աա՛ղ, ես խաբուեցի այս անգամ,
Ձեր կեղծատր արարքներով անհամար,
Անմտաբար կորցնելով ամէն բան
Եւ մնացի այսպէս մենակ՝ տանջահար:

Սակայն գիտցէք, ո՛վ թշուառներ խաբուսիկ,
Թէեւ չունեն հարստութիւն նիւթական,
Սակայն ընդմիշտ պիտի ապրեն երջանիկ,
Քանի ունեն հարստութիւն հոգեկան:

Ես պիտ' ապրեն, ես պիտ' ապրեն երջանիկ:

ԵՍ ՊԻՏԻ ԱՊՐԵՄ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոբոյանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսեփանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնյանի

Tempo di valse

The musical score is written in G major and 3/4 time. It consists of a piano introduction, a vocal line with lyrics, and a piano accompaniment. The lyrics are in Armenian and describe the beauty of the mountains.

1. Ամ ան-կեր-տեր ին-քեր-սկո՞ւսն ան-քեր-տեր
 3. Ան-կեր-տեր ին-քեր-սկո՞ւսն ան-քեր-տեր

ան-կեր-տեր ին-քեր-սկո՞ւսն ան-քեր-տեր
 ան-քեր-տեր ին-քեր-սկո՞ւսն ան-քեր-տեր

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

Այ - քօք պէս,
Կիւ - քս - կաւս.
Գր - ձեռն Կե - րեկ
Ան - կայն զգ - րիք

Տի - ան - շու - քսք մայ - րե - յիկ,
Կի - րք մայ - րե՛ս եր - քս - Կիկ,
Ի

Ան - յե - լե - ւոյ կեանքի պայ - րե Կի - քս -
Ան - յի մ - րե՛ս հե - րե - րս - րե՛ն Կի - քս -
II

Կիւ - քս:
Կաւս:
Ան - յե - լե - ւոյ կեանքի
Ան - յի մ - րե՛ս հե - րե -

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

իւ - րմ ա - թն բան, եւ մ.

ն - ցի առ - քան թե - քան քան զա - նոս:

Coda

իւր պիտ առ - քան, եւր պիտ առ - քան իր - քան.

իւր.

ԿԸ ՍԻՐԵՄ ՔԵՉ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Ի՞նչ բառերով հետոյ խօսիմ,
Սէրս յայտնեմ սիրելիս,
Չե՞ս մեղքեմար այս վիճակիս,
Քու կարօտով կը մաշիմ:

Կրկ. { Դէմքիդ անուշ լոյսէն բխած,
Սիրոյ կանչիդ ունկնդիր,
Կը բարբախտ սիրտս արբշիռ,
Քու հմայքիդ յանձնուած:

Սեւ աչքերէդ ճառագայթող,
Վառ տենչանքներ սիրային,
Ըղձանքներով երագային,
Կը տողանցեն լուսաշող:

Կրկ. { Սիրոյդ ցոլքը կրակ անշէջ,
Կը ճաճանչէ անդադար,
Տալով սիրոյս յոյս լուսավառ,
Քեզ գրկելու տանս մէջ:

ԿԸ ՍԻՐԵՄ ԶԵՉ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոբոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

The first system of music consists of a vocal line and piano accompaniment. The vocal line is written in a single staff with a treble clef and a key signature of one flat (B-flat). The piano accompaniment is written in two staves (treble and bass clefs) with a key signature of one flat. The music begins with a whole rest in the vocal line, followed by a series of notes in the piano accompaniment.

The second system of music continues the vocal line and piano accompaniment. The vocal line has a whole rest, followed by notes. The piano accompaniment features chords and moving lines in both hands.

The third system of music includes the vocal line with lyrics and piano accompaniment. The lyrics are: *Դուք բա-նե-րով ձե-րքը խո-սի՛՛մ,*

The fourth system of music includes the vocal line with lyrics and piano accompaniment. The lyrics are: *սե-րսը յայդ-նե՛րս սի-րե-լու,*

լու սեր- զե- նար սյու վի- Յու- կիւ.

զու կու- րօ- րաւ ԿԵ յու- շիւ.

Պիւ- հր ա- շար Ե՛՛՛՛ զեւ րօ- խաւ

ա- րջ կաւ- շիւ ու- կաւ- շիւ...

Կ Ա Ր Օ Տ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Իմ տանջուած սիրտը կ'այրի, կը հալի,
Ինչպէս խարոյկ մը քու սիրով առի,
Կրկ. { Հասի՛ր, սիրելի՛ս, գիշերով եկո՛ւր,
Մարե՛ հրդեհը, սիրտս զովացուր:

Կրկ. { Ես քեզ կ'երագեմ ցերեկ ու գիշեր,
Կը սեղմեմ սիրտդ սրտիս կարեւիէր,
Բայց երբ կ'արթննամ ու քեզ չեմ տեսներ,
Կուլամ, ա՛խ, կու լա՛մ՝ անյոյս ու անսէր:

Հերիք է այքան տառապանք ու ցաւ,
Կեանքս մորմոքով կարօտով անցաւ,
Կրկ. { Կարմիր արեւս սեւով պատեցաւ,
Թափած արցունքս վարար գետ դարձաւ:

Կ Ա Ր Օ Տ

Խօսք՝ Գրիգոր Հորոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Tempo di valsa

ըստ արեւ-զաւարս սիր-յալ
 կայ - թի կո իւ - լե, իւ - սնու իւստոյն զա - սի - բաւ
 սն - սիւ, իւ - սնու սիր-յալ իւ - սնու բա - կայ.

մա - թե հար-դե-ռե սր - րա զա - զա - զար:

առ զիս կե-րան-յե՛ծ յե - թե՛ր ա զի - յե՛ր, ցնդե՛ր ի՛նձ

սր - րա սր - րա կա - ռե - ղե՛ր, քոյք կոյ կար-թա-նա՛ն,

ա զիս ի՛նձ յե-ր - յե՛ր, կա - լա՛ն սր - կա - լա՛ն

-2-

ՆՈՒԲՐՈՒՄ

Coda

ան - յոյս ու ան - սէր: ան - յոյս ու ան - սէր:

ՔՆՔՈՅՇ ԱՂՁԻԿ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոբոյեանի

*Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի*

Հովին տուած թուխ մազերդ խօլարձակ,
Վզիդ հագած ճաճանչաւոր նուրբ մանեակ,
Ուրկէ՞ կու գաս քնքոյշ աղջիկ միայնակ,
Ոլոր-մոլոր ճամբաներէ շարունակ:

Քնքոյշ աղջիկ, եկո՛ւր մօտս անվարան,
Սեւ աչերուդ ծովերուն մէջ ես լողամ,
Քեզ գրկելով ու սիրելով արբենամ,
Սիրատոչոր սիրտս դառնայ քաղցրահամ:

Քաքոյշ աղջիկ, հրաշածին ու պայծառ,
Բուրումնաւետ սիրոյ ծաղիկ կենարար,
Քեզ կը սիրեմ ամբողջ հոգով՝ տանջահար,
Եւ դարձած եմ անուշ տեսքիդ սիրահար:

Քնքոյշ աղջիկ, եկո՛ւր մօտս անվարան,
Սեւ աչերուդ ծովերուն մէջ ես լողամ,
Քեզ գրկելով ու սիրելով արբենամ,
Սիրատոչոր սիրտս դառնայ քաղցրահամ:

ՔՆՔՈՅՇ ԱՂՁԻԿ

Խօսք՝ Գրիգոր Հորոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

-1-

հո-վիլի-րե-ստի քո-մի-նի-ստի քո-մի-նի-ստի

հո-վիլի-րե-ստի քո-մի-նի-ստի քո-մի-նի-ստի

քո-մի-նի-ստի քո-մի-նի-ստի քո-մի-նի-ստի

քո-մի-նի-ստի քո-մի-նի-ստի քո-մի-նի-ստի

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

Բե-հուշ ազ-գիյ, Եւ-հար ծօ-րան ան-կու-րան,

ան-կու-րան Եւ-հար ծօ-րան ան-կու-րան,

ժե-րգը-կու-րան ան-կու-րան ան-կու-րան,

ան-կու-րան ան-կու-րան ան-կու-րան

ԱՅՍ ԻՐԻԿՈՒՆ...

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Վարդանման չքնաղ աղջիկ,
Միրոյ աղբիւր անմահական,
Միրեցի քեզ խենթի նման,
Հիացունով մը բացատիկ:

Կրկ. } Միրատենչիկ նայուածքներով,
Կամրջեցիր սիրտդ-սրտիս,
Իմաստ տուիր ունայն կեանքիս,
Ըղձանքներուս մարմին տալով:

Երջանկութեան դուռը հասած,
Անհուն սիրով կը մտնեմ ներս,
Կախարդական բոյրով անտես,
Կ'ոգետրուիմ ես զինովցած:

Կրկ. } Այս իրիկուն թեւերու մէջ, -
Եղեմական երազ կարծես, -
Կարօտակէզ կը սեղմեմ քեզ
Ու կ'արբենամ սիրով անշէջ:

ԱՅՍ ԻՐԻԿՈՒՆ...

Խօսք՝ Գրիգոր Հորոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

The musical score is written in 3/4 time with a key signature of one flat (B-flat). It consists of a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a steady eighth-note accompaniment in the left hand and chords in the right hand. The vocal line includes the following lyrics:

շար - դա - ռե - յան շո՛ք - ջառջ աղ - շէկ,
սի - բոյ աղ - թեր ան - յա - ճառ կան,

սբ - թե - չի գեա թե՛ն - թի շե - ճան,

չի - ս - ցա - ճալ ըն թա - ցա - ռիլ:

սի - թա - թե՛ն-չիկ շայ - առժ - շե՛ն թալ:

կա - ճա - զե՛ն չի սի - ցա սա - ցիս.

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

Դ - ըստք քո - տր ու - ճարն

կրնա - ին, ու - չարի - ճն - քառ

1. ըստ - ին քո - տր: 2. ըստ - ին

քո - տր:

ՉՕՆ
ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՅԻՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Սայաթ-Նովա՝ սիրով օծուն տաղասաց,
Աշուղական երգի վարպետ, սիրոյ գանձ,
Եռալեզու երգերովդ սիրավառ,
Դո՛ւն գերեցիր բազում սրտեր տանջահար:

Կրկ. { Գոգալներու կուռքը դարձար տարփակէզ,
Սակայն մէկին դուն սիրեցիր աղէկէզ,
Տուիր անոր սիրտդ, հոգիդ տենչավառ,
Բայց ի՞նչ օգուտ, առանց սիրոյ ապրեցար:

Սիրոյդ այրող բոցին որպէս բալասան,
Մէր յայտնեցիր քու սիրածիդ հայազարմ.
Սրտիդ խորքէն բխած տխուր տաղերով,
Յաճախ լացիր՝ սիրոյ արցունք թափելով:

Դո՛ւն մեր փառքն ես, Սայաթ-Նովա անմնան,
Արքունական մէջլիսներու զարդ ու համ.
Աշուղական քու երգերով խոհական,
Պիտի ապրիս հայ ազգին պէս յաւիտեան:

ՉՕՆ
ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՅԻՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Andante moderato

Աս - յար շահ վա սի բա՛վ օ - Յանքառ - շառաւայ,

ա - շա - շա - կաւե եր - ցի վար - սի եր սի - բոյ թաւայ,

ե - աւ - լե - շա եր - ցե րա - վառ սի - բոյ վաւա,

-1-

դուռ գե-րե- չիր բա- կա՛մ
 սո-ր- քեր քառ- զա- ճար :

զո- զալ- ըն- թա կառ՛դ
 դար- շար զար- վա- կել :

rit.
 առ- կայն ճ- կին քառ սի- թե- չիր ա- ղե- կել :

tempo primo
 դե- վր ա- ճար սր- դե- ռ, ին- չիր քառ- զա- ճար :

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

բայր ինչ օ - զար, ա - նանչ սի - բայ սպ - թե - զար :

դե - տր ա - շար սի - դեդ ին - զիդ ցե՛ն - չա - վան,

բայր ինչ օ - զար, ա - նանչ սի - բայ սպ - թե - զար :

Coda

սի - բայ սպ - թե - զար սի - բայ սպ - թե - զար :

ԻՆՉՈ՞Ւ ԵԿԱՐ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Քու մեկնումէդ ետք, սիրեկան,
Տառապեցայ ես անդարման,
Միշտ յիշելով մեր անցեալի
Քաղցր կեանքը ցանկալի:

Գացած էիր եւ զիս մոռցած,
Միրոյ դաշտէս հեռացած,
Ինչո՞ւ եկար յանկարծ հոգիս,
Կրա՞կ տալու հէգ սրտիս:

Քեզ տեսնելով մոլորուած եմ,
Տխրութիւնով շաղախուած եմ,
Մի՛ մօտենար ինձի կրկին,
Թող որ ապրիմ ես առանձին:

Երբ հեռացար դուն իմ կեանքէս,
Տարիներով փնտտեցի քեզ,
Ի՞նչպէս մոռնամ ցաւերս խոր,
Երազներս անցաւոր:

Գացած էիր եւ զիս մոռցած,
Միրոյ դաշտէս հեռացած,
Ինչո՞ւ եկար յանկարծ հոգիս,
Կրա՞կ տալու հէգ սրտիս:

Քեզ տեսնելով մոլորուած եմ,
Տխրութիւնով շաղախուած եմ,
Մի՛ մօտենար ինձի կրկին,
Թող որ ապրիմ ես առանձին:

ԻՆՉՈ՞Ւ ԵԿԱՐ

Խօսք՝ Գրիգոր Հորոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

The first system of music consists of a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on a grand staff (treble and bass clefs). The key signature has two flats (B-flat and E-flat), and the time signature is 3/4. The vocal line begins with a whole rest, followed by a series of notes. The piano accompaniment features chords and moving lines in both hands.

The second system continues the vocal and piano parts. The vocal line has several notes with stems, and the piano accompaniment continues with harmonic support.

The third system includes the first line of lyrics in Armenian: *Զու սկզ- նան- սեղ կարդ սի- րե- կան, Կա- ու-*

The fourth system includes the second line of lyrics in Armenian: *սի- ցալ եւ ան- դար- ճան, Մար ժ-*

-1-

շե- ւով ճեր ան- յամ- փ. քառ- չար կեան- ք

յան- կա- փ. քա- յաժ է- իր եւ վա

ճառ- յաժ, սի- րոյ քառ- յես հե- նա- յաժ,

նի- չա է- կար յան- կաժ հո- զա, Կ- քալ

ՆՈՒԲՈՒՄ

Կա - և ա հեջ աբ-գիս, թե- շու ե- կար շու- կարժ

հա- գիս, կո- թեկ Կա- և ա հեջ աբ- գիս:

թեկ Կա. շե- ւա ը- աբ- ւաժ եճ, Կա- թե- թե-

շաւ շա- շա- ւա եճ, Կի' ը- Կե- շաբ

ԿՆ- ջի կԵՐ- կԻՆ, քոյ որ ապ- թիճ ես ա- ռար-

ջի՛ն:

ԶՕՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՏԱԼԵԱՆԻՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Հայոց երգի եւ դպրութեան,
Անխոնջ սշակ նուիրական,
Խմած ջուրէն Կոմիտասեան,
Երգի վարպետ, ո՛վ Պատալեան:

Կրկ. { Ամբողջ կէս դար դուն անվրդով,
Հայոց երգի ճաճանչներով,
Որպէս փարոս հայրենական
Լոյս սփռեցիր ողջ հայութեան:

Կրկ. { Դո՛ւն անմահ ես վեհ տեսիլքով,
Պատկառելի քու վաստակով,
Մայրումներով աշուղական,
Երգի ջրվեժ, ո՛վ Պատալեան:

Որպէս կռունկ Հայաստանեան,
Թափառական հայու մնան,
Բիւր երգերդ գուսանական,
Կը տարածես աշխարհի համայն:

Այդ երգերը հրաշագան,
Որպէս աղբիւր Արարատեան,
Հայ սրտերուն աիւն կուտան,
Եւ սերունդներ հայ կը մնան:

Կրկ. { Դո՛ւն անմահ ես վեհ տեսիլքով,
Պատկառելի քու վաստակով,
Մայրումներով աշուղական,
Երգի ջրվեժ, ո՛վ Պատալեան:

ՉՕՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ՊԱՏԱԼԵԱՆԻՆ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Moderato

Moderato

Աս-յոյ Եր - զի եւ յօւ-րո-տեան, աւ-րակը - շնկ

2.
 Պա- յա- թեան: այս ազի- ուն- չիք ուն Պա- յա- թեան:

Պահանջահեա ին Վեհ քե- սե- ճախ. պարգևա- լի

զի վա- ղա- ղախ. ապրանքա- լի ու- ղա- ղախ. կան

1. 2.
 եր- ցի աք- Վե՛տ ո՛վ Պա- ղա- ղախ եր- ցի աք- Վե՛տ ո՛վ

ՆՈՒԲՈՒՄ

Coda *rit.*

Մա-րա-րե-տեան: Բա-րե-տե-ան Մա-րա-րե-տեան:

ՉՕՆ
ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ ՍԻՐԵԼԻՄ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոռոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Հաւատացի քու սիրոյդ,
Սիրեցի քեզ խենթի պէս,
Հաւատարով խօսքերուդ,
Որ դուն ալ զիս կը սիրես:

Տարիներով աներեր,
Վայելեցի՞նք մենք իրար,
Սիրոյ քաղցր ապրումներ,
Ունենալով անհամար:

Մակայն կեանքի խորհուրդով,
Միջավայրէս հեռացար,
Կրկ. { Քեզ չեմ մոռնար ըսելով,
Կրակ տուիր ու անցար:

Արտասուալից աչքերով,
Դուն մեկնեցար վշտահար,
Սիրոյ տխուր երազով,
Զիս տանջելով տենդահար:

Բայց դուն անսիրտ դուրս եկար,
Մպասեցի քեզ երկար,
Մնացիր հոն ու չեկար,
Եւ ուրիշի կապուեցար:

Ինչո՞ւ համար սիրելիս,
Խաբեցիր զիս անվրդով,
Կրկ. { Չմեղքացար հէք սրտիս,
Որ կը վառի քու սիրով:

ԻՆՉՈ՞Ւ ՀԱՄԱՐ ՍԻՐԵԼԻՍ

Խօսք՝ Գրիգոր Հորոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

The musical score is written in a key signature of two flats (B-flat and E-flat) and a 3/4 time signature. It consists of a vocal line and a piano accompaniment. The piano part features a steady accompaniment of chords, primarily triads and dyads, with some arpeggiated figures. The vocal line is in a simple, lyrical style with some melisma. The lyrics are in Armenian and are written in a cursive script below the vocal line.

Հա - ա - ս - ա - ռ - ի - ս
հա - ս - ա - ռ - ի - ս
հա - ս - ա - ռ - ի - ս
հա - ս - ա - ռ - ի - ս
հա - ս - ա - ռ - ի - ս
հա - ս - ա - ռ - ի - ս

Իր շուրջ ալ Վեր ԿԵ ախ - թեւ : Ներ - թե -

The first system consists of a vocal line on a single staff and a piano accompaniment on two staves. The vocal line begins with a treble clef, a key signature of two flats, and a 3/4 time signature. The lyrics are written below the notes. The piano accompaniment features a steady bass line in the left hand and chords in the right hand.

Նե - թեւ ա - Նե - թեւ : Վա - յե - լե - յիւր

The second system continues the musical piece. The vocal line has a melodic phrase with a slur and a fermata over the final note. The piano accompaniment provides harmonic support with chords and a consistent bass line.

Նեղ Խ - ըսք , ախ - թեւ զարկեց ապ - թեւ

The third system shows the vocal line with a dynamic marking of 'p' (piano). The piano accompaniment continues with a similar harmonic structure, maintaining the mood of the piece.

Նե - թեւ , ա - Նե - թեւ - ալ աւ - իս - ըսք :

The fourth system concludes the piece. The vocal line features a triplet of eighth notes. The piano accompaniment ends with a final chord and a fermata over the bass line.

ԽՈՐ ԿԱՐՕՏ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Ով հմայիչ սիրուն աղջիկ հայաշունչ,
Ես քեզ կ'երգեմ խոր կարօտով սրտառուչ.

Կրկ. { Սիրեցի քեզ իմ անգին,
Երագներու թագուհի,
Բաղձանքներով անձկագին,
Քեզ կը յիշեմ ես կրկին:

Խաժ աչքերէդ հոսող սիրով հոգեթով,
Թափանցեցիր սրտիս խորը անվրդով.

Կրկ. { Դո՛ւն իմ սէր, դո՛ւն իմ կեանք,
Դո՛ւն սիրտ այրող անմար կրակ,
Դո՛ւն կեանք տուող զո՛վ աղբիւր,
Սիրոյ տաճար խնկարոյր:

Բաժանումիդ չեմ դիմանար սիրելիս,
Ո՞ր ես արդեօք վեհ կանթեղը հոգիիս:

Կրկ. { Մեր անցուցած օրերուն,
Յիշատակը վարդագոյն,
Վառ կը մնա՞յ տակաւին,
Եկո՛ւր սրտիս տիրուհի:

ԽՈՐ ԿԱՐՕՏ

Խօսք՝ Գրիգոր Հորոյեանի

Երաժշտ. Էդիկ Յովսէփեանի
Դաշն. Գեորգ Անտոնեանի

Andante cantabile

The musical score is written for voice and piano. It consists of four systems of staves. The first system shows the vocal line and piano accompaniment. The second system continues the piano accompaniment. The third system includes a first and second ending for the piano part. The fourth system features the vocal line with lyrics in Armenian and the piano accompaniment. The lyrics are: "Ո՛վ հա-նա-թիւ պի-րանայ զիկ հա-յա-շուհի". The score is in G major and common time (C). The tempo is marked "Andante cantabile".

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

ախ-րամ հու-գե-րամ քա- փակցե-ցիր սրբոքե

rit.----- a tempo

քա-րս սե-ճո-րամ: Դու՛ն ի՞նչ, Դու՛ն ի՞նչ քան սիրո՞ւս ար-

բա-ր սե-ճո-ր կե-րակ, Դու՛ն ի՞նչ քա-րս սր-ճո-ր սե-ճո-ր

1. 2. *rit.-----*

քա-ճո-ր խե-կա-ր թո՛ղ: Դու՛ն ի՞նչ քա-ճո-ր խե-կա-ր թո՛ղ:

ԳԻՇԵՐԱՅԻՆ ԵՐԳ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոբոյեանի

Երաժշտ. Գեորգ Յարութիւնեանի

Andante

Կր. { Աստղածորան գիշերով,
Կը թափառիմ դաշտերով,
Ծաղիկներու բուրումէն,
Կը վերանամ յայօրէն:

Կր. { Չորս կողմերս կը հայիմ,
Ամայութի՛ւն տխրագին,
Երկինքէն վար կը թափին,
Լոյսի փունջեր սրտագին:

Կր. { Զեփիտի մեղմ հմայքով,
Հոգիս կ'ուտի խոհերով,
Քայլամուր զնացքով,
Կ'ոգնւորուիմ երգելով:

Կր. { Իմ սիրելիս, իմ աղուոր,
Քանի՛ գիշեր, քանի՛ օր,
Քեզ կը փնտտեմ անձկագին,
Որ քեզ սեղմեմ իմ կրծքին:

Կր. { Ի՞նչպէս յայտնեմ, բացատրեմ,
Թէ՛ քեզ որքա՞ն կը սիրեմ,
Քեզ տեսնելու կարօտէն,
Կը տառապիմ եւ նորէն:

Կր. { Իմ սիրելիս, իմ անգին,
Երազներուս թագուհին,
Ա՛յ մեղքցիր իմ կեանքին,
Կայծ տուր մարող կրակին:

ՄԵՆՔ ԵՐԷՑՆԵՐ ՀԱՅ ԿԵԴՐՈՆԻ ՔԱՅԼԵՐԳ

Խօսք՝ Գրիգոր Հորոյեանի

Երաժշտ. Գեորգ Յարութիւնեանի

4/8 *Tempo de March*

Մենք Երեցներ Հայ Կեդրոնի,
Կազմած փաղանգ երաննի,
Գաղափարով նուիրական,
Կը ծառայենք ողջ Հայութեան: } 2

Որդես դահակ հայ օճախին,
Որդես դաշտուղան Հայոց լեզուին,
Մանդները հայրենական,
Մենք կը դանենք միշտ անխափան: }

Մենք Երեցներ ենք տարիքով,
Սակայն գործքով զգացումներով,
Տեսիլքներով յուսադայծառ,
Երիտասարդ կը մնանք յար: } 2

Ժառանգելով ոգին Հայկեան,
Մենք կը քաղենք միշտ, անվարան,
Դէպի յայսը Արարատեան, } 4
Դէպի շքեղ մեր առյագան: }

ՔԱՅԼԵՐԳ Հ. Մ. Ը. Մ.ական

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Գեորգ Յարութիւնեանի

5-3
Dm Tempo de March

Հօտներթմէնի արիներ ենք մենք,
Հայրենի սիրով սնան կը ջնջենք,
Փարելով քաղցրիկ լեզուին մայրական,
Ուխտան ենք ապրիլ բարբով հայկական:

Ջոյգ դրօշներով Հայոց պետական,
Միացան կու գանք գիրկը Հայաստան,
Հաղորդուելու սուրբ Մասիս լեռան,
Վառելով խարոյկ սկառուական: } 2

Ջոյգ դրօշներով Հայոց պետական,
Միացան կու գանք գիրկը Հայաստան,
Հաղորդուելու սուրբ Մասիս լեռան,
Վառելով խարոյկ սկառուական: } 2

3
Մենք Հայ արիներ եւ արեւոյշներ,
Հօտներթմէնի խիզախ մարզիկներ,
Հայրենի ջունջով կուխուան սերունդներ,
Հայութեան պարծանք՝ փառանգ անճնուէր:

2
Կը քայլենք հպարտ՝ ոգիով Հայկեան,
Բարձր կը պահենք պատիւն Հայութեան,
Մեր կամքը զրան անմար ատրուշան,
Կը լուսաւորենք մեր երթի ճամբան:

Ջոյգ դրօշներով Հայոց պետական,
Միացան կու գանք գիրկը Հայաստան,
Հաղորդուելու սուրբ Մասիս լեռան,
Վառելով խարոյկ սկառուական: } 2

ՀԱՅՈՑ ԼԵԶՈՒ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Յակոբ Մանուկեանի

Կուգամ այսօր հպարտօրէն քու փառքերը գովերգելու,
Պաշտամունքով տարփողելու սուրբ գիրերդ Մեսրոպածին,
Երկրի վրայ տարտղնուած հնադարեան հայոց ազգին,
Սերունդները իրար զօդող, մեր մայրենի չքնա՛ղ լեզու:

Զմայլելի երաժշտութեամբ մեղեդի ես դուն վարարուն,
Մեր հնամեայ տաճարներէն վեր բարձրացող աղօթքի սիւն,
Մեր եռանդուն շինականի ու հովիւի շրթունքներուն,
Յաւերժօրէն թրթռացող, անմահական երգերու տուն:

Անդնդախոր մեր ձորերէն հոսող ահեղ գետի նման,
Կը սուրաս յար վազքով անսանձ դէպի պայծառ մեր
ապագան,
Ու բարձրաբերձ Արարատի վրայ հանգչող որպէս տապան,
Դուն կը մնաս անխոցելի, անաղախ ու յաւերժական:

Երկրագունդի չորս ծագերուն սփռուած հայ բեկորներուն,
Ճանապարհը կորսնցուցած զաւակներուն փարո՛ս ես դուն,
Սուրբ Մահակէ եւ Մեսրոպէ փոխանցուած սերունդներուն,
Հասած մեզի նոր աւիշով, լուսապայծառ մայր սիրասուն:

Դարե՛ր-դարե՛ր ր վահան եղար Հայաստանը ամայացնող,
Կործանարար խուժաններուն վատթարագոյն գռռիին դէմ,
Դարե՛ր-դարե՛ր, որպէս արեւ մշակոյթի պայծառադէմ,
Ճաճանչներդ տարածեցիր այլ երկիրներ մութ ու նիւրհող:

Ինչքա՛ն երգեմ գրչովս տկար գեղեցկութիւնդ անմահական,
Կարծես երբեք չեմ գովերգած՝ սրտիս խորէն ու ջերմագին,
Կը խոնարհիմ ես գլխահակ արմենական մեծ հանճարին,
Որ ստեղծեց լեզուն այս վեհ որպէս ամբոց հայրենական:

ՀԱՅՈՑ ԼԵՉՈՒ

Խմբերգ, երկու դաշնակներու եւ մեներգողներու ընկերակցութեամբ

Խօսք՝ Գրիգոր Հոթոյեանի

Երաժշտ. Յակոբ Մանուկեանի

Andantino

The musical score is arranged in a system of staves. It begins with a tempo marking of *Andantino* and a key signature of one flat (B-flat) and a time signature of 3/4. The score is divided into two main sections. The first section includes staves for Soprano Solo, Alto Solo, Tenor Solo, and Bass Solo, each with a treble clef. Below these are staves for the vocal group, including Soprano, Alto, Tenor, and Bass, with their respective clefs. The second section features a Piano part with a treble clef and a Bass part with a bass clef. The Piano part includes a melodic line with a long slur and a bass line with chords and a walking bass line. The Bass part is mostly empty.

© Copyright by Serhag Writers, 1989, Toronto Canada: All rights reserved

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

8 *կորճրաւոր*

p Կու գամ այ սօր

p Կու գամ այ սօր

p Կու գամ այ սօր

p Կու գամ այ սօր

p Հա յոց լԷ

p Հա յոց լԷ

p Հա յոց լԷ

p Հա յոց լԷ

f

p

15

Հը պարտօ ըն ըու փառ ջե ըը *P* զո վեր զե

Հը պարտօ ըն ըու փառ ջե ըը *P* զո վեր զե

Հը պարտօ ըն ըու փառ ջե ըը *P* զո վեր զե

Հը պարտօ ըն ըու փառ ջե ըը *P* զո վեր զե

զու *p* ըու փառ ջե ըը

զու *p* ըու փառ ջե ըը

զու *P* ըու փառ ջե ըը

զու *P* ըու փառ ջե ըը

p

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

22 poco rit

Ինչ արտո ըն եր գե լու ով իմ հա լոց լե
 հու քու փառքե ըր եր գե լու հա լոց լե

poco rit

bell bell

29 *A Tempo*

The musical score consists of two systems of staves. The first system includes four staves: three vocal staves (soprano, alto, and tenor) and one piano accompaniment staff. The vocal lines begin with the lyrics "գու" (gu) and feature a melodic line with a slur. The piano accompaniment provides a harmonic foundation. The second system includes five staves: three vocal staves and two piano accompaniment staves. The vocal lines continue with the lyrics "գու" and feature a melodic line with a slur. The piano accompaniment includes a bell part, indicated by the label "bell" below the staff. The score is written in a key signature of one flat and a common time signature.

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

50

տրդ նր ուած սերունդ նե բըր զօ զող ***P*** մն զն զի մ'ես

տրդ նր ուած սերունդ նե բըր զօ զող ***P*** մն զն զի մ'ես

բի վըր բայ սերունդ նե բըր զօ զող

բի վըր բայ սերունդ նե բըր զօ զող

8

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

36

mf պաշտամուն թով — — — — — զի
mf տար փո ղե լու զի
mf տարք զի ըս
mf տարք զի ըս

p

43

ԲԵ ԲԸԴ ՄԵՍ ԲՈ ՎԱ ԺԻՆ *mf* ԵՐ ԿՐԻ ՎԸ ԲԱՎ ՄԱՐ
 ԲԵ ԲԸԴ ՄԵՍ ԲՈ ՎԱ ԺԻՆ *mf* ԵՐ ԿՐԻ ՎԸ ԲԱՎ ՄԱՐ
 ԲԸԴ ՄԵՍ ԲՈ ՎԱ ԺԻՆ *mf* ՄԵ ՂԵ ՂԻ ՄՆՍ ՍԵ ՂԻ ԵՐԿ
 ԲԸԴ ՄԵՍ ԲՈ ՎԱ ԺԻՆ *mf* ՄԵ ՂԵ ՂԻ ՄՆՍ ՍԵ ՂԻ ԵՐԿ

57

դուն յաւերժօրէն թող թողն

դուն յաւերժօրէն թող թողն

p հո փի փ շորթ նն րուն

p հո փի փ շորթ նն րուն

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

64 Agitato

p ան մա հա կան եր զի *pp* ա զօթ քի զրհ նեալ սին

p ան մա հա կան եր զի *pp* ա զօթ քի զրհ նեալ սին

p ան մա հա կան եր զի *pp* ա զօթ քի սին

p ան մա հա կան եր զի *pp* ա զօթ քի սին

p *pp* *f*

71 *meno* *a tempo*

mf

mf 1 Մեր հր նամ
2 Ան գրն դա

mf 1 Մեր հր նամ
2 Ան գրն դա

mf 1 Մեր հր նամ
2 Ան գրն դա

mf 1 Մեր հր նամ
2 Ան գրն դա

meno mosso *mf*

cym cym cym cym bell bell bell

drumsroaring.....

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

78 *poco a poco crescendo*

եայ տա ճար նե լին վեր բար ճրա ցող ա զօթ թի արև
 խոր մեր ձռ լն լին ճո սող ա նեղ ճե տի նր ման

եայ տա ճար նե լին վեր բարձրա ցող ա զօթ թի արև
 խոր մեր ձռ լն լին ճո սող ա նեղ ճե տի նր ման

եայ տա ճար նե լին վեր բարձրա ցող ա զօթ թի արև
 խոր մեր ձռ լն լին ճո սող ա նեղ ճե տի նր ման

եայ տա ճար նե լին վեր բարձրա ցող ա զօթ թի արև
 խոր մեր ձռ լն լին ճո սող ա նեղ ճե տի նր ման

bell bell bell

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

92

բոս
ցան

բոս
ցան

բոս
ցան

բոս
ցան

դուն ու բար ձրա բերձ Ա բա բա տի վր բայ հանգ

դուն ու բար ձրա բերձ Ա բա բա տի վր բայ հանգ

դուն ու բար ձրա բերձ Ա բա բա տի վր բայ հանգ

դուն ու բար ձրա բերձ Ա բա բա տի վր բայ հանգ

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

98

The musical score consists of several systems. The first system includes four vocal staves (Soprano, Alto, Tenor, Bass) and a piano accompaniment. The lyrics for the vocal parts are: "դուն կը մը նաս ան խոցն" (dun k'el me' nass an khosn). The second system continues with the same vocal parts and piano accompaniment, with lyrics: "ընդ որ պես տա պան դուն կը մը նաս ան խոցն" (end' or pes ta pan dun k'el me' nass an khosn). The piano accompaniment features a melodic line in the right hand and a bass line in the left hand, with some chords marked "cym".

drums roaring..... 15

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

110 *poco rit* *A Tempo, Grandioso*

f Որ քան եր գեժ
f Որ քան եր գեժ
f Որ քան եր գեժ
f Որ քան եր գեժ
f Որ քան եր գեժ

f *cym cym cym*

drums roaring.....

17

116

The musical score for page 116 consists of two systems. The first system has four vocal staves (Soprano, Alto, Tenor, Bass) and a piano accompaniment. The lyrics are: "զըր շովս տը կար ան մա հա կան". The second system has four vocal staves and a piano accompaniment. The lyrics are: "զըր շովս տըր կար զե դեց կու թիւնդ ան մա հա կան". The piano accompaniment in the second system features prominent triplet patterns in both the treble and bass clefs.

զըր շովս տը կար ան մա հա կան

զըր շովս տը կար ան մա հա կան

զըր շովս տը կար ան մա հա կան

զըր շովս տը կար ան մա հա կան

զըր շովս տըր կար զե դեց կու թիւնդ ան մա հա կան

զըր շովս տը կար զե դեց կու թիւնդ ան մա հա կան

զըր շովս տը կար զե դեց կու թիւնդ ան մա հա կան

զըր շովս տը կար զե դեց կու թիւնդ ան մա հա կան

18

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

122

չեմ գո վեր գած
 եր գած
 չեմ գո վեր գած
 եր գած

mf կար ծես եր բեք չեմ գո վեր գած սրբ տիս խո թև
 կար ծես եր բեք չեմ գո վեր գած սրբ տիս խո թև
 կար ծես եր բեք չեմ գո վեր գած սրբ տիս խո թև

mf կար ծես եր բեք չեմ գո վեր գած սրբ տիս խո թև

19

ՈՐԻԱԿԱՆ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Մանուկ մ'էի թոթովախօս, երբ ես մտայ սեմէդ ներս,
Ուսանելու պապենական մեր հաւատքը սրբազան,
Ինչպէս նաեւ շարականներ ու աղօթքներ լուսազէս,
Հայաստանեայց Եկեղեցոյ Կիրակնօրեայ Վարժարան:

Տարիներու թաւալումով ես լիովին փոխուեցայ,
Անցայ խաւար ուղիներէն, հասայ լոյսի օրէւան,
Աւանդուած գիտելիքներ դարձան ինձի մանանայ,
Հայաստանեայց Եկեղեցոյ Կիրակնօրայ Վարժարան:

Գորովալից քու յարկիդ տակ ծանօթացայ անվարան,
Մեր սուրբերուն կեանքին խոնարհ եւ գործերուն
օրհնաբեր,
Մեր հնաւանդ եկեղեցոյ լուսատրեալ պատմութեան,
Հայաստանեայց Եկեղեցոյ Կիրակնօրեայ Վարժարան:

Անհուն սիրով գոհաբերուող պաշտօնէից միջոցաւ,
Կրօնական գիտելիքի կարօտովը անսահման,
Ծարաւ հոգիս արեւախանձ քու ջուրովդ յազեցաւ,
Հայաստանեայց Եկեղեցոյ Կիրակնօրեայ Վարժարան:

Հազար յարգաւնք, յաւերժ պատիւ՝ այս սուրբ յարկը
հիմնադրող,
Ձոյգ վեհերուն Մեծի Տանն Սուրբ Աթոռին Կիլիկեան,
Հազար ողջո՛յն, անոնց գործին եւ տեսիլքին լուսաշող,
Որպէս կանթղ Լուսաւորչի որ պիտ վառի յաւիտեան:

Ս ՈՒ Ր Ի Ա Յ Ի Ն

Արարական ազնիւ երկիր, չքնադագեղ իմ Սուրիա,
Ուր ծնած եմ եւ անցուցած կեանք մը ամբողջ հայօրէն,
Քեզ կը սիրեն սրտիս խորէն հպարտանքով հոգեղէն,
Ես հայ որդիդ երախտապարտ սէրս կու տամ քեզ ընծայ:

Ասպետական ոգիով հայ որբերուն եղար մայր,
Բացիր սիրտդ, պարուրեցիր հայ խլեակներ անհամար,
Տուիր արիւն երակներէդ, տուիր աւիշ կենարար,
Երբ գազաններ յօշոտեցին խաբուած ազգ մը հողմավար:

Դուն ալ մեզ պէս պայքարեցար ազգերուն դէմ գաղթարար,
Պատուհասուած տառապելով՝ անգթօրէն շղթայուած,
Բայց ոչ մէկ ոյժ կրցաւ բանտել երազներդ սրբացած,
Ազատութեան անմար ջահդ յաւերժօրէն մնաց վառ:

Քաղաքակիրթ անցեալդ վեհ դուն կը կրես որպէս թագ,
Հազարամեայ կոթողներդ վկաներդ եմ մեծ փառքիդ,
Կը ճաճանչեն պատմութեան մէջ արեւներդ հանճարիդ,
Հալածելով մութ ստուերներ հորիզոնէդ անպարփակ:

Ազնուական ժողովուրդիդ գետանման քրտինքով,
Դուն կը կերտես երջանկութեան ուղիներդ դժնդակ,
Սիրտս սրտիդ զարկերուն հետ կը տրոփէ ներդաշնակ,
Ուրախ ըլլաս թէ վշտահար առօրեայիդ երկունքով:

Ես կը սիրեմ քու լեռներուդ վէս խոյանքը խելայեղ,
Ու դաշտերուդ անպարագիծ ակօսները բարեբեր,
Քու գետերուդ ու լիճերուդ ջուրերը յուրթ, օրհնաբեր,
Ձիս կը գերեն իրենց ցոլքով հրապուրիչ ու ահեղ:

Ես կը սիրեմ քո արեւը, կեանքի աղբիւր վեհագոյն,
Ու գիշերդ դրախտային, նագելաճեմ գեփիւռով,
Քու բանակդ հերոսական, արթուն պահակ անվրդով,
Հերոսական ժողովուրդիդ ո՛վ իմ Սուրիա բի՛ւր ողջոյն:

ՀԱՅ ՖԵՏԱՅԻՆԵՐ

Հայ Ազգի պաշտպան
 Հայ ֆետայիներ,
 Հայկ Նահապետէն
 Ազատ ապրելու
 Ոգին ժառանգած
 Աննման քաջեր,
 Թորգոմեան ցեղի
 Կամքով թրծուած
 Խրոխտ կորիւններ,
 Հայ ժողովուրդի պատիւը փրկող,
 Խրոխտ հերոսներ,
 Գիտակից մահով ցուրտ զէնքի փարած,
 Անձնուէր կամքով յեղափոխութեան
 Ճանապարհի բացած,
 Ահեղ Մարտիկներ,
 Հայ արեան ծարաւ ոսխներու դէմ,
 Անձվեհեր կամքով
 Պատուհաս դարձած,
 Ազատութեան սրբութիւնով մկրտուած,
 Առաքեալներ նուիրական,
 Հայ արեան ծարաւ,
 Մարդ գազաններու,
 Դաւաճաններու,
 Կեանքին վերջ տուող,
 Գնդակ մահաբեր
 Հայրենի հողին պահակ ու պաշտպան,
 Վեց դարերու ստրկութեան
 Շղթաներ փշրող
 Խոնարհ հայդուկներ,
 Պատիւ ու յարգանք,

Ձեր հայրենակերտ տեսիլքին անմար,
Ձեր նուիրական արիւնով կերտած
Յաղթանակներուն,
Ազատ ու անկախ ապրելու համար,
Ձինական լեզուող դիմադրութեան,
Իրաւունքներու տիրացման համար,
Պանք Օթմանի գրաւումով,
Մագրիկ ցեղի բնաջնջումով,
Ազատատենչ Մասնոյ մղած,
Արիւնալի ապստամբութեամբ,
Առաքելոց վանքի,
Սուլուխ գիւղի,
Պաշտպանողական կռիւներով,
Յանուն արդար զոյամարտի:

Հազար յարգանք,
Հազար ողջոյն,
Հայ քետայիներ,
Ժառանգելով արդարօրէն,
Մասունցի Դաթի Թուր Կեծակին,
Մարտնչումով, կռիւներով,
Անհաւասար ճակատամարտերով,
Օսմանեան Թուրքիոյ
Կարմիր կոչուած Սուլթան Համիտին,
Դուք եղաք սարսափ,
Մասնոյ լեռներու քարանձաւները,
Անմատչելի բարձունքները
Ըրած ապաստան,
Թափեցիք կրակ,
Թշնամիներուն,
Որոնք կուգային,
Բնաջնջելու Մասնոյ ազնիւ ժողովուրդը:
Ձեր կայծակնային և վահագնածին
Գրոհներով,

Հայու շունչով ջրդողեցին
 Հողերն Հայոց ասպատակուած:
 Եւ դէմ դրիք, պայքարեցաք,
 Հայ գիւղներուն սարսափ դարձած,
 Արիւնկզակ թշնամիներու
 Եղեռնագործ յարձակումներուն,
 Չեր սուրբ կեանքով,
 Սրբութիւն կերտած,
 Հայ ֆետայիներ:

Հայ ֆետայիներ,
 Հայաստանի եւ Սփիւքի, եւ Արցախի,
 Ծոցէն ծնած,
 Նորօրեայ հայդուկներ,
 Հայաստանի և Արցախի
 Ազատութեան համար մղուող պայքարին,
 Բոցով մկրտուած,
 Ազատ ապրելու ուխտին նուիրում,
 Հայ սուրբ հողերը,
 Թշնամիներու գրաւումներէն
 Ազատագրելու,
 Ազգային շունչով,
 Վէհ զգայնութեամբ,
 Օգնութեան հասաք,
 Արցախի հայոց մաքառումներուն,
 Դուրս գալու լուծէն,
 Թուրք-թաթարական,
 Վերաշինելու վանքերը հայոց,
 Եկեղեցիները Հողը Հայրենեաց
 Հայոց պատմութեան լոյսով սրբացած,
 Անձնուէր քաջեր:

ՉԵՉ ԵՄ ԱՍՈՒՄ

Չեզ եմ ասում դատաւորներ ամենագօր,
Դուք դատեցէք արդարօրէն զայրոյթս խոր,
Ի տես անխիղճ մարդկանց անգութ արարքներուն
Եւ անուպայ եւ գռեհիկ սաղրանքներուն:

Տուեցի շա՛տ, նուիրեցի հարստութիւն
Ու մնացի այսպէս տխուր ու զգայուն,
Տանջուեցի, տառապեցի ցաւով անհուն,
Կեանքս դարձավ դժոխային եւ ազագուն:

Տարիներով հանդուրժեցի նման թալան,
Վերջիվերջոյ եկայ հասայ այս համոզման.-
Դարդոտ սիրտս տառապանքիս կը դիմանայ,
Սակայն հոգիս եղածները չի մոռանայ:

ՍՈՒՐԲ ԿՈՄԻՏԱՍ

Որպէս հայատրոնի սրտով ազգային,
Գրիչս քաթխած սրտիս քանաքին,
Իբրեւ երախտիք ու յարգանք խորին,
Կ'ոգեկոչեմ քեզ, Վարդապետ անգին:

Բայց ի՞նչպէս երգեմ, ի՞նչպէս գովերգեմ,
Սրտառուչ խօսքով քեզ փառաբանեմ,
Ազգակերտ գործող, տեսիլքդ վսեմ
Բառերով ի՞նչպէս մեծացուցանեմ:

Ո՛վ հրաշագործ, Մեծն Կոմիտաս,
Յեղային հանճա՛ր, անշիջելի բոց,
Աստուածահաճոյ աղօթք երկնահաս,
Ինքնավառումի կերոն եւ հնոց:

Դո՛ւն այր իմաստուն, կամք նուիրական,
Սահակ-Մեսրոպեան ոգի սրբազան,
խաչի առաքեալ, երգի մրգաստան,
Անձնուէր պաշտպան հայոց ինքնութեան:

Դու՛ն անթառամ փառք, զինուոր դպրութեան,
Յոյսի ծիածան, տաւիղ տոհմաւանդ,
Հայ երաժշտութեան անխոնջ մեկնաբան,
Երգի հայրապետ, լուսաշող տաղանդ:

Դո՛ւն հայրենական երգի զօրավար,
Հայ հոգին պեղող ձայնանիշ վճիտ,
Հայոց աշխարհի բազմալար քնար,
Ազգային հայրէն՝ արցունք ու ժպիտ:

Դո՛ւն Սուրբ Կոմիտաս, պարծանք հայութեան,
Երկփեղկուած կեանքի սրտայոյզ մատեան,
Պատիւ յարգարժան վաստակիդ լերան
Եւ անմահական անունիդ բուրեան:

ԱՆՁՆՈՒԷՐ ԲԱՐԻՔ

Մարմնական ցառով տառապող մարդոց,
Ցար բուժելու շատ միջոցներ կան.-
Դեղեր քիմիական, դեղեր բուսական,
Որոնք կը բուժեն ցառերը անոնց:

Բայց չկան դեղեր բուժելու համար
Փշացած սիրտեր, երիկամունքներ,
Լեարդներ, թոքեր, կուրացած աչքեր,
Այնքա՛ն կարեւոր ապրելու համար:

Մարդկային կեանքը կրնայ գտնել վերջ,
Արբշիռ արկածով, տխրադէմ մահով,
Հողը գրկելով եւ հող դառնալով՝
Յուրտ ու անարեւ գերեզմանի մէջ:

Երանելի են մարդասէր մարդիկ,
Որոնք զգալով խաղերը կեանքին,
Կո՛ւզեն կտակել իրենց մարդկային
Գործարանները.- անձնուէր բարիք:

Մարդկային ազնիւ նուէր սրտագին,
Մահուան դուռն հասած անձ մը փրկելու
Եվ տալու անոր նոր յոյս ապրելու
Ու վայելելու կեանքի մեղեդին:

Ս Ա Ս ՈՒ Ն Ա Կ Ա Ն

Նուէր՝ Բանաստեղծ Սասուն Գրիգորեանին

Ողջո՛յն Սասուն,
Իմ հայրենիք դիցազնական,
Սանասարի, Պաղտասարի,
Ազատատենչ կամքով շինուած,
Քաջութեան քերդ,
Դրախտային վան երկիր հնադարեան,
Քեզ կ'ողջունեն հպարտօրէն,
Սանակարօտ սրտիս խորէն,
Անլռելի զգայնութեամբ,
Ուղեղային պատկառանքով,
Այսօր նորէն կ'ոգեկոչեն,
Քու անցեալի փառքդ արդար,
Հերոսական պայքարներդ,
Օտարազգի ուժերուն դէմ,
Վահագնածին հերոսութեամբ,
Դիմադրելով,
Թուրք ասկարներու արշաւանքներուն,
Վայրագ քիւրտերու յարձակումներուն,
Որոնք կու գային գերեվարելու
Սարերը Սասնայ
Եւ զէնքի ուժով ընկճելու ոգին
Ազատ ապրելու, ազատ շնչելու,
Անընկճելի ժողովուրդին Սասունական:

Ողջո՛յն Սասուն,
Իմ հայրենի չքնաղ երկիր,
Եդեմական իմ հայրենիք,
Քեզ կը սիրեն երակներէս ինձ կեանք տուող,
Սասունական ազատատենչ արեան կանչով,

Հայրենապաշտ զգացումով,
Անհուն սիրով, պաշտամունքով,
Քեզնով կ'ապրիմ ես ամեն ժամ,
Ամեն վայրկեան,
Եւ հոգեպէս կամրջուելով լեռներուդ հետ,
Վերագտնելու ոգին հայկական,
Եւ համբուրելու
Աստուածամերձ վէս լեռներուդ՝
Մարաթուկի, Ծովասարի եւ Անտոքի
Ձիւնասպիտակ գագաթները արիւնագին,
Ծարաւ սրտով յագեցնալու,
Մեր լեռներէն ծնունդ առած,
Աղբիւրներու եւ գետերու,
Սառնորակ եւ վճիտ ջուրէն,
Ման գալու եւ վայելելու,
Դալարագեղ հովիտներու,
Անդնդախոր մութ ձորերու,
Մեղրածորան անտառներու,
Բուրումնաւէտ ծաղիկներու
Տեսքը բուրեան,
Արեաշող եւ խնկաբոյր
Լեռնալանջերէն
Փունջ-փունջ քաղելու,
Մինձ եւ խաւրձիլ,
Քեաքմաք եւ կոճղէզ,
Սաւղուկ եւ գոգիկ
Աստուծմէ տրուած
Կենսատու բարիք:

Մասուն պաշտելի,
Առիւծասիրտ կտրիճներու
Եւ քաջագուն հերոսներու
Հպարտ լեռնաշխարհ,
Կամքով անսասան,

Ազատ ապրելու,
 Պատուով ապրելու
 Ժողովուրդ հզոր եւ քաջակորով,
 Բռնակալներու անարգ լուծին դէմ,
 Կռուելու համար ֆետայի դարձած,
 Պայքարի ելած,
 Չէնք բարձրացուցած,
 Բազում հերոսներ,
 Անձնուէր քաջեր,
 Մասնայ լեռներուն ապաստան գտած,
 Հրոսակային կռիւ մղելով,
 Բռնակալ թուրքին,
 Հայատեաց քիւրտին,
 Անարգ ուժին դէմ,
 Պաշտպան կանգնելով,
 Գիւղերուն անգէն,
 Բարձր պահելով նախահայրերու
 Ոգին յաղթապանծ,
 Մասունցի Դաթի
 Ոգիով զինուած,
 Կրկին դաս տալու
 Մարայ Մելիքին:
 Յարգանք ու պատիւ,
 Մրտով անարատ,
 Մպաղանք զհիղէն իմ հարազատներ,
 Քաջ ֆետայիներ՝
 Մակար եւ Գալէ, Խմբապետ Ակէ,
 Հօղբերներ անմահ, սրտով աներեր,
 Հերոսածին խրոխտ քաջեր՝
 Արաքօ եւ Մօրուք Կարօ,
 Փեթարցի Թադօ, Մասունցի Մանուկ,
 Մեծահամբաւ Գեորգ Չաուշ,
 Կարօ Մասունի, խմբապետ Մուշեղ,
 Հայդուկներ բազում,
 Պայծառանուն:

Սասուն պանծալի,
Վահագնաբոց երկիր քաջաց,
Զառակդ հայրենաբաղձ,
Թէեւ ծնած օտար ափեր,
Գաղթականի դժուար կեանքով,
Սասունցի եմ ամբողջ հոգով,
Հօրս արեան բջիջներով,
Սասնայ ոգին ժառանգելով,
Ինքնութիւնս պահած եմ յար,
Սասնոյ սարերը թրքական լուծէն,
Ազատ տեսնելու,
Հայերէ պարպուած Սասնայ գիւղերը,
Կրկին հայացած տեսնելու յոյսով,
Լեռնալանջերու դաշտերը խոպան,
Դալար տեսնելու,
Հայու քրտինքով եւ աշխատանքով,
Ծաղկած տեսնելու,
Սասուն աշխարհը իր նախնեաց շունչով,
Զարթնած ըլլալու,
Տեսիլքով կ'ապրիմ,
Որուն պատկերը միշտ տեսած եմ,
Հօրս աչքերէն ցայտող կարօտէն:

Հայր իմ սիրասուն,
Քու ծննդավայրէդ հեռու ապրելով,
Շատ տառապեցար,
Հայոց եղեռնի մահուան դարպասէն,
Թուրք գազաններու եաթաղաններէն,
Քաջազուն սրտով միշտ ազատեցար
Եւ հաստատուեցար,
Քաղաքը Հալպայ,
Ուր ապրեցար քու ծննդավայր,
Սասնայ կարօտով,
Սպաղանք գիւղի քու պապենական,

Տունին կարօտով,
Սպաղանք գիտի եկեղեցոյ՝
Սուրբ Մարտիէ ճգնատրի
Խորանին կրկին որպէս սարկաւագ,
Երկիւղածութեամբ սպասարկելու,
Յուսարով ընդմիշտ,
Օր մը անպայման,
Վերադառնալու եւ տէր դառնալու
Քու պապենական
Տունին ու դաշտին:
Անհուն կարօտով տեսնելու կրկին,
Սպաղանք գիտը, տունը հայրական:
Սակայն երագդ անկատար մնաց,
Տարիները արագ սահեցան,
Ծրագիրներդ չիրականացան,
Սատունցիական կարօտը սրտիդ,
Կեանքէն հեռացար,
Եւ որպէս կտակ դուն փոխանցեցիր
Քու զաւակներուդ,
Հայրենակարօտ սէրդ անսահման,
Սասնոյ աշխարհին,
Անխոնջ պայքարով
Ազատագրելու հողը հայրենի
Եւ տէր կանգնելու,
Մեր պապենական գերեզմաններուն:

Ա Շ Ն Ա Ն Ա Յ Ի Ն

Աշնանային հովեր տխրագին,
Կը փչեն յար անփոյթ սուլոցով,
Եւ հեռացող ամրան տենդագին,
Ջերմութիւնը լուռ մահերգելով:

Յրտահարուած սաղարթներ անճար,
Գոյն կը փոխեն. բազմերանգ դարձած
Կը ճանանչեն արեւով պայծառ
Եւ սրտագրաւ տեսքով վեհապանծ:

Ձմեռուան ցուրտ օրերը կու գան,
Կը մօտենան դանդաղ քայլերով,
Մարգագետին, ծառ եւ անդաստան,
Կը ծածկուին ճերմակ սաւանով:

ԱՆԿԵՂԾ ՍԷՐ

Երկար ատեն առանց սիրոյ ապրեցայ,
Անյուսութեան բախղներուն մէջ մթին,
Խարուած սիրոյ տառապանքը անխնայ
Կեանքս դարձուց մեկամաղձոտ վերստին:

Սակայն երբոր հանդիպեցայ ես քեզի,
Ընկերային խրախճանքի ընթացքին,
Վառ սիրոյ մը արշալոյսը զգացի,
Խաժ աչքերուդ ճառագայթով սիրածին:

Քու հիասքանչ գեղեցկութեան անձնատուր,
Մեղմ նուագով մենք պարեցինք այդ գիշեր,
Ձեռքէդ անցած հրապոյրով վարդաբոյր,
Պատկերութեան քաղցրատեսիլ ըղձանքներ:

Երբ խօսեցայ իմ անցեալէն, ներկայէն,
Խոր տխրութեամբ վերյիշելով դրուագներ՝
Իմ անցուցած խաբեպատիր սերերէն,
Գուն յուզուեցար ու խոստացար անկեղծ սեր:

Այժմ կ'ապրին քու սիրովըդ արբեցած,
Աղուոր աղջիկ, շուշանաբոյր հայուհի,
Քեզ կը սիրեն ու քո սիրով հմայուած,
Կ'աղօտանան դէմքեր, դէպքեր անցեալի:

ԳԻՇԵՐ ՄԸ ՉՄՐԱՆ

Երբ զիս կը տեսնես բախտով սիրաբեր,
Քաղցրիկ նայուածքով կը ժպտիս իմ սէր,
Անուշ խօսքերով հոգիս կը գերես
Ու կը փայլիայես շողերով անտես:

Այնպէս կարօտով եւ այնպէս շուար,
Կը փարիս վզիս իղձերով վարար,
Ինչպէս գեփիւռը հոտաւետ վարդին՝
Սիրավառ տենդով, հեւքով հեշտագին:

Համբոյրիդ ցողով յուշիկ կ'արբենամ,
Սրտիս մէջ կըզգամ երգեր մեղրահամ,
Գգուանքիդ ներքեւ իսկոյն կը մոռնամ,
Դալուկ անցեալի ցաւերս դաժան:

Սիրտս կը ծաղկի սիրոյդ հմայքէն,
Գինովցած թաքուն սիրոյդ նեկտարէն,
Սիրածայն յոյզեր մէջս կ'արթննան,
Ապրելով տաքուկ գիշեր մը ձմրան:

ՇՈՒՇԱՆԱԲՈՅՐ ԳԵՂԵՑԿՈՒՀԻՍ

Գարնանային այս գիշերով,
Բարով եկար սիրուն աղջիկ,
Եկար սիրոյս խոր կարօտով,
Սիրատոչոր հեքով քաղցրիկ:

Գինովցած եմ այսօր նորէն,
Բուրմունքովդ կախարդական,
Ցանկայարոյց աչքիդ բոցէն,
Բաղձանքներս կը թարմանան:

Շուշանաբոյր գեղեցկուհիս,
Հրաշածին անուշ աղջիկ,
Մերդ գրկած, սեղմած սրտիս,
Կ'ապրիմ ուրախ եւ երջանիկ:

Արինագոյն շրթունքներէդ,
Քաղուած դիւթիչ համբոյրներով,
Կը վերանամ հեշտանքիդ հետ,
Դրախտային երազանքով:

ԻՄ ԱՆՔԻՆ

Գիշեր-ցերեկ, իմ անգին,
քեզ կը փնտռեմ անձկազին,
Ո՞ր ես, ո՞ր ես սիրելիս,
Ինչո՞ւ ինձմե կը փախչիս:

Շուտով եկուր պաշտելիս,
Կեանք տուր ամուշ երազիս.
Եկուր ապրիճք միասին,
Առանց քեզի կեանք չունիս:

ԹԱԽԻԾՍ ԽՈՐ Է

Խոր ըղձանքներու տազնապով կ'ապրիմ,
Միրած ըլլալու հոգեմաշ ցառով.
Օրերս կ'անցնին վառ երազանքով,
Հասնելու համար սիրոյս աիշին:

Տխուր է կեանքս առանց քեզ հոգիս,
Թախիծս խոր է, յոյսս՝ անձկագին,
Մոլար քայլերով լուռ կը թափառիմ,
Հին փողոցներով ծննդավայրիս:

Երակներուս մէջ քու սերդ կարմիր,
Կը շրջագայի, կը հասնի սրտիս,
Լուսատրելով սիրաբոյր ուղիս,
Յաթահարելով մտքեր դաւադիր:

Հոգիս կարօտ է քու տեսքին բուրեան,
Մինչեւ ե՞րբ պիտի մնամ առանձին,
Տենչանքիս բոցէն վախնամ այրուիմ,
Լոյսին մօտեցող թիթեռի նման:

ՍԻՐՈՂ ՄԸ ՉՈՒՆԻՄ

Տխրութեամբ օծուած,
Կ'ապրիմ առանձին,
Ինձնով սիրաբքած,
Սիրող մը չունիմ:

Սիրեցի մէկին,
Սիրով անսահման,
Անյոյս, տրտմագին,
Կը հիծիմ անձայն:

Մենութեանս մէջ,
Միշտ զինք կը փնտռեմ
Եւ աչքերով գէջ,
Մեղմիկ կ'արտասուեմ:

Վառ երազանքով,
Գիշերներ մթին,
Անձկալի յոյսով,
Կը լուսաւորուիմ:

Ո՞ր ես սիրելիս,
Մէր իմ առաջին,
Եկուր սիրէ զիս,
Կեանք տուր բաղձանքիս:

Կը մնամ մինակ,
Արիւնով վարար,
Կարօտով անյագ,
Դարձած սիրահար:

ԳՈՂՏՐԻԿ ԵՐԱԶ

Կը մտածեմ քու մասին յաճախ,
Ո՞ր ես, ո՞ր ես սիրուն սիրուհիս.
Համբոյրներով կարօտը անթաղ,
Տարիներով կը տանջէ հոգիս:

Ձբօսայգի քայլերս կ'ուղղուին,
Ուր միասին կը ճեմէինք,
Յիշատակներ եւ ապրումներ հին,
Կը տողանցեն գերք երազ գողարիկ:

Միրեցի քեզ ու կը սիրեմ դեռ,
Չեմ կրնար քեզ չյիշել երբեք,
Միրոս քեզի սրտաբուխ նուէր,
Որպէս սիրոյս պատանդ հրաշէկ:

ՄԵՆՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ողորդած եմ քու վառ սիրով,
Մենութեան մէջ մութ գիշերուան,
Քեզ կը փնտռեմ անբջանքով,
Վիշտերուս հետ եղերական:

Կ'այրիմ սիրոյդ հուրով անշէջ,
Քեզ կ'երագեմ իմ սիրասուն,
Կը բարբախտ սիրտս անվերջ,
Քեզ տեսնելու յոյսով զեղուն:

Հիացած եմ քու լուսեղէն
Եւ հմայիչ գեղեցկութեան,
Կը սիրեմ քեզ անհունօրէն,
Չքնաղ աղջիկ սրտիս դարման:

Սիրատոչոր ըղձանքներով,
Գիւնովցած եմ ես այս գիշեր,
Քեզ գրկելու կարօտանքով,
Կը լուսնեմ ես գիշերներ:

ԵՐԱԶՆԵՐՈՒՄ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

Տարիներով ապրեցայ խորհուրդներով թախծագին,
Յամառութեամբ փնտռելով երազներու թագուհին,
Սակայն, ի զուր, ամէն տեղ տեսայ դէմքեր խառնածին,
Որոնք ո՛չ սիրտ ունէին, ո՛չ ալ հոգի մարդկային:

Քայլամուրր ու անքուն թափառեցայ միայնակ,
Մութ երկինքէն խնդրելով գթութիւն ու կարեկցանք,
Անիծեցի սրտագին բախտիս տէրը հոգեհան,
Որ կ'անտեսէր զիս ընդմիշտ՝ քմայքներով անսահման:

Գիշեր-ցերեկ մտածկոտ երազեցի ամէն օր,
Գտած ըլլալ կարծեցի կեանքիս ուղին լուսաւոր,
Եւ քալեցի յոգնաբեկ՝ ինչպէս մուլար ուխտաւոր,

Հանդիպելու հայաբոյր աղջկայ մը սիրածոր,
Որպէսզի գար աներկիւղ՝ բացած սիրտը հայկական,
Ամոքելու ցաւերս՝ տալով վերքիս բալասան:

ՔԵԶ ՀՐԵՇՏԱԿ ԿԱՐԾԵՑԻ

Քեզ հրեշտակ կարծեցի,
Եւ սիրեցի խոր սիրով,
Շատ գիշերներ լուսուցի,
Քեզ տեսնելու կարօտով:

Սիրելով քեզ իմ աղուոր,
Կեանքս դարձաւ ծաղկաբոյր,
Երազներով մեղրածոր,
Մէրս ցայտեց զերթ աղբիւր:

Սիրոյդ հեւքին անձնատուր,
Գինովցայ ես խեւնք սիրով,
Տենչանքներով սիրաբոյր,
Օրերս անցան լղձանքով:

Սակայն, աւա՛ղ, խաբուեցայ,
Հաւատալով քու սիրոյն,
Արցունքներուդ բիրեղեայ,
Տարփոտ սիրտիդ զարկերուն:

Աններելի զնացքով,
Դուն հեռացար անվրդով,
Մոռցած խոստում ու գորով
Եւ ապրումներ հոգեթով:

Տարիները լուռ անցան,
Չանհիծեցի քեզ երբեք,
Յիշատակներ դալկացան,
Մէրս մնաց յուսաբեկ:

Ի՞ՆՉ ԸՆԵՄ...

Ամեն անգամ որ կը նայիմ պատկերիդ,
Հին օրերու յիշատակներ կ'արթննան.
Վերյիշելով քաղցրութիւնը զգուանքիդ,
Կը պաշարուիմ զգացումով յուզական:

Երբ հարցուցի ինչո՞ւ կ'երթաս, մնացիր,
Ձիս մի՛ ձգեր այսպէս մինակ տեսական,
Դուն գաղտնօրէն սիրտդ բացիր ու լացիր,
Խոստանալով վերադառնալ անպայման:

Բայց դուն զացիր, անվերադարձ գնացքով,
Տարիները թաւալեցան անձկագին,
Կեանքս դարձաւ մելամաղձոտ ու խռով,
Հին օրերու երազանքով հեշտագին:

Կորսնցուցի քեզ թանկագին սիրուիիս,
Քեզ գրկելու եւ սիրելու կարօտ եմ,
Արցունքներս թէւ չորցան սիրելիս,
Սակայն սէրս միշտ կը կոտտայ, ի՞նչ ընեմ:

Ո՞ր մնացին համբոյրներդ մեղրաթոյր,
Հպումներդ ներզգայուն ա՛լ չկան,
Մոռցուեցան ապրումներդ սիրաքոյր,
Յիշատակդ սակայն կ'ապրի յաւիտեան:

ՍԻՐԵՑԻ ՔԵԶ

Միրեցի քեզ իմ անգին,
Հոգով սրտով՝ խենթի պէս,
Գիշեր-ցերեկ անձկագին,
Քեզ կ'երագեմ բոցակէզ:

Ինչո՞ւ համար սիրելիս,
Չգեցիր զիս ու գացիր,
Ինչո՞ւ համար պաշտելիս,
Օրերս սեւ դարձուցիր:

Եկո՛ւր շուտով կ'աղաչեմ,
Խոր կարօտս յագեցուր,
Համբոյրներով ժպտադէմ՝
Երագներու մարմին տուր:

ԳԱՂՏՆԻ ՍԷՐ

Գրաիչ տեսքով վարդ ես Վարդուհի,
Առինքնող բոյրով չքնաղ գեղուհի,
Կ'երգեն քեզ համար սիրոյդ կարօտով,
Սրտիս խորերէն՝ լուռ տառապանքով:

Հազիւ հմայքիդ քղանցքին հպած,
Կ'առկայծի՜ հոգւոյս կրակն անթերուած,
Պատրաստ դառնալու խարոյկ տօթակէզ,
Եւ ընկալելու սէրդ սիրակէզ:

Որպէս արտագին խոստովանութիւն,
Կ'ուզեն որ զիտնաս ու հաւատաս դուն,
Որ ես կը սիրեն աչերդ սիրուն,
Որոնք զիս կ'այրեն հրայրքով թաքուն:

Կը սիրեն ձայնդ՝ արտայոյզ, անուշ,
Ձեփիտի նման ըղձանքով քնքոյշ,
Որ զմայլանքով կախարդեց հոգիս,
Ու դարձուց գերի շոյուած երագիս:

Համարձակ իղձով, արտով անապակ,
Կը թակեն դուռը արտիդ շարունակ,
Որուն սիրային ոլորտը վառման,
Պիտի տաքցնէ սիրտս անխափան:

ՃՇՄԱՐԻՏ ՍԷՐԸ

Ինչպես երկինքը առանց աստղերու հմայիչ տեսքին,
Կը պատկերանայ որպես թախծալի զիշեր սեւաթոյր,
Նոյնպես մարդկային կեանքը աշխարհիկ տխուր է ու սին,
Առանց սիրային քաղցրաբոյր կեանքի սնունդին թաքուն:

Առանց իրական եւ անկեղծ սիրոյ կեանքը մարդկային,
Ունայնութիւն է, տառապանք է լոկ, թախծալից ապրում,
Ընդմիջտ ենթակայ է կեանքի պարտադրած տարածամ
հեւքին,
Խաբուելով յաճախ կեղծ սիրով սնած անձերէ բազում:

Առանց սիրային կեանքի գոյութեան եւ ապրումներու,
Կեանքը կը դառնայ անցաւոր ու փուճ, կեանք՝ անրջական,
Անձնատուր տոփոտ եւ անբնական զգացումներու,
Ենթարկուելով անասանձ կիրքերու տիրապետութեան:

Առանց լուրջ սիրոյ կեանքը տխուր է եւ իմաստ չունի,
Նոյնիսկ ծնած եւ տիրակալ արքայ կամ զահաժառանգ,
Իրական սէրը մահուան պէս հզօր խորհուրդ մը ունի,
Ամէն ինչէ վեհ, անդիմադրելի կենարար զգուանք:

Ճշմարիտ սէրը ընդոծին բոցով ջերմութիւն կուտայ,
Նոյնիսկ ձմեռուան ցուրտ եղանակի սառնամանիքին,
Միւրոյ բերկրանքով քաղցրացած կեանքը իսկոյն կը
դառնայ,
Երանութեան ճիչ, մեղրաբոյրի համբոյր, կարօտ սրտագին:

Ճշմարիտ սէրը կը հոսի մեղմիւ, աղբիւրի նման,
Ձովացնելով սիրոյ կարօտով սիրտերը ծարաւ,
Ճշմարիտ սէրը յաւերժական է, կ'ապրի յաիտեան;
Խոր իմաստ տալով մարդկային կեանքին բարիքով անբաւ:

ԲՈՅՐՆ ԱՅՍ ՍԻՐԱԹՈՎ

Անիմանալի կեանքի քմայքով,
Թէ ճակատագրի իմաստուն խաղով,
Հանդիպեցայ քեզ քաղցրանուն Աստղիկ,
Ժպիտը դեմքիդ, տեսքով գեղեցիկ:

Եկար ցոյց տուիր սերդ վարարուն,
Գարուն բերելով ձմեռուան կիսուն,
Եվ դարձնելով գիշերս տամուկ՝
Լուսասփիւռ կէսօր՝ արեւով տաքուկ:

Շօշափեցի քեզ դողող մատներով,
Անուրջ չէ՞ր արդեօք բոյրն այս սիրաբով,
Սակայն թիթեռը սրտիս տոչորող,

Եկաւ գրկելու սէր մը լուսաշող,
Որ պիտի տեսէ մնայ անմար՝
Անցնող օրերու յիշատակով յար:

ԻՄ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Իմ Հայաստան, իմ երազ, իմ սէր,
Արեւաշող երկիր դրախտավայր,
Անցեալի փառքով սրբանուէր,
Կանգնած ես վեհ՝ հմայքով տենդավառ:

Երկիր հնադարեան՝ Հայաստան աշխարհ,
Ազատութիւն պաշտող ազգ իմ Թորգոմեան,
Անմահութիւն է լոկ մեռնիլ քեզ համար,
Ղո՛ւն հոգեղէն կամուրջ ամբողջ հայութեան:

Իմ Հայաստան, իմ սիրտ, իմ արեւ,
Լոյսի օրրան, երկիր հրաշափառ,
Հզօր գալիքիդ սիրոյ բարեւ,
Իմ հայրնիք, արեւով բոցավառ:

ԿՐԻՉԷԻ ԳԻՏՆԱՍ

Կուզեի գիտնաս, որ չեմ հանդուրժած քու բաժանումիդ,
Եւ գիշեր-ցերեկ քեզ երազելով կարօտցած տեսքիդ,
Ինչպէս տխակը առանց վարդերու չի կրնար երգել,
Ես ալ առանց քեզ չեմ կրնար ապրիլ ու գոյատեւել:

Սակայն ներկայիս վերադարձած ես սիրոյս թելերով,
Եւ պելած սիրտս սիրոյ խայտանքով ու նոր եռանդով,
Արտասանելով սրտայոյզ խօսքեր՝ կարօտով առլի,
Այլեւս երբեք չբաժանուելու խոստումներով լի:

Քու գալով կեանքս դարձաւ հոտաւետ՝ ինչպէս
բուրաստան,
Մորմոք ու ցնորք գացին-հեռացան ու անհետացան,
Միրազեղ աստղեր իջան երկինքէն լոյսով բիրազան,
Լուսաւորելով մութ գիշերները սիրոյս դիւթական:

Հիմա հաւատա՞մ խօսքերուդ անկեղծ, երդումներուդ յար,
Որ այսուհետեւ իմ սիրոյ դաշտէն ալ չես հեռանար,
Եւ դառն անցեալի յիշատակները նոր ցաւ չեն դառնար
Ու կը մոռցուին անաղարտ սիրով՝ հմայքով պայծառ:

Քանի մեր սերը յաիտենական կնիքը ունի,
Կուզեմ միշտ ըլլալ ընկերը կեանքիդ, քաղցր հայուհի,
Ապրիլ միասին կազմելով բոյն մը մաքուր Հայկական,
Սնած մեսրոպեան լեզուի հայաբոյր լոյսով սրբազան:

ՀՈԳԻՍ ՏԵՈՒՐ Է

Երբ նկարդ կը դիտեն,
Քեզ իմ մօտս կը զգամ.
Տակալին քեզ կը սիրեն,
Ու պիտ սիրեն յալիտենեան:

Խորհրդատր աչքերուդ,
Նայուածքովը սրտակէզ,
Երազներս անյագուրդ,
Կ'ալեկոծուին ծովի պէս:

Կեանքս փուճ է առանց քեզ,
Քաղցր տեսքիդ կարօտ եմ,
Հոգիս տխուր է այսպէս,
Տաք համբոյրիդ կարօտ եմ:

Ալ կը բաւէ տանջուիմ
Քեզ տեսնելու կարօտով,
Շուտով եկուր իմ անգին,
Որ արբենանք իրարմով:

ՑԱՒՍ ԱՐՏԱԿԷՉ

Միայն շրթներու անսիրտ կշռոյթով,
Դիւրին է ըսել «ես քեզ կը սիրեմ
Եւ քեզ կ'երազեմ անհուն կարօտով,
Քու անուշ դէմքիդ սիրահարուած եմ»:

Միամտաբար հաւատացի քեզ
Եւ քեզ սիրեցի անկեղծ, լուրջ սիրով,
Օրերը անցան օրեր սիրակէզ,
Գիշեր ու ցերեկ քեզ երազելով:

Սակայն առօրեայ կեանքով ցոյց տուիր,
Որ սէրդ խօսք է, ջուրի պղպջակ,
Դերասանի պէս սիրել փորձեցիր,
Կեղծելով սիրոյ խռովք ու տարփանք:

Չե՞ս զգար, միթէ, զիս համոզելու
Ջանքերդ բոլոր ի գուր կը վատնես,
Կը ցաւիմ յայտնել առանց խայնելու,
Սուտ երդումներով սիրել կը փորձես:

Ի՞նչպէս հաւատամ խօսքերուդ անգօր,
Երբ սիրտդ գուրկ է սիրոյ տազնապէն,
Կեանքը քեզ համար խաղ է անսովոր,
Մանկական ըղձանք, պատկեր տխրաւիւն:

Խնդրեմ՝ հեռացի՛ր, գտի՛ր քու ճամբան,
Չեմ ուզեր տեսնել դէմքդ երկերես,
Կ'ուզեմ շուտ մոռնալ «սէրդ» դառնահամ,
Երզելով տխուր ցաւս սրտակէզ:

ԻՄ ՍԻՐԱՍՈՒՆ

Տառապանքիս բալասանը երկնային,
Երկնքի մէջ փնտռեցի ես առանձին,
Անոր քնքոյշ երազանքով քաղցրահամ,
Կեանքս դարձաւ դալարագեղ վարդաստան:

Իմ սիրասուն գեղեցկուհիս աննման,
Ո՞ւր ես, եկուր կարեկցութեամբ անսահման,
Միրտդ ըրած արեւաբոյր վառարան,
Վարակէ զիս ջերմութիւնով անխափան:

Իմ սիրասուն, ո՞վ սիրաբոյր հայուհիս,
Սրտիս իշխող վարդահամբոյր նագելիս,
Եկո՛ւր մօտս ըղձանքներով սիրավառ,
Տալով ինձի սիրոյ կայծ մը տենդավառ:

Իմ սիրասուն, սիրուն աղջիկ սրտագին,
Կեանքի փարոս, լուսապայծառ ու մեկին,
Քեզ տեսնելով կեանքիս ուղին մթաստուեր,
Դարձաւ պայծառ սիրոյդ ջահով օրհնաբեր:

ԵՐԱՁ ԷՐ ...

Գաղտագողի քայլերով եկած էիր այս գիշեր,
Շուշան, մեխակ, կարմիր վարդ բերած էիր այս գիշեր,
Միրատոշոր կարօտով ոգետրուած աներեր,
Արբեցումի հրաւեր բերած էիր այս գիշեր:

Գարնանային բոյրերով եկած էիր այս գիշեր,
Տխուր կեանքիս խինդ տալու եկած էիր այս գիշեր,
Ժպիտով մը հեշտաւետ ու վառ սիրով հրդեհուած,
Եկած էիր անվրդով զիս գրկելու սիրարբած:

Բոց աչքերուդ հմայքէն կախարդուած այս գիշեր,
Միրոյ կարօտ կշռոյթով ես զինովցայ այս գիշեր,
Յանկայարոյց զգուանքով գրկած սերդ քաղցրանուն,
Հոգիս պատեց ցնծութեամբ ու հեշտութեամբ սարսուռն:

Սակայն երբ որ արթնցայ յուզումնահար ու քրտնած,
Ի գուր ես քեզ փնտռեցի գեղեցկուհիս սիրախանձ,
Ափսո՛ս, ափսո՛ս, երազ էր ապրումներս կարեւլէր,
Միրոյ քաղցր արար մը ապրած էի այս գիշեր:

ԴԱՐԴՈՏ ՄԻՐՏՍ

Տխուր եմ ես այսօր նորից, բարեկամներ,
Երբ յիշում եմ կեանքս խոցող վատ արարքներ,
Մարդոց կողմէ որոնք չունին խիղճ մարդկային
Եւ չեն յարգեր անկեղծ սերը ընկերային:

Տուեցի շա՛տ, նուիրեցի հարստութիւն
Ու մնացի այսպէս տխուր ու զգայուն,
Տանջուեցի, տառապեցի ցաւով անհուն,
Անիծելով անգութ մարդոց ետը թաքուն:

Տարիներով հանդուրժեցի նման թալան,
Վերջիվերջոյ եկայ հասայ այս համոզման.-
Դարդոտ սիրտս տառապանքիս կը դիմանայ,
Մակայն հոգիս եղածները չի մոռանայ:

ՆՈՒՒՐՈՒՄ

ՉՕՆ՝ ԷԴԻԿ ՅՈՎԱԷՓԵԱՆԻՆ

Անուն մը պայծառ՝ Էդիկ Յովսէփեան,
Ուրիի նման համեստ ու խոնարհ,
Մակայն պտղատու՝ բոյրով նայիրեան,
Բազմերանգ խորքով ոգերարբառ ծառ:

Նահապետական Յովսէփեան տոհմէն,
Ժառանգած հուրը հայ մշակոյթի,
Ծլարձակուեցաւ մանուկ հոգիէն,
Նուիրում եւ ուխտ՝ որպէս հայորդի:

Բնատուր տաղանդ, շնորհ երկնային,
Ուռճացած լոյսով՝ հայ երգի համար,
Դարձաւ խմբավար երգչախմբային,
Հայ երգի ջահը միշտ պահելով վառ:

Որպէս ուսուցիչ կրթեց սերունդներ,
Ներարկեց անոնց աւիշ հայկական,
Տեալաշափողով քալեց աներեր,
Բերքով օրհնաբեր, վարքով խոհական:

Երաժշտութեան մեր անդաստանին մէջ,
Քառասունամեայ վաստակով բեղուն,
Կը փայլի այսօր՝ ճանաչուլ անշէջ,
Լուսաւորելով ամէն հայու տուն:

ՍԻՐՈՅ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ

*Նուէր՝ Վարդան և Դալար Ղազարեաններուն
իրենց ամուսնութեան առթիւ*

Սիրոյ խորհուրդը անշէջ ատրուշան,
Աիշ կենարար սրտերու քաղցած,
Որոնք լքուած են ու մեկուսացած,
Ապրելով կեանք մը անսէր ու դաժան:

Կեանքի իմաստուն խորհուրդը գողտրիկ,
Սիրով առլցուն ուղին է պայծառ,
Սիրով սնանիլ, սիրել անդադար,
Ապրելու համար կեանք մը երջանիկ:

Կեանքի հաճոյքը քաղցր ու անցաւ,
Պէտք չէ փնտոտի կիրքով տարփագին,
Պէտք է մօտենալ սիրոյ աղբիւրին,
Հաստատ հաւատքով ու սիրոյ ծարաւ:

Մարդկային սէրը սրտավառ ըղձանք,
Արեւի նման ջերմագին ու վառ,
Սիրոյ բարձունքին հասնելու համար,
Պէտք է ունենալ կրանիթեայ կամք:

Սիրով կառուցուած տուներ այս դարուն,
Կանգուն կը մնան հողմերու դիմաց,
Սիրոյ խորհուրդով ամրակուռ դարձած,
Հօր ջերմութեամբ կը բերեն զարուն:

Սիրոյ հրաշքը սիրաբոյր նուէր,
Սիրով տոչորուն սիրտերէն կուգայ,
Որով կամրանան սիրտեր հեռակայ,
Ու կը միանան սիրակէզ սիրտեր:

**ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ,
ԳԵՆԵՐԱԼ-ՄԱՅՈՐ ՍԱՄՈՒԷԼ
ՍԱՖԱՐԵԱՆԻՆ**

Ծննդյան 55-ամյակին առթիւ

Մերոպ Մաշտոցէն ժառանգած լոյսը հայ լեզուին շէնշող,
Դարձար բանաստեղծ, գրեցիր բազում երգեր սրտագին,
Քաջ Անդրանիկէն ժառանգած ոգին յաղթանակ կերտող,
Դարձար հայ զինուոր, դարձար զօրավար հայոց
բանակին:

Ի՞նչպէս քեզ կոչեն, եղբայր, գրչակի՞ց, թէ՞ հայրենակից,
Մաքրամաքուր հայ, թանկագին եղբայր, ազնիւ գրչեղբայր,
Հօր տաղանդով կոփուած բանաստեղծ, աղբիւր կենսակից,
Գեներալ Մայր Սամուէլ Սաֆարեան, բարի ու արդար:

Ի՞նչպէս քեզ գովեն եւ գնահատեն որպէս մարդկային
Արժանիքներով ուռճացած հայ մարդ, խոնարհ, բայց վսեմ,
Չեն կրնար լրիւ պատկերացնել հոգիդ կաթոզին,
Առաքինազարդ հայրենասէրի կեանքդ ջերմօրէն:

Հայ բանաստեղծի հայաբոյր ոգին տեսիլք դարձուցած,
Աստուածային խոր տաղանդով սնած կը գրես երգեր,
Այնքա՛ն իմաստուն՝ բանաստեղծական խորքով յագեցած,
Որոնք պիտո՛ւն մնան որպէս լուսարձակ անմար փարոսներ:

Քու տարեդարձդ յիսունհինգամեայ կ'ողջունենք սրտանց,
Ամենաընտիր սրտաբովս խօսքով եւ մաղթանքներով,
Կեանքիդ արեւը մնայ միշտ պայծառ՝ ճաճանչով անսանձ.
Գրչիդ թանաքը մնայ անսպառ՝ հայրենի կանչով...

ՉՕՆ՝ ԱԼՖՐԷՏ ՄԱՐՏՈՅԵԱՆԻՆ

Ողջո՛յն արեւիդ, Ալֆրէտ Մարտոյեան,
Ողջո՛յն վաստակիդ քու քառասնամեայ,
Հայ երաժշտութեան անձնուէր ծառայ,
Երգի սերմնացան, կոմիտասեան սան:

Հայ մշակոյթի միտոնով օծուած,
Դո՛ւն անխոնջ մշակ, երգի շատրուան,
Պատի՛ւ տեսիլքիդ քու նուիրական,
Հայ երաժշտութեան բոյրով արբեցած:

Հայ տոհմիկ երգը՝ ոգեծին տաճար,
Գողտրիկ մեղեդի, տաղ ու շարական,
Մշտավառ կանթեղ՝ լուսատու խորան,
Աւանդ ազգային՝ կոնդակ սրբատառ:

Հայ երգը զուլալ աղբիւր կենսայորդ՝
Չայներգներով յաւերժահնչիւն,
Յեղային զարթօնք, ազգահաւաքում,
Հայրենական հող, հայրենի կարօտ:

Հայ երգը՝ քրտինք, աշխատանքի ծէս,
Հայ շինականի հորովել եւ ուխտ,
Հայ երգը՝ վահան, հայերու պանդուխտ,
Հայ երգը յաւերժ՝ Արարատի պէս:

ՄԻՐԵԼԻ ՔՐԻՍՏԱՓՈՐԻՆ

(Ծննդեան չորրորդ տարեդարձին առիթով)

Բարեբաստիկ քու ծննդեան օրէն անցան չորս տարիներ,
Մեծցար մարմնով, մեծցար մտքով՝ սիրուն թռռնիկ անեսաբեր,
Անբողջ սրտով սիրեցի՞նք քեզ, դուն կեանք տուիր մեր երկուքի՞ն՝
Մեծ հայրիկիդ, մեծ մայրիկիդ՝ քու գալուստով հրաշածին:

Եղար արդէն չորս տարեկան, շատ սիրելի Քրիստափոր,
Մեծ հօրդ ձեռքէն ամուր բռնած դպրոց կերթաս դուն ամէն օր,
Ուր կը սորվիս բազում երգեր ու մանկական ուրախ խաղեր,
Ունենալով հասակակից նորաբողբոջ դասընկերներ:

Քու մանկական չքնաղ լեզուն հայ դպրոցէն շուտ սորվեցար,
Թոքովանքով կ'արտասանես սորվածներդ դուն անդադար,
Զուարթաձայն գեղգեղանքով կ'երգես երգեր եւ օրհներգեր՝
Գանատական եւ հայկական, ինչպէս նաեւ աղօթք՝ «Հայ մեր»:

Գիտե՞ս արդեօք քաղցրիկ թռռնիկ՝ Քրիստափոր անգուգական,
Որ մենք հայ ենք, ազնուական ժողովուրդ ենք բազմադարեան,
Տառապած ենք, հալածուած ենք, չարչարուած ենք, ջարդուած ենք,
Մակայն երբեք ջնջուած չենք, հօօր կամքով վերապրած ենք:

Պիտի մեծնաս տարուէր-տարի, պիտի դառնաս դուն խելահաս,
Եթէ փնտռես արմատներդ մօրենական, պիտի գտնես,
Որ մենք կու գանք Հայաստանի խրոխտ սիրտէն՝ քաջ Սասունէն,
Ազգին համար կռուած-գոհուած Գալէներու, Մակարներու վեհ
սերունդէն:

Դո՛ւն ալ եղիր անոնց նման հայրենասէր ու ազգասէր,
Կեանքդ ըլլայ արեւաշող՝ ճաճանչներով երջանկաբեր,
Ապրի՛ր ընդմիշտ Աստուածային շնորհներով լուսապայծառ.
Եւ պատիւ բեր ծնողներուդ կենցաղովդ վայելչափառ:

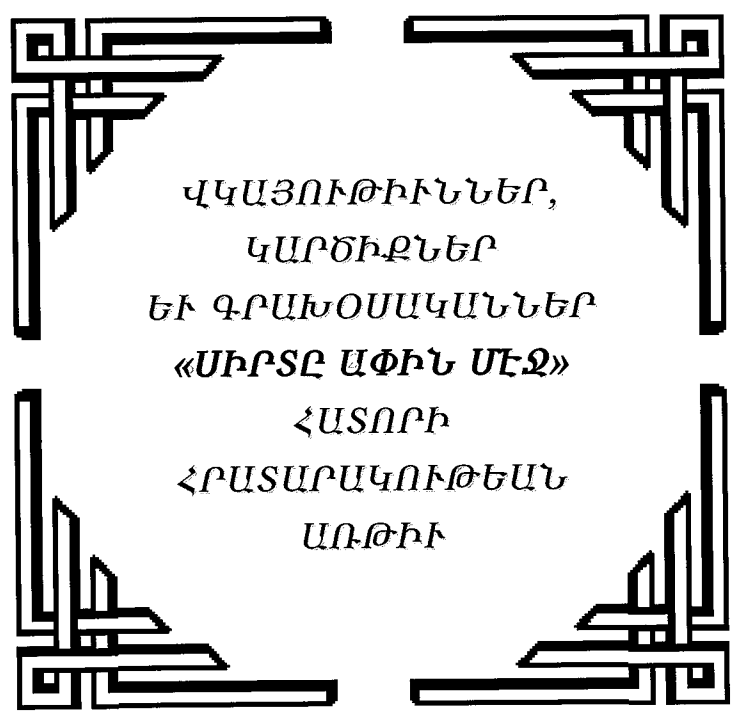

ՍԻՐԵԼԻ ՌՈՒԲԷՆ ՃԱՆՊԱԶԵԱՆԻՆ

Քու ծննդեան տարեդարձը շնորհատը թող ըլլայ,
Կեանքիդ ուղին ըլլայ սահուն Աստուածային օրհնանքով,
Լուսապայծառ երազներդ մարմին առնեն կարօտով
Եւ հոչակդ ճաճանչներով դէպի երկինք բարձրանայ:

Մեծնաս դառնաս քաջակորով հայրդի մը ազգասէր
Եւ չմոռնաս մերոպակերտ քու սուրբ լեզուն մայրական,
Ուր որ երթաս, ուր որ ապրիս վերադառնաս Հայաստան,
Կազդուրուելու արարատեան հրաշքովը կենսաբեր:

Քու անունը ժառանգած ես իշխաններէն Ռուբինեան,
Որոնք եղան հիմնադիրներ արքունիքի Կիլիկեան,
Դուն ալ ըլլաս անոնց մման հայրենիքի պահապան,
Քայլդ ըլլայ հայրենաշէն թռչչներով յաղթական:

Քեզ կ'ողջունենք մենք ընտանեօք մաղթանքներով
սրտագին,
Ծննդեանդ տասներկրորդ տարեդարձին առիթով,
Հանդէս գալով վարդանման պերճաբարբառ խօսքերով,
Աղօթելով որ միշտ ապրիս հայարտանքով ազգային:

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ,
ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ
ԵՒ ԳՐԱԽՕՍԱԿԱՆՆԵՐ
«ՍԻՐՏԸ ԱՓԻՆ ՄԷՉ»
ՀԱՏՈՐԻ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ
ԱՌԹԻՒ

ԿՅԱՆՔՍ ԴԱԺԱՆ Է ԱՐԴԵՆ

«Օտարի տունը քեզ հայրենիք չի դառնա»- հանճարեղ Գյոթեի այս խոսքերն են ականայից մտաբերում, երբ ընթերցում են դեռ 1987թ. հեռավոր Տորոնտոյում լույս տեսած «Աղբյուր» բանաստեղծության հետևյալ տողերը.

**Կյանքս տաժան է արդեն,
Ինչպե՞ս ապրիմ ես հիմա,
Հայրենիքիս կարոտն
Ես կմեռնիմ, հավատա:
Պիտի հյուծվիմ հուլորեն,
Քանի կապրիմ ես պանդուխտ,
Հեռու Վանեն, Սասունեն
Ու լեռներեն մեր զմբուխտ:**

Կարդում են «Արմատներես հորենական» քերթվածը և բանաստեղծ ԳՐԻԳՈՐ ՀՈԹՈՅԱՆԻ կենսագրականը հառնում է քո դեմ.

**Արմատներս հորենական կու գան երկրեն Տարոնի,
Ծնած, ապրած լեռներուն մեջ հերոսածին Սասունի...**

Հեռո էլ թե՛

**Իմ լեռնցի հայրս կու գար դյուցազնական այդ երկրեն,
Մակար, Գալե ծնունդ տված քաջ Սպադանք ախանեն...**

Հեռավոր արյան կանչն ու բանաստեղծական տողերում թաքնված շեշտերը մատնում են իրենց հեղինակի ծնունդը և ծննդավայրը. 1927թ. օգոստոսի 5, Հալեպ, թուրքական յաթաղանից հրաշքով փրկված, Սուրբ Կարապետի նախկին սան, Մերոք Աղբյուրի և Սմբատի նախկին զինվոր Հոթենց Գազարի (Խըզրո) հարկի տակ: Մայրը՝ Մարիամը, աշուժամայր Մոսեի և սասունցի Շաքեի բախտաբույրն էր. իր ամուսնու կյանքի ու զենքի ընկերը: Յավոք նա երիտասարդը բաժանվեց կյանքից՝ որդու սրտում թողնելով ցավի ու մորմոքի իր հավերժակրակն ու որբության սև կնիքը, որոնք հետո վերածվեցին դառը վերհուշի և դարձան մխասող ցավերգ.

**Այսօր հոգիիս բուրաստանեն
Ես փունջ մը ծաղիկ կքաղեմ հյու,
Տանելու համար, գայն խունկի մը պես,**

**Մորս շիրիմին վրա բուրեղու:
Սրտիս ընդերքեն արձակած ճիշով,
Դառնություն բուրող ճայնով ցավատանջ,
Կանիծեմ բախտս, որ սև քմայքով
Որբություն դրոշմեց ճակտիս վաղածամ...**

Որտե՞ղ է ուսանել, ովքե՞ր են եղել բանաստեղծի ուսուցիչները, ի՞նչ է աշխատել, ի՞նչ նպատակներ ունի... և բազմաթիվ այլ հարցերի խտացումն է պոետի «ՄԻՐՏԸ ԱՓԻ ՄԵՁ» ժողովածուի (Տորոնթո, 1987) ներածական այս ինքնածանցումը. «Ծնած ու ու մեծցած Հալեայի հայահոծ գաղութի հայաշունչ մթնոլորտին մեջ, սնված ու դաստիարակված նվիրյալ հայ ուսուցիչներու (սովորել է Սահակյան վարժարանում - Ս.Գ.), մտավորականներու, խմբագիրներու և մանավանդ Հայ Հեղափոխական Դաշնակցության (և սա է պատճառը, որ բանաստեղծը մինչ օրս անհայտ է խորհրդահայ ընթերցողին - Ս.Գ.) հայակերտ հնոցեն ժայթքող հայարույր բոցերով, կյանքիս գլխավոր իմաստը եղած է կարողություններուս ներածին չափով ծառայել ազգիս, գաղափարիս և Հայ Մշակույթին՝ ուսուցչական ասպարեզով, գրչով և այլազան պարտականություններու գործադրությամբ...»։ Միթե այսպիսի սրբազան ուխտի չէին լծվել Համաստեղն ու Մուշեղ Իշխանը, Անդրանիկ Ծառուկյանն ու Ժակ Հակոբյանը, Սիմոն Սիմոնյանն ու Գրիգոր Հոթոյանը, և տասնյակ այլ երախտավորներ, որոնց գրական և ֆիզիկական ելումուտը Մայր Հայրենիք արգելվել էր ստալինյան բռնությունների տարիներին պետանվտանգության խորհրդային և սիյուռքի վարձու գործակալների գրպարտիչ, կեղծ և ազգադավ նախատվյալների պատճառով: Դպրոցական ուսումնառությունից հետո որպես ենթասպա Գրիգոր Հոթոյանը Միրիայում ու Լիբանանում ծառայել է ֆրանսիական բանակում: Չորացրվելուց որոշ ժամանակ անց նա գրաշար և լրագրող էր «Արևելք» (Հալեայ) օրաթերթում, ուր և լույս են տեսել նրա առաջին քերթվածներն ու թղթակցությունները: Գր.Հոթոյան ուսուցչին և դպրոցի տնօրենին այսօր էլ սիրով և երախտագիտությամբ են հիշում Միրայի Հալեայ և Ռակկա քաղաքների հայկական վարժարանի նախկին սաները: Աշակերտական, մանկավարժական տարիներից մինչև օրս սասունդողի Գրիգորը մուսայի գերին է: «Հայաստանի սիրտեն, Մասունի սրբազան լեռներեն ծառանգած սրտիս մեջ բոցավառվող

կրակը զիս երբեք հանդարտ չէ ձգած և պիտի չձգե մինչ մահ, որովհետև արմատներս կտերին անձնագոծ ֆետայիներու այն փաղանգեն, որոնք իրենց կյանքը զոհաբերեցին հայ ժողովրդի ազատության ճանապարհին»: Ազատության այդ ճանապարհի քաջարի մարտիկներից Գևորգ Չամուշին, Մպաղանց Կալեին և իգդիրցի Դրաստամատ Կանայանին ձոնված Գր. Հոթոյանի մարտաշունչ և ազատամիտ տաղերը ընթերցողի մեջ պատվաստում են ոչ միայն հայրենամոլիկություն և քաջություն, այլև՝ ցասում և վրիժառություն, Ազգային արժանապատվության և անկախության սուրբ իդեալներ՝ հիշեցնելով, որ նման քաջորդիներ և ֆիդայիներ հայ ժողովուրդը նորից կծնի՝

Այն ազգը, որ քեզի ծնավ, այլ հերոսներ դեռ կծնի...

(«Գևորգ Չամուշ»)

Հայրենական և ազգային շնչով (բանաստեղծի ինքնորոշումներն են) գրված Հոթոյանի հայրենապաշտ ձոներն ու հեղափոխական երգերն ու ոգորումները, Հայոց մեծ եղեռնին, բնությանը մոլորված նրա արտահույզ և պատկերափայլ տաղերը քացահայտ հետապնդում են մեկ նպատակ.

**Ուր որ երթաս, ուր որ ապրիս Սփյուռքի խորք տարածքին,
Ոչ մեկ ատեն ազգդ, լեզուդ, եկեղեցիդ չմոռնաս:**

(«Պատգամ հայության»)

«Հեղափոխական ոգորումներ» շարքի բանաստեղծություններում ոչ միայն հայ մտավորականի, այլև հայոց համազգային ցավով և ինքնայրումով տառապող մերօրյա հայ մարդու խռովահույզ ներաշխարհն է արտացոլված իր պատմական հիշողության անմոռաց ծալքերով, խոր տվայտանքներով և համազգային մտածողությամբ, մի ներաշխարհ, որն ամեն պահի քեզ սթափ է պահում և պահանջում.

Ուր որ երթաս, անհայրենիք կյանքը ունի վերջաբան.

Գաղթական ես, օտարական՝ ճերմակ ջարդին ենթակա...

Սև և ճերմակ ջարդ... քանի տարի նրանք հետապնդում են մեզ, հետապնդում անզամ պապենական հողի վրա: Դրա համար էլ «Տարփոդական Հայաստանի Անկախության», «Մայիսի օր մը՝ պայծառ ու չքնաղ», «Տարոն աշխարհ» և այլ քերթվածների քնարական հերոսը այսօր հետապնդում է մեկ նպատակ՝ Անկախություն և Էրթալ Հոն (Էրզիր)՝ **«Ուր մեր պապերուն գերեզմանները կգտնվին»:** Որքան, որքան արդիական են հնչում

հեռավոր կանադական երկնքի տակ 1975թ. մինչև օրս ապրող, հայուծացման դեմ պայքարի անվարձ մվիրյալ, սասնագարմ հայորդու Հայաստանի Անկախությունը տենչացող հրաշունչ տողերը: Կարծես թե դրանք գրվել են այսօր Երևանի Անկախության հրապարակում, գրվել են այսօր Արցախում և ոչ թե՝ տասնամյակներ առաջ օտար ափերում.

Ես

Արիագարմ հայորդի մը աներեր,-

Խրոխտ կանգնած՝ ճակատս վեր,

Կուգամ այսօր երկրպագել

Վեց դարերու ստրկության շղթաները բզկատող՝

Հայաստանի անկախության ճառագայթող Արևին..

Կա՞, կա՞ արդյոք այսօր լուսնի տակ մի հայ, մի հայորդի, որ գիտակցաբար չերկրպագի «Հայաստանի Անկախության ճառագայթող Արևին»: Դժվար թե գտնվի նման մեկը:

Հայաստանը, Հայն ու Հայությունը պահպանող ամենագորեղ միջոցը Հայեցի Ընտանիք կազմելն է, հայ աղջկա հետ ամուսնանալը, իսկական հայորդի դաստիարակելը - սա է «Կոչ հայ երիտասարդության» ստեղծագործության կենտրոնածիգ միտքը.

Հայ տուն, հայ ազգին ակունքը վճիտ

Հայ մայրն է միայն կաթով անապակ,

Եթե չըրես հայ կին քու տունիդ

Պիտի ուծանաս, որդի անժառանգ:

Գրիգոր Հոթոյանի քառյակներն ու քառատողերը ևս Հայոց համազգային ցավից ու բաղձանքից ծնված անմոռուկներ են.

Ազգիս ցավը մշտանորոգ վերքի պես

Կհետևի ամենօրյա քայլերուս,

Մղելով զիս ցատումներու սրտակեզ,

Չտեսնելով Արդարության ոչ մեկ հույս:

Չնայած բանաստեղծը ֆիզիկապես հեռու է մայր Հայրենիքից, բայց ամեն վայրկյան նա շնչում և ապրում է Հայաստան աշխարհով, Արարատով ու Էջմիածնով, Սևանով ու Արագածով, նա իր արմատները հայոց հողում է տեսնում, երդումի պես է հնչում նրա պոետական խոստովանանքը ժողովածուի 46-րդ էջում.

**Ծնած օտիար երկնքի տակ, հասակ առած ինչպես ծառ,
Սակայն արմատս հողիդ մեջն է, իմ պաշտելի Հայաստան,
Կապրիմ մարմնով որպես պանդուխտ, տառապելով
անդադար,**

Սակայն հոգիս հեքիդ հետ է, հերոսական Հայաստան:

Ո՞վ է 20-րդ դարի այն հայ բանաստեղծը, որն իր ատելության, ցասման և վրեժխնդրության կծու խոսքը չի ուղղել Հայոց Մեծ Եղեռնի կազմակերպիչներին և իրագործողներին: Չկա այդպիսի հայ բանաստեղծ, չկա այդպիսի հայ, չկա այդպիսի դաշնակցական: Գր. Հոթոյանը ևս պարպել է մասամբ (լրիվ անհնարին է) իր սրտում կուտակված այդ մաղձը (տես գրքի «**Եղեռնի հետքերով**» շարքը): Եվ մի՞թե «Ապրիլի 24», «Ձրույց Եփրատի հետ», «Ցասում», «Եղեռնի հուշարձան» քերթվածների ծնունդը կբավե, որ պարպվի, հանգստանա իր հայրենի օջախից բռնագաղթված, իր նախնյաց գերեզմանների և Մշո Սուրբ Կարապետի ճանապարհները կորցրած սիրիականադահայ բանաստեղծի սիրտը: Իհարկե, Ոչ: Էլ ի՞նչ սիյուրքահայ, եթե նա Հայոց պահանջատիրության և Հայ Դատի ուխտյալ պաշտպան չէ: Է՞լ ինչ բանաստեղծ (այն էլ սասունցի և դաշնակցական), որ իր ընթերցողին ի գե՛ն չկոչի և թշնամուն չհիշեցնի.

**Հստակ գիտցե՛ք,
Ընթռնեցե՛ք.-
Չեր մշտական,
Քարոզչական
Աշխատանքով,
Հերքումներով,
Մերժումներով,
Ձինու ուժով,
Երկրի դիրքով,
Պաշտպաններով
Չեք կարենար
Միշտ տևաբար**

**Բռնագրավել,
Հավետ պահել
Հողը Հայկյան
Նվիրական:
Չեք կարենար
Ամոթահար
Թումբ կանգնեցնել,
Պատվար դնել
Հայոց Դատին,
Իրավունքին՝
Պապենական
Ու պատմական...**

«Ցասում» բանաստեղծության բարոյա-քաղաքական նախատիվն ու լավատեսությունը գալիս են մեր ժողովրդի ազնիվ մտածելակերպից, մեծահոգությունից և մարդասիրությունից, հազեցած են մի անտեանելի ինտերնացիոնալիզմով և խաղաղա-պաշտությամբ: Դրա համար էլ բանաստեղծը վստահ է, որ կգա

Արդարության և Խաղաղության ժամը, և մեր գիշատիչ հարևանը կուղղի իր սխալը (հավատա՞նք - Ս.Գ.).

Բայց ես կ'ըսեմ

Հավատքովն,

Թե պիտի տան

Եվ անպայման,

Երբ որ հնչէ

Ու փողփողէ

Սպասե՞նք և հուսա՞նք, թե՞...

Ժամն հատուցման,

Արդարության

Հանուն կորսված

Եվ փնտրված,

Հավերժական

Խաղաղության:

Եթե Հոթոյանի քաղաքացիական քնարերգությանը բնորոշ են սիամանթոյական շունչը, հրապարակախոսական կիրքն ու մարտական պաթոսը, որոնք իրենց զգացնել են տալիս նաև «Մրտահույզ խոկումներ» շարքում, ապա «Բնության հետ» տաղարանն ու «Միրային տազնապներ» շարքերը մեծարենցյան արևագալով են ջերմացած, դուրյանական մուրբ ու խոր թախծի հետ շաղախված է տերյանական մի հեզություն, որն այդ բանաստեղծություններին հաղորդում է մի ուրույն և անտեսանելի հմայք: Կարդա «Ով ընկեր», «Խոկում՝ նոր տարվա սեմին», «Միսաք Մեծարենց», «Թաթուլ Հուրյան» խոհալի, պատկերաշատ, վշտամրմուռ և ազգացավից ծնված քերթվածները: Այնժամ նորովի կկանգնի աչքիդ դեմ «հակախորհրդային, դաշնակ բանաստեղծը», սասունցի մի այր, որ հայրենի ցավից սահմռկած ու գալարված հեռավոր Տորոնտոյում գիշերվա աղոտ լույսի տակ, ձախ ձեռքը ծնոտին հենած գրում է.

Նոր տարի է, եկեք խոկանք, փնտրենք դարման մեր դատին,

Եվ դարձնենք մեր աչքերը վերածնված հայրենիք,

Հոնկե է, որ պիտի բացվին դռները մեծ գալիքին,

Հոնկե է, որ պիտի հասնինք Սասուն ու Վան գեղեցիկ...

Այսքան հայրենասիրություն, այսքան հայրենամոլիրվածություն, Հայաստանով լուծվող Հայոց Հարց և Պահանջատիրություն... և դիմա՛ցը «մարքսիզմ-լենինիզմի լույսին» գերի խորհրդահայ կույր գրականագիտություն. ոչ մի խոսք, ոչ մեկ ակնարկ սփյուռքահայ այս բանաստեղծի մասին, քանզի նա դաշնակցական է: Այսպիսի պատճառաբանություն այսօր ծիծաղելի է, իսկ երե՞կ, նախո՞րդ օրը: Ո՞վ կբողներ Գևորգ Չաուշին, Սպաղանց Կալեին, Սուլուխի ազատամարտերի անասան մասնակից հայ ֆիդայիներին և Բաշ Ապարանի ու Մարդարապատի քաջարի զորավար Դրաստամատ

Կանաչանին (Դրո) ձոներգեր հյուսել, դրանք անցկացնել Գլավլիտի (գրաքննության, ասել է թե ԿԳԲ-ի) քաղաքական մութ նեղանցքներից և «չարժանանալ սիբիրյան ճամբորդության»: Բայց գրել է, գրել է նրանց մասին Սիրիայում և Կանադայում Գրիգոր Հոթոյանը, և դրանց մեծ մասը տպագրել «Սփյուռքում», «Հայրենիքում», տպագրել է «Ասպարեզում», «Հորիզոնում», «Կանթեղում», «Նոր կյանքում», «Դիտակում» և Սփյուռքի այլևայլ պարբերականներում, չիմանալով, որ Խ. Հայաստանում իրենից ջահել մեկ ուրիշ սասնորդի՝ Գալշո Մանուկի թոռը՝ Մուշեղ Գալշոյանը, խորհրդային կարգերից հոգնած ու զգված, մի օր բացահայտ հրապարակելու է, թե «կգա այն օրը, երբ մենք կհամբուրենք հայ ֆիդայիների սրբացած ճակատները» (Կարդացեք «Մարութա սարի ամպերը»): Եկել է ժամանակը: Մեր ներսում բանտարկված շառուղիներն ու անդրանիկները, սմբատներն ու կալեները վերադառնում են իրենց հավերժագնա ու բացօթյա օջախները: Չե՞ս հավատում, գնա՛ Ուջան, Վերին և Ներքին Մասնաշեն, գնա Աշնակ ու Մաստարա, Սեփար ու Մեղրի... Այո, սեփարեցի Սաքոյի և Գարեգին Նժդեհի ցեղակրոն ինքնալքումը այսօր վառում է մեր հոգու մարած, բայց չհանգած պատրույզը, լուսավորում մեր սրտի ու մտքի գալիք ճամփան՝ Մուշից Արցախ, Վանից Սյունիք, Ջավախք ու Փայտկարան... «Բանաստեղին ձայնը տինգերական հարաբերության մը լարը պետք է ըլլա, բոլոր գոյություններու համադրական թրթռումովը առլցուն» մեծարենցյան այս դավանանք-պատգամին հավատարիմ, գրական ուխտավոր Գր. Հոթոյանը այսօր հիշեցնում է, որ «Բանաստեղծությունը բնությունն ու կյանքը, ժողովրդին ոգին ու երազանքները կը ցոլացնե ու կպատգամախոսե ժողովրդին հասկանալի, գեղեցիկ լեզվով ու պարզությամբ, ճոխացած՝ զգացումով, գաղափարով, ապրումով ու երևակայությամբ»: Հավատարի՞մ է, արդյոք, գրական իր այս դավանանքին բանաստեղծը, թե՞ ոչ: Ահավասիկ իր ստեղծագործական նշանաբանը սպացուցող մի հատված «խոկում՝ նոր տարվա սեմին» բանաստեղծությունից:

**Նոր տարի է, բայց մենք կապրինք օտար ակեր ցանուցիր,
Պապենական մեր հողերը դեռ կարտասավեն որբացած,**

**Կեռ մահիկի գարշապարը տրորած է զերդ քալխիր,
Հայուն կերտած մշակույթի կոթողները լուսարծարծ:**

**Նոր տարի է, բայց մինչև ե՞րբ հուսարեկ ու դառնահամ
Նոր տարիներ պիտի անցնին իմ դալկահար հոգիես,
Ա՛խ, մինչև ե՞րբ պիտի մնա մեր երկիրը պատմական
Գերևարված ու քանդված, ամայի ու սրտակեզ:**

**Նոր տարի է. մեծին, փոքրին խնդության օր երազուն,
Բայց իմ սիրտը կմորմոքի, խոր ցավերս որո՞ւ լամ,
Սփյուռքի մեջ տարվե-տարի կթառամի մեր լեզուն,
Ու կաղճատին ոգին հայոց ու բարքերը հայկական:**

Հայկական ոգու և բարքերի աղճատման դեմ մղվող պայքարը Սփյուռքի հիմնահարցերից է: Այդ հիմնահարցի կազդուրման սուրբ գործում իր վճռորոշ դերն ունի մշտնջենական սիրո և գուրգուրանքի արժանի հայ մամիկը, հայ կինը, հայ աղջիկը: Նրանցից ո՞ւմը իր տղամարդկային սիրտը ավի մեջ չի բացել բանաստեղծ Հոթոյանը: Տեսնես՝ ինչպիսի՞ զգացում է ապրում Սիրիայում ծնված և հույժ հայեցի դաստիարակված Ալիս (Շաքե) Վարդանի Հոթոյանը, երբ ընթերցում է ամուսնու «Սիրածիս», «Չգիտցա երբեք», «Դեռ կսիրե՞ս զիս», «Ինչո՞ւ ինձմե նեղացար» սիրային բանաստեղծությունները: Իր սիրային տաղերում, սոնետներում ու քառյակներում կանադահայ բանաստեղծը մինչև հոգու խորքը նորից պարզ է, բարի, սրտացավ ու ջերմ: Նրա սերը դիպվածի, երևույթի, հրապուրանքի արձագանք չէ՝ պաղ և անհույզ, այլ գեղեցիկի, առաքինու, վսեմի գովերգում, հոգու սրբազրում և ակամա խոստովանանք, որն ավելի շուտ հարդարում է սիրո և ընտանեկան խութերը, քան թե «կրակի վրա յուղ ավելացնում»:

**Հազիվ ամիս մը հեռացած քեզմե
Եվ ահա ինչքան կարոտցած եմ քեզ,
Տակավին հոգիս կայրե, կտանջե
Վերջին գիշերվան լացդ աղեկեզ:**

**Կուզեի գիտնալ. դուն ալ ինձի պես
Մտահոգվա՞ծ ես այս բաժանումով,
Մութ թախիժ մը լուռ արդյո՞ք ինձի պես
Պատած է հոգիդ մեր պարման սիրով:**

«Առանձին էր» քերթվածը կարծես թե ամփոփում է պոետի սիրո փիլիսոփայությունը և մարդ էակին հիշեցնում.

**Առանց սիրո և գգվանքի կյանքը փուչ է,
Եթե ըլլաս նույնիսկ հարուստ ու գեղեցիկ,
Առանձնությունն մարդու հոգին կխաթարե,
Առանց ընկեր պիտի ապրես ապերջանիկ:**

Ավարտելով Գրիգոր Հոթոյանի «Միրաք ափի մեջ» սևակյան համանման խորագրով Կանադայում հրատարակված բանաստեղծությունների ժողովածուի ընթերցումը, կուզենայի, որ Մայր Հայրենիքում (կամ այլուր) հայեցի հրատարակչություններից որևէ մեկը կանաչ լույս վառեր և քնարերգության սիրահար մեր ընթերցողին ներկայացնե՞ր ազգային ցավից մխացող, Միրայում, Լիբանանում և Կանադայում Հայոց Համազգային և կրթամշակութային կյանքին իր անբասիր նվիրումը բերած բանաստեղծ Գ. Հոթոյանի ստեղծագործությունների ընտրանին և անտիպները, չէ՞ որ, ինչպես պոետն է ասում.

Կյանքը գնալով դառնում է դաժան...

Բանաստեղծների, արվեստագետների հանդեպ պետք չէ դաժան լինել: Դա են ապացուցում մահ Գրիգոր Հոթոյանի տեքստերով, Էդիկ Հովսեփյանի և այլ կոմպոզիտորների երաժշտությանը հյուսված «Չոներգ Հայաստանին», «Գարնանային», «Ղարաբաղը կը կանչե», «Չայն ազատության», «Խրիմյան Հայրիկ», «Միրուն աղջիկ» և տասնյակ այլ հայրենասիրական, խոհափիլիսոփայական և սիրային երգերը, որոնք այսօր հնչում են Միլիոնքի, հատկապես Կանադայի հայկական բեմերից և ձայնասփյուռներից:

Գրիգոր Հոթոյան բանաստեղծն ու հրատարակախոսը այսօր Մոնթրեալում լույս տեսնող «Հորիզոն» շաբաթաթերթի Տորոնթոյի ներկայացուցիչն է և հաճախ է այս պարբերականում հանդես գալիս ոչ միայն թրթալցություններով, այլև տարբեր հոդվածներով և քերթվածներով:

Վարձքդ ի կատար, հեռավոր գրչեղբայր:

Ներքին Սասնաչեն
01.09.91թ.

Սասուն Գրիգորյան
Բանաստեղծ, պատմաբան,
Ռազմածովագիւրների միջազգային
միության փոխնախագահ

**Արուեստագէտ քանաստեղծ
Ընկերոջս՝ Գրիգոր Հոթոյեանին.**

Թանկագին ընկեր,

Անհուն շնորհակալութիւններով է որ կ'արձանագրեմ ստացումը «Միրտը ափին Մեջ» խորագրով քերթուածներու գիրքիդ, եւ ներփակուած երկտողիդ, ուր իմ մասին զգացած արտայայտութիւններդ արձանագրած էիր. կրկին շնորհակալութիւններ:

Մեր ըրածը, սիրելիս, քու եւ իմ , եւ դեռ մեզի պէս սրբազան խենթերունը քիչ է. մենք պէտք է տանք մեր ազգին ու անհաշիւ ծառայենք մեր արուեստին՝ հայու արուեստին, որ ճշմարտագոյնն է, եւ որ ամենուրեք կը պսպրայ նսեմացնելով այլ աստղեր:

Արուեստի գիտակցութիւն ունենալը տիրացումն է այն զգացումներուն, որ մեզի կը պարգեւէ ըմբռշխման գեղեցկութիւնը այլ կամ եաժշտութիւն, ուր չկան խաբէութեան որեւէ նշոյլ, այլ միայն անկեղծ ու վարար հոսանքներ գոյնի ու ձայնի, հասկացողութեան ու ըմբռնողութեան:

Եթէ անձ մը փափաքի հնարել՝ իր արուեստը յայտնաբերել, անհրաժեշտ է նախ գիտ ընել, կարետը յայտնաբերում մը երեւան հանել, ապա իր տաղանդը ի գործ դնէ որպէսզի իր արուեստին միջոցաւ միտքը կարենայ լուսագոյնս յայատանբերել արժանանալով մարդկանց հասկացողութեան. գնահատման չեմ կրնար ըսել, գիտես. որովհետեւ մարդս այնքան թերութիւններ ունի սրբագրելիք... ուրկէ գնահատելու գիտակցութեան աստիճանին երբ հասնի, թրեւս երրորդ անգամ աշխարհ գալու է:

Ես կը հաւատամ հոգիի անմահութեան, վերստին երկիր այցելութեան. ու ամէն անգամ որ վերստին հասնի աշխարհ, ոչ թէ սկիզբէն կը սկսի այլ իր վերջին ձգած վիճակէն վերսկսելով յառաջ կ'երթայ. այս առումով է որ կ'ըսեմ թէ երրորդ աշխարհ գալուն սրբագրած ըլլալով այլ թերութիւններ, թրեւս գնահատման աստիճանին հասնելով, ջանայ անկեղծօրէն գնահատել տարուած աշխատանք մը՝ արուեստի գործ մը:

Ինծի համար արուեստը աստուածային է, աստուածանման է քան գիտութիւնը. որովհետեւ գիտութիւնը կը յայտնաբերէ, իսկ Աստուած կը ստեղծէ: Առուաստագէտներ Աստծոյ ներկայութիւնը չե՞ն միթէ:

Արդարեւ, արուեստի մասին խօսքս ասարտելով ըսեմ թէ, եթէ արուեստ գոյութիւն չունենար, ինչպէս մարդիկ չունենային հագուստ-զարդարանք, համայն աշխարհը պիտի նմանէր խոպան ու վայրի վայրի մը. յուսամ հոն չհասնիր:

Չեմ գիտեր ինչու ունեցայ վերեւի արտայայտութիւններս. նպատակս երկոտող մը ներփակել էր երաժշտական արուեստս Մաղթանուագս (Օրաթօրիօ), որ քանահիւսած եմ վերոյիշեալ գիրքէդ առնուած «Հայոց Լեզու» քերթուածիդ շուրջ, որ ունի չորս միայնակներու բաժին, քառաձայն երկչախումբի ու երկու դաշնամուրի բաժիններ. կատարման պարագային երկու դաշնամուրները անհրաժեշտ են. բարի ըմբռշխնում կը մաղթեմ:

Յառաջիկայ գործունեութիւններուդ համար՝ քլլան գրական կամ հրապարակային, յաջողութիւն կը մաղթեմ. գիտեմ ապրումը կայ, եւ քանի որ աիւնն ու կորովը անպակաս են, ոեւէ արգելք չունիս դանդաղելու կամ դադրելու արտադրելէ. քեզմէ աւելին կը սպասուի:

Ուրեմն, սիրով կը ներփակեմ մաղթանուագս, քաջա-առողջութիւն կը մաղթեմ քեզի:

Անկեղծօրէն քոյդ՝
Յակոբ Մ. Մանուկեան
Թորոնթօ

* * *

Քնարիդ լեզուն, ոճը, պարզ ու վճիտ են, զգացումներդ՝ ազգասիրական, հայրենական խոր շունչով օծուն, արուեստագետի ներշնչանքով, պատկերաւոր, յուզաթաթառ ու իմաստալից: Գրական ճակատդ զգայուն, վշտոտ, սակայն բովանդակալից է: Տողերիդ մէջէն առկայծում է քերթողի մը փայլուն տաղանդը, ուր բարբախում է ցեղին սիրտը:

Թորոս Լուսինեան
Ուսուցիչ - Երևան

* * *

Շատ սիրելի ընկ. Գրիգոր,

Շնորհակալութեամբ ստացայ եւ կարդացի ձեր ինծի մակագրուած բանաստեղծութիւններու փունջը՝ «Միրտը ափին մէջ» հատորը, որոնց մէջէն հայ ժողովուրդի սրտի տրոփիւնը եւ հոգւոյն ցոլքը զգացի: Չեզի պէս հայորդիներ հազար տարի պէտք է ապրին: Կը մաղթեմ, որ ողջ մնաս, առողջ մնաս եւ միշտ արտադրես յաջորդ սերունդներուն համար:

Տոքթ. Հայկ Տ. Աստարճեան
Պատմաբան-հրապարակագիր
Նաշուա
Մ. Նահանգներ

* * *

«Ընթերցելով ձեր բանաստեղծութիւններու հատորը, մեծապէս ոգետրուեցայ ձեր սրտի զգացումներով, որ ունեցած է հանդէպ հայրենասիրութեան, Յեղափոխական կեանքի, արտայայտ խոկումներու, բնութեան ու սիրային տազնապներու մասին գրած ձեր քերթողական աշխատանքին, որ կը բխի երեւոյթները մեկնաբանելու առողջ սկզբունքներու յառաջընթացով եւ կը զեղու իսկապէս առողջ տեսլականի տէր ձեր սրտի քրթումներէն եւ զգացումներէն: «Միրտը ափին մէջ», որ ներքին ազնիւ զգացումներու զողտրիկ հատոր մըն է»:

Նորայր Քին . Բաթանեան
Միտնի (Աւտրալիա)

* * *

Վրժ Արմենին ուղղուած նամակէն.

Ի դէպ յիշեցի պրն. Գրիգոր Հոթոյեանին, որ հոն եղած ատենս իր բանաստեղծութեանց զիրքը նուիրեց ինծի եւ ես՝ ապերախոս, մինչեւ հիմա տող չեմ գրած իրեն, թէւ շատոնց կարդացած եմ զայն եւ գնահատած հեղինակին գերագոյն անկեղծութիւնն ու բանաստեղծելու ձիրքը եւ հաւատարոք կուսակցականի ազնուութիւնը: Կը խնդրեմ շնորհակալութեանս հետ փոխանցէ իրեն այս կարծիքս եւ ջերմ բարեւներս:

**Արրահամ Ալիքեան
Բանաստեղծ
Պէյրոս**

* * *

Ազգանուէր Զերթոյ,

ընկեր Գրիգոր Հոթոյեան

«Հայ պատմութիւններու ճակատագիրը բուրոյղ ապրումներուդ փոթորկոտ աշխարհը այլիք առ այլիք փռուած է քերթուածներուդ սա գրքոյկին մէջ, որ գրասեղանիս վրան է հիմա: Շնորհաւորութիւններս անոր համար որ ո՛չ միայն կրնաս այլեկոծուիլ, վերանալ ու զգալ՝ ինչպէս մեզմէ շատերը, այլ կարող ես նաեւ զգացուածը մտածումի վերածել եւ մեսրոպեան պաշտելի տատերոյ վոխանցել հայրոքիներու հոգիներէն ներս ինչ որ ամէն մահկանացուի գործ չէ:

Ապրիս:

Վստահ եմ՝ տակաւին բերրի է դաշտդ եւ նորանոր սխրանքներ կրնաս փորձել գրական անդաստանէն ներս: Ի խորոց սրտի յաջողութիւն կը մաղթեմ քեզի»:

**Ընկերական բարեմաղթութիւններով՝
Արամ Այվազեան
Պատմաբան - հրապարակագիր
Պրոյիսկըն, Օնթարիօ**

* * *

Իրաւամբ «Միրտը Ափին մէջ» քերթուածներու հատորը, գրական աշխատանքի մշտաբոյր եւ անթառամ փունջ է, զարդարող ամէն հայ ընտանիքի անձնական գրադարանը եւ հոգեկան հաճոյքի եւ մտատր գարգացման միջոց, ամէն մի ընթերցողի:

Թադէոս Խան Բարայիան
Հրապարակագիր
Տիբրոյլ

* * *

Միրելի՛ Ընկեր Գրիգոր Հոթոյեան
Շնորհակալութեամբ ստացած եմ «Միրտը Ափին մէջ» քերթուածներուն հատորդ:

Անհուն սիրով եւ հայրենասիրական ջերմեռանդ ոգիով հրամցուած բանաստեղծութիւններու այս գեղեցիկ փունջը վստահ եմ պիտի գնահատուի բոլոր անոնց կողմէ, որոնք կը սիրեն մեր գիրն ու գրականութիւնը:

Վարդգէս Մինանեան
Հրապարակագիր
Շիքակօ

* * *

Միրելի Պրն. Հոթոյեան

«Գրիչով անատակ ենք արտայայտելու այն ջերմութիւնը, զոր զգացինք ստանալով ձեր գրիչէն այլ սիրտէն ու մտքէն հոգի եւ կեանք ստացած «Միրտը Ափին մէջ» բանաստեղծութեան հատորը: Ծաշակեցինք զայն շուտով, անմիջապէս ... Ինչքա՛ն համով էր ան... հապա բո՞յրը՝ համակ սէր ու հայրենասիրութիւն, իսկական պատկերը հեղինակին: Մեր կողմէն քուլայ մը գնահատանքի խօսք, բոյլ մը շնորհակալութիւն, փունջ մը սէր, քիչ են, քիչ այդքա՛ն զոհողութիւններով զլուխ հանուած այս ինքնատիպ տիատորին...»: «Հայաստանին», «Երեսանին», «Հայոց լեզուին», «Հայ դպրոցին»

կամ «Մեսրոպ Մաշտոցին» ուղղուած ձեր բանաստեղծութիւնները՝ Միամանքոյի խոյեանքն ունի: Չեր սիրային բանաստեղծութիւնները, նոյնքան միսքիք են, վիպապաշտ, մեղմ ու քաղցր՝ որքան Չարիֆեաններն ու Դուրեանները... Որքա՛ն քախիծ, վիշտ - ցաւ ու տանջանք կայ ձեր «Ապրիլ 24», «Ձրոյց Եփրատին հետ», «Եղեռնի յուշարձան» եւ «Տասում» խորագրուած բանաստեղծութիւններում եւ սակայն. - այս ալ իմ կողմէ. - անոնց մէջ միշտ ալ ներկայ է յարութեան գաղափարը, վերածնունդն ու գոյատեւումը մեր ժողովրդին. Վարձքդ ի կատար Ընկեր Հոթոյեան, «տարտար» յաջորդին.

**Կարայիս Թելեան
Քեպէք, Գանատա**

* * *

Միրելի Գրիգոր Հոթոյեան,

Հաճոյքով կարդացի «Միրտը Ափին Մէջ» քերթուածներիդ գիրքը: Թէեւ մամուլի մէջ մերք ընդ մերք հանդիպել էի բանաստեղծութիւններիդ, սակայն ամբողջութիւնը եղաւ անելի տպատրիչ, անելի զգլխիչ: Այդ որքա՛ն հարուստ ներաշխարհ ես ունեցել: Այդքան սէր ու կարօտ ինչպ՛ս ես պարփակել սրտիդ մէջ: Միրեցի թէ հայրենասիրական երգերդ եւ թէ սիրային տազնայներդ: Որքան բոցաշունչ են յեղափոխական երգերդ, նոյնքան տրտմանոյչ են անձնական տուայտանքներդ: Չեմ կարող ասել, թէ ո՞ր երգերդ անելի նախընտրեցի, որովհետեւ իւրաքանչիւրը երգ ունի իր ուրոյն կառոյցը, տրամադրութիւնն ու յոյզը:

Ես ծանօթ էի քո հրապարակագրական յօդուածներին ու հաղորդագրութիւններին, սակայն այս գրքի մէջ, որ տեսայ քո գեղեցիկ հայերէնը՝ միանգամայն հասուն, ճկուն ու հարուստ: Ուրեմն, կեցցէ Հալէպը, որ քեզ պէս բանաստեղծ է տուել: Այլեւս ես Թարիգով չպիտի հպարտանամ: Այս բոլորն ասում են ասած լինելու համար, որ ըմբռնչխնեցի գիրքդ, որ շնորհակալ եմ քո երգերը ինձ հետ բաժանած լինելուդ համար եւ որ գրիչդ միշտ դալար մնայ:

Առիթից օգտուելով շնորհատրում եմ Նոր Տարիդ եւ Մ.Ծննդեան սոցները՝ քեզ ու ձերոնց մաղթելով առողջութիւն ու երջանկութիւն:

**Ընկերական ջերմ բարեւներով՝
Յակոբ Կարապետեան
Քրնեթիքը**

* * *

Յոթելեան

Գրիգոր Հոթոյեանը սփիւռքահայ ժամանակակից գրականութեան առաւել շնորհալի եւ ճանաչուած դէմքերից է: Նրա ստեղծագործութիւնները պատանեկան տարիքից տպագրուել են Միջին Արեւելքի, յետագային՝ նաեւ Հիւսիսային Ամերիկայի եւ Եւրոպայի հայալեզու պարբերականներում: Հոթոյեանի քերթուածների գողտրիկ պատկերները եւ երաժշտականութիւնն իրենց վրայ են բեւեռել երգահանների ուշադրութիւնը, իսկ նրա բառերով ստեղծուած երգերը հաւասարապէս սիրելի են թէ մանուկների, թէ երիտասարդների, եւ թէ՛ մեծահասակների համար: Վերջին տարիներին Գրիգոր Հոթոյեանի գրական արուեստին հաղորդակից են դարձել նաեւ Հայաստանի ընթերցողները: Ինքը՝ բանաստեղծը 1997թ. եւ 2000թ. այցելել է իր հայրենիք եւ այս դժուարին պայմաններում աւելի սիրել եւ կապուել նրա հետ: Աւելին, Գրիգոր Հոթոյեանը հայ գրողներից եւ բանաստեղծներից շատերին օգնել է ներկայանալ Սփիւռքի ընթերցողին, միաժամանակ իր եւ իր բարեկամների սրտաբուխ մուրաւորութիւններով հովանաւորել այսօր արդէն հայ ընդերցողների կողմից սիրուած մի քանի գրքեր: Հայրենիքից հեռու ձեւաւորուած, բայց խիստ աւանդապաշտ Հոթոյեանների ընտանիքի երրորդ սերունդն է շարունակում իր նախնիների պատգամած հայպահպանման սրբազան ուխտը Քանատայում: Արտերկրի հաւատացեալ, զգացմունքային եւ պահանջատէր հայութեանն իր անուրանալի վաստակը բերած բանաստեղծի փառապանծ յոբելեանին յղում ենք մեր բարեմաղթանքը՝ «վարձքդ կատար, սիրելի Գրիգոր Հոթոյեան»:

Թաթուլ Մանատեան
Տնտեսագէտ, Բանաստեղծ
Երեւան

* * *

Նոր Գրքերու Հետ

«Մրտը ափին մէջ»

(Գրիգոր Հոթոյեանի Գրքին առիթով)

Գրիգոր Հոթոյեանի «Միրտը ափին մէջ» գրքի մասին արտայայտուելու ատեն, ես պիտի կատարեմ կարգ մը անհրաժեշտ մէջբերումներ այդ հատորէն, որովհետեւ նոյնիսկ ամէնէն հմուտ ու խորաթափանց անձին մօտեցումը, կարծիք մըն է միայն, ու չի կրնար տալ բնագրի ընթերցումին վայելքը: Եղիր ճարտար ու քաղցրախօսիկ բեմասաց, դարձեալ չես կրնար դոյզն չափով իսկ փոխարինել երաժշտական կտորի մը ունկնդրութիւնը:

«Մրտի ափին մէջ» գիրքը կը բաղկանայ աւելի քան եօթանասուն քերթուածներէ, բաժնուած վեց մասերու:

«Հայրենական ու ազգային շունչով» ենթախորագիրը կրող բաժնին ութ քերթուածներու առաջին տողերէն, իսկ կը զգաս, թէ հեղինակը հասակ առած է ազատատենչ հաւաքականութեան մը մէջ: Ան կը խօսի ազատութեան սիրոյ մասին, անանձնական նուիրումով բացառիկ հերոսներու, հայոց դրօշի, Արարատի, Տարօնի, Վանի, խնկելի վանքերու, Նարկացիի, Շիրակացիի, ազգակերտ Մեսրոպի, Վարուժանի, Չարենցի եւ վերջապէս՝ «մշակոյթի օթեան՝ լուսաճաճանչ Հայաստանի»:

Այսպէս, յաջորդաբար, իւրաքանչիւր քերթուածի մէջ կը յիշուին նաեւ Էրեբունին ու Սարդարապատը: Կը խօսուի հայոց լեզուի մասին, որպէս «Չմայլելի երաժշտութեամբ մեղեդի «վարարուն» -ի, «Մեր հնամեայ տաճարներէն վեր բարձրացող աղօթքի սին», Անդնդախոր մեր ձորերէն հոսող ահեղ գետի նման կը սուրաս. յար վազքով անսանձ դէպի պայծառ մեր ապագան»:

Թէեւ գովերգ մըն է հայոց լեզուին նուիրումը այս քերթուածը, բայց խորքին մէջ պատգամ մը կայ, ուղղում ընդ սերունդին, ու նոյն ատեն ձեռով մը կը բացատրէ այս գիրքի լինելութեան իմաստը, երբ կ'ըսէ. «Երկրագունդի չորս ծագերուն սփռումը հայ քելորներուն, ճանապարհը կորսնցուցած զաւակներուն փարոսն ես դուն, Սուրբ Մահակէ եւ Մեսրոպէ փոխանցումը սերունդներուն, հասած մեզի նոր աւիշով, լուսապայծառ մայր սիրասուն»: Այսպէս, նոյն ջերեռանդ ոգիով կը շարունակուին այս հատումի մնացեալ քերթուածներն ալ:

«Յեղափոխական ոգորումներ» խորագրուած բաժնին մէջ կը քննարկուի Հ.Յ.Դաշնակցութեան գործունէութեան քննարկն ու ֆետալիզմը գործը, ինչպէս նաեւ անկախութեան երազը: Կարդացէք օրինակ՝ «Մայիսի օր մը՝ պայծառ ու ջքնաղ» բանաստեղծութիւնը, գտնելու համար հետեւեալին նման տողեր. «Եկար փարեցար վերջին ամբողջին, Լուսաւորչի կանթեղով զինուած վէ՛ս Արագածին: Լքելէ յետոյ ծովակը Վանի, զրահ դարձուցիր լիճը Սեւանի, ա՛յ նահանջ չկա՛ր, ո՛չ ա՛յ պարտութիւն, ազատ էր հայը իր հողին վրայ ու կերտուեցաւ Անկախ Հայաստան, հայկական բանակ, եռագոյն դրօշակ, որպէս յուսատու փարո՛ս մշտափառ, հայ բեկորներու անմար երազին, ազատ ապրելու անոնց խոր կամօքին՝ Մայիսի օր մը՝ պայծառ ու ջքնաղ...»:

Երբ կը մտածեն՝ այս եւ նման տողերէն ո՞ր մէկը թուել, յանկարծ կը հանդիպին շիրազեան մօտեցումով սա տողերուն. «Հայ տան, հայ ազգին ակունքը վճիտ, հայ մայրն է միայն կաթով անապակ, եթէ չբերես հայ կին քու տունիդ, պիտի ուծանաս, որդի անժառանգ...»:

Կասկած կրնա՞յ ըլլալ որ այս տողերը մաս կը կազմեն «Կոչ հայ երիտասարդութեան» քերթուածին:

«Եղեռնի հետքերով» յորջորջուած հատուածը չեն կարծեր, որ վերլուծումի կարօտի, քանի որ «Զրոյց Եփրատին հետ» քերթուածին մէջ, նորմաբաժ սիրտով կ'ըսէ խօսքը՝ գետին ուղղելով. «Ի՛նչ աչքերս չտեսան, քայց դուն տեսար ամէն բան», ու կ'երկարի մտերմախօս հարցումներուն շարքը, հասնելու համար հետեւեալ խօսքերուն. «Կուզեմ գիտնալ գետ հայրենական, ինչպէ՞ս է հիմա հայէ պարպուած հայրենիքը մեր, կանգուն կը մնա՞ն մեր սուրբ վանքերն ու տաճարները՝ հոգեպարար կառուցուածքով, կը լսու՞ի մըմունջն աղօթքի, կը մատուցանուի՞ անմահ պատարագ, կ'արձագանքե՞ն հնդիւնները մերտպեան հայոց լեզունի անմահա-կան, սարերուն եւ ձորերուն մէջ հայրենական...»:

Այսպէս՝ հասնելու համար սա տողերուն.

«Մենք կանգնեցինք յուշարձանը Եղեռնի որպէս պատեան հայ ոգիին կենդանի, որ պատգամէ քար-սիրտ դարձած աշխարհին, հայ սուրբ դատի հանգանակը եւ ուղին.-բռնագրատուած հայ հողերը վշտախոտով, վերադարձուին՝ խաղաղութեամբ կամ գէնքով»:

Չեր ուշադրութիւնը կը հրաւիրեն «կամ գէնքով» խօսքին, ուր հեղինակը ըսել կ'ուզէ, թէ մենք համբերատարութեամբ կը դիմենք երկխօսութեան՝ շահադէտ դիւանագետներուն, սակայն, երբ դանակը

կը հասնի ոսկորին, մենք գիտցած ենք նաեւ զենքի դիմել. այս կէտը ծանօթ ըլլալու է ձեզի պատմութենէն, ո՛վ նենգաւոր քաղաքագէտ աճապարարներ: Այս տպատրութիւնը կը կրեմ ես այս մէկ հատիկ «կամ զէնքով» խօսքէն: Դուն ի՞նչ կ'ըսես ընթերցող:

Էսպէս կը տարբերին «Սրտաշոյոյզ» խոկումներ» բաժնի գրութիւնները մնացեալներէն, կարծես այն պատճառով, ուր գրուած ըլլալ կը թուին յուզական վիճակի մը անմիջական ազդեցութեան տակ, մտերմական խօսքերով ու խոհերով: Նոյն այս բաժնի մէջ, «Ո՛վ ընկեր» քերթուածը կարծես ուղղուած է ինք իրեն, իր ներքին անձին,- տեսակ մը մենախօսութիւն, իր երազներու մասին, ընկրկումներու, նախանձորդներու. տեսակ մը ներքին պայքար... «Կարօտ մայրական»ը յուզիչ է՝ նման բոլոր մայրերու նուիրուած գրութեանց: Ուշագրաւ է «Կարօտ մանկութեան» քերթուածը, ուր անհուն ըզձանքով կը նայի իր անցած մանկութեան, կ'ուզէ դարձեալ «ըլլալ մանկանց հետ, վազել, երգել երջանիկ» կ'ուզէ նաեւ որ վշտալի տարիները երազ դառնան, հեռանան, որպէսզի «նոր մանկութիւն ուն նոր կեանք ողջունէի անվրդով»: Գուցէ ասիկա իր լուսագոյն քերթուածներէն է, իր անմիջականութեան համար:

«Բնութեան հետ» խորագրուած հատուածը իր ութ ոտանատրներով, ստածել կու տայ այն նկարիչներուն, որոնք առաւելաբար բնութեան տեսարաններ կը գծեն, բայց իրենց յաջողագոյն գործերը դարձեալ կը մնան դիմանկարները: Գիրքի վերջին հատուածը, «Միրային տազնապներ» կը պարունակէ երեսուներկու քերթուած: Կան որ որոշ չափով կը պարզեն սիրտդի մը տուայտանքները: Կան ալ որոնք կարգ մը «տուներու» մէջ, հակառակ քիչ մը մանկական միամտութեամբ ներկայացուած ըլլալուն, - մի մոռնաք որ պատանեկան օրերէ կը մնան աղոնք, - կը պարզեն իրաւ զգացումներ, ինչպէս օրինակ հետեւեալ տողերը.

«Կը բողոքես թէ ինչո՞ւ ես յայտնած եմ ուրիշին, մեր երազը, մեր սէրը, մեր իղձերը՝ զերդ մանուկ, բայց դուն ինչպէ՞ս կուզէիր բոցավառուի իմ հոգին, միանկութեան մէջ խանձի՞ մեր գաղտնիքով ծանրաշուք:

...Բայց ես ըսի դաշտերուն, թշուններուն, ծառերուն, զիս ուխտադրո՞ւժ կ'անուանես, ո՞հ ի՞նչ սրտով, ինչպիսի՞ ...»:

Ըտղներ կան, թէ Հոթոյեան, իր քերթուածներով, սերունդի մը բանբերն է: Ամէն գրող, առաւել կամ նուազ չափով բանբերն է իր սերունդին. նոյնիսկ կարգ մը զարտուղի անձեր, որոնք կը յաճին ուրիշ

որդրաներու մէջ, (ինչպէս օրինակ՝ Չրաքեան մը). նոյնիսկ անոնց քով կարելի է գտնել իրենց սերունդէն որոշ բաներ:

Գրիգոր Հոթոյեանի պարագային, աղիկա արդիւնքն է խառնուածքին, ստացած դաստիարակութեան ու իր ապրած միջավայրի գաղափարական հոսանքին: Արդէն, նամակի մը մէջ կը հաստատէ ասիկա, ըսելով.

«Ծառայած ես հայ մամուլին, նախ, Հալեպահայ ուսուցչական միութեան տպարանը, ապա «Արեւելք» օրաթերթի եւ «Նախրի» ամսագրին մէջ... կոփուելով Միմաս Թէօլէօլեանի, Անդրանիկ Ծառուկեանի, Միմոն Միմոնեանի, Արմէն Անոյշի, Եղուարդ Պոյաճեանի եւ ուրիշներու շունչին տակ»:

Ասոնց վրայ պէտք է անելցնել որ Հալեպն ու Լիբանանը եղած են ազատատենչ հայութեան հայաշունչ վառարանները: Ուստի, որպէս իր ժողովուրդի հարազատ գաւակը, բնական է որ նման միջավայրի մէջ կազմաւորուող անձ մը ազդեցութիւններ կրէ առաւել կամ նուազ չափով: Այս իմաստով, Հոթոյեան, իր ամենէն քնարական տողերուն մէջ իսկ կը կրէ իր սերունդին ռոմանթիզմն ու մոլեռանդութիւնը:

Այս է պատճառը, որ կարդալով իր «Միրտը ասիին մէջ» գրքի քերթուածները, կը տեսնենք, թէ Գրիգոր Հոթոյեանի համար սրբութիւն սրբոց են ինչ որ կը կազմեն հայութեան ինքնութիւնը. - Արարատը, տաճարները, հողը, գետերը, հայ դպրութեան ռահվիրաններն ու հայերէնը:

Իր լեզուն ալ իր սերունդի լեզուն է, գտնուած օտարամուտ որոմներէ, կոկուած ու հարստացած:

Պէտք չէ մոռնալ նաեւ ինքաշխատութեան բաժինը, որ մեծ տեղ կը բռնէ Գրիգորի պարագային:

«Միրտը ասիին մէջ» գիրքէն կատարած մէջբերումներս, կը յուսամ ցոյց տուի Հոթոյեանի բազմազան հետաքրքրութիւնը, - ազգային, հայրենասիրական, յեղափոխական, մտածման տարրերու, բնութեան ու սիրայի տազնասպներուն:

Քիչ գրողներ ասոնցմէ անդին հետաքրքրութիւններ կրնար ունենալ:

Այս բոլորով հանդերձ, ես այն կարծիքին եմ, թէ այս էջերը անելի հաղորդական կը դառնային, եթէ գրուած ըլլային արձակ, առանց քերթողական օրէնքներու կաշկանդումին: Անտես ընելու չէ հաղորդականութեան պարագան, երբ կ'ուզես որ գրածդ հասնի

հասարակութեան, անոր սրտին ու մտքին: Այս նպատակով է, որ այս գիրքը մկրտուեր է «Միրտը ափի մէջ» անունով:

Չափն ու յանգը պայման չեն որ գրութիւն մը բանաստեղծական ըլլայ: Բանաստեղծական արձակի բազմաթիւ օրինակներ կարելի է բերել մեր գրականութեան էջերէն. օրինակ, Թլկատինցիի «Տանիքին աղջիկը», Շաւարշ Նարդունիի «Կարօտ հայ լեզուին» գրութեան երկրորդ հատումաձը, բազմաթիւ էջեր Ակսել Բակուցէն, Ռ. Ջարդարանի «Ջարնուած որսորդը»: Այլ չեմ երկարեր թուումս. ո՞ր մէկը յիշեմ. կարելի է առանձին հատոր մը կազմել ադունցմով:

Հոբոյեան իր «Հէտինակին խօսքը» վերնագիրը կրող յառաջարանին մէջ կը գրէ. «Եթէ, հոգեկան խռովքներես, մտածումներես եւ ապրումներես բխած ազգային, ազատագրական, մարդկային եւ քնարերգական տոյն քերթուածներով կարողացայ ապրումներս փոխանցել ընթերցողներուս, ժողովուրդիս փոքր ծառայութիւն մը մատուցած ըլլալու անսահման գոհունակութիւնը պիտի ունենամ»:

Կը նշանակէ՝ ի մտի ունի ոչ թէ մտաւորականները, այլ՝ հասարակութիւնը, - ինձի եւ քեզի պէս մարդիկ, - մարդիկ, որոնք հայ թերթ ու գիրք կարդալով, հոգեկան բաւարարութիւն մը կ'ունենան: «Կուզեմ որ լինի, իմ երգս խոնարհ, որպէս կտոր հաց, սեղանի վրայ աշխատատրի», պիտի ըսէր Կոստան Ջարեան: Հացը խորհրդանիշ է արդար վաստակով ձեռք բերուած սնունդի: Գիրքը, հայ գիրքը՝ հոգեկան սնունդի, որմէ զրկուողը ենթակայ է անհաղորդ մնալու իր ժողովուրդի ապրումներուն ու ոգիին:

Արդ. ես հիմա կ'ուզեմ ըսել իմ գրչեղբայր Գրիգորին, «Մշակ ցանէ՛... թեւիդ շարժումն անպարագի՞ծ թող ըլլայ... »:

Գրէ՛ արձակ կամ ոտանատր (նախընտրաբար արձակ), միայն գրէ՛, քանի որ ապրումով զրուած տողեր ունիս եւ Հայաստանեայց եկեղեցիի մասին զիտես արտայայտուիլ հետեւեալ խօսքերով.

«Խորախորհուրդ ծէսերուդ յուզաթրթիռ շունչին տակ
Հասակ առի, հայացայ՝ աստուածային երկիրով,
Հոգիս ցնձաց խանդակաթ պաշտամունքով, աղօթքով,
Երբ հայկական խորանէն կը մատուցուէր պատարագ»:

Պ.Թ. Կերոնեան
Գրագէտ - Մոնթրէալ

* * *

Միրելի հեղինակ քենեկալ,
Սեփականատեր «ՄԻՐՏԸ ԱՓԻՆ ՄԷՋ» քերթողագիրքին.
Հայարտ եմ քեզմով ընկեր բանաստեղծ.

Գօզոյ ճան, գրական և ի մասնատրի բանաստեղծութեան մասին, խօսելու և կամ գրելու կը դժուարանամ, կայուածես մոռններով հեռու է. չեմ փափաքիր գրական Տօնքիշոտ մը ըլլալ: Այդ երկու սեռերը՝ արձակ և բանաստեղծություն, քննարկել կարողութենէս շատ վեր է: Ես, լոկ հայ գիրն ու գրականութիւնը սիրող մըն եմ, ո՛չ աւելի: Անոր իրաւական տերը ժողովուրդն է, վերջինս է արդար Դատատրը ու անոր վճիռը մեկին է ու ոսկեքանդակ: Անձնապէս շատ հաւատք չեմ ընծայել քննադատներու գրածներուն. (քացառութիւնները յարգելի են անշուշտ): Տարդ ի՞նչ են սրբագրած, շտկած, եթէ ոչ՝ վազող ձիուն ճակտին զարկած, թոպամահ ըրած... նաեւ պէսպիսի խնամփական կապերով ի՞նչ, ի՛նչ աւերներ ու ոճիրներ գործած են: Տարգանք՝ Շափօ բոլոր գրչի հերոսներուն:

Հետագայ տողերը լոկ անձնական կարծիքս, տպատրութիւններս և ասորումներս են, իմ, ողորմելիիս հասկացողութեան չափանիշով:

Գիրքդ լրջութեամբ լրի և դանդաղ երկու անգամ կարդացի: Կան քերթուածներ՝ որ հասան 6-ի, շատ սիրելիս և կամ լաւ մարտելու համար:

Վայելուչ և ներկայանալի հատոր մը: Պետոս Պետրոսեանի - ի (իրաւ արուեստագէտ)- կողքի նկարին կը պակսի տրոփումը թուրքին, զորս ամբողջացուցած է հեղինակը իր ընդհանրապէս թախծոտ տողերու ընդմէջէն և Կարօ Փաշաեանին բծախնդիր, անվրէպ և շնորհատրելի էջադրումովը: Ճաշակ և որակ, ձեռք ձեռքի պար են բռնած: Ակնահաճոյ ամբողջութիւն մըն է երեքայրիքդ: Վարձքերնիդ կատար:

Կարելի է գրել մուսաներուդ բոլոր փափսուք թելադրանքներուն, խոհերուն մասին: Պատշաճ նկատեցի արագ ակնարկով, տուպրակել այնպիսիները որ կախուեցան՝ կարթիս: Նաեւ զգուշացայ որ ուրիշ մը կամ այլք, կոկորդէս բռնելու առիթը ունենան:

Մեծ մասամբ թախիծ է խնդրանքի, աղօթքի, տենչի, հայրենասիրութեան, բնութեան հետ զրոյցի, սիրոյ և այլն: Գրեթէ յարատեւ թախծախառն կարօտ երգած ես. առաւել ցաւ ու վիշտ:

Խոստովանինք որ լուացուած են քու և սերնդակիցներուդ ուղեղները նոյն ջուրով: Աղերս ունին, կանչ ես, մարտ ես, ըղձանք և կարօտ ես, որսդ՝ Հայ, Հայրենիք, Հայաստան, սէր, ուսում և բնութիւն: Հոգիիդ, սրտի ու մտքի կաթկթուկներդ կը շրջանակեն այդ բոլորը:

Կուգեմ մօտենալ փորձել, մուսաներուդ փեթակին: Տար Աստուած որ մեղրախարիսխին գուգադիպէի: Վայ այն բոսայէին, որ խայթողներու պարսին ճանկն իյնայի:

Այս վերջին «խնդութիւն» պիտի ըլլայ: Ես նման աղօթիքներու ջուրին չեմ կրնար ըլլալ: Բաներ որ իմ կարողութենէս վեր և շատ բարձր է:

Օ՞ն ուրեմն գործի:

Սկսիմ Գօգոյին կալը կամնել:

Օրն էր կիրակի:

Որպէս դռբացէք «Հայաստան» բանաստեղծութիւնը: Անկատար տենչեր, յոյս գալիքին (էջ 15): Քիչ ետք, Հինը կը վերափոխուի Նորի և որոնց հանճարով կը փառաբանուի (16):

«Հայոց լեզու»

Պատուանշանի արժանի գրութիւն, անկեղծ ու ատոք, վայելենք վարի յիշարժան տողերը:

➤ Սերունդները իրարգօղող, մեր մայրենի Հայոց լեզու:

➤ Յաւերժօրէն բրթնացող անմահական երգերու տուն: - 19-

➤ Դուն կըմնաս անխոցելի, անաղարտ ու յավերժական:

➤ Ախ երանի «Ս.Կ.» Քիչ անդին, պանծացումը ՄԱՇՏՈՅԻՆ: Ի՞նչ հոյակապ հանգստութիւն:

➤ Հայ պատմութեան յաւերժական Արարատ: (20) Գոռա՛ հպարտութեամբ:

Հապա,

Հայ դպրոցին շնորհուած պատշաճ վերադիրներու մարգարտաշարը:

➤ Որպէս դարբնետուն Հայոց հոգիին:

➤ Դուն արեւածին լոյսի սուրբ խորան,

➤ Հայ գոյամարտի պողպատեայ վահան,

՝ Ինքնաճանաչման սրտագին մատեան,

՝ Ազատութեան տենչ, յոյսի շատրուան:

Որոնք կը բերդանան, կրանիթեայ պարիսպով, վերջին երկու սրանչելի քառեակներով (22)

Հայուն սիրելի չքնաղ ամիսն ալ ունի իր կարթը:

՝ Լիճ դարձած թէև՝ ծով դառնալէ վերջ, (30)

Երբ քիչ մըն ալ խորանանք՝

՝ Հէ՛յ ճան Երևան// Համն ու հոտը կուտայ, էջ 31-ի գազաքին տասը տողերը և մասամբ նորին:

ՎԵՐՋԸ վերջ է՝ բայց ետք չէ:

«Հոն»: Այո՛ «Հոնը» չտեսար, պետք է ուխտի երթալ, երբ կարելիութիւն ունիս: Գնա՛, տեն, շօշափէ՛, համբուրէ,, ծունկ մը աղօթք, պտղունց մը խունկ... կը վերանաս կ'արբենաս՝ առինքնող հողին, օդին, ջուրին հրապոյրէն: Գօգոյ ճան, (33)

Ազգութեան Չառուշը, բայց ի՞նչ Չառուշ: Այս պարագային դուն գոյգ մը խօսք ըսելու ատելի իրաւունք ունիս: Բայց, «Հազար ինն հարիւր» եկ, երկձայն երգենք, պարպենք մեր թոքերը դէպիՍիւփանա սարերուն: (35):

Պսակին նարօտը հազիւ քակած, հարսը չգրկած, դէպի պարտականութիւն գրոհող Դրօն, իր և պալիկներուն վերջին կամքը եղած է որ //Ուսէն, հասցնեն ու հանգչեցնեն մասունքները Հայկական Պանթօնին մէջ, ի Թօխմախ Կէօլ Երեւան, պայմանաւ որ ԱՐԱՄԻՆ պատկից ըլլայ (37):

Խայամեան քառեակ, Կապուտիկեան «Պատգամ Հայութեան» Իսահակեան պատկեր և Շիրազեական խօսք (41):

«Կոչ՝ Հայ երիտասարդութեան»

Բարոյական դաս...: Բացառութիւններ մասամբ յարգելի են, անշուշտ ո՛չ սիրելի ո՛չ ալ ցանկալի: Վերջին համարին՝ Այո՛, շատ ճիշտ է: Կրկին չըլլալիք բայցը: Ակամայ մեղանչում: Ծունկի աղօթել, Նարեկացիին հետ նոյնանալ և խոկալ: Շիրազի սագին լարերը ձայն կուտան: Այս կտորին, նախորդ գիրովս լայօրէն արտայայտուած են:

«Արմատներս Հօրենական»

Ընթացիկ ջուրի պէս հոսում: Գերդաստանի ծառին պատկերը: Լաւ կ'ըլլար որ ձօնուէր՝ Խառզոյին, ՀՕՐՍ վերանգրով: (43)

«Հայ Յեղափոխական բանակ» -:

Միամանթոյական՝ ոճ, ուժգնութիւն և տարազ : (45)

Էջ 46-ի քառեակներուն երկրորդին պատասխանը, «Հայ Յեղափոխական բանակ» հրացայտ գրութեան ոգիին խորքն է: Էջ 47-ի առաջին քառեակը կրկնել՝ որպէսզի թարմանաս՝, ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԱՅՅԵԼԷ, և էն առաջ Թօխմախ Կէօլ, արթնցոր իր եօթանասունամեայ քունէն, Հայրենակերտ, անկրկնելի Արամ Մանուկեան և բաց ու որդիական զրոյցի նստէ -:

Մասնակի յաջող պատկերներ ու պատմութիւն հայ եղեռնի (51)

Եօթն անգամ եօթը, քաթխուէ՛, երգուած սրտառուչ Եփրատի ջուրով, մկրտուէ՛: Պիտի դառնաս աւելի իմացական և վրէժխնդիր սասունցի ու խորիմաստ երգիչ: Եփրատը ջրղեղուած է մեր նախնիքներու սուրբ արիւնով (53)

«Ցատում» Այնքան զայրոյթ ամբարած ես, որ մոռցնել (դիտումնատր) տուած է կէտերու գործածութիւնը (57):

Սրտամօտիկ կորողաշինութիւն «Եղեռնի Յուշարձանը» (59)

Պր չմոռնան ինքնութիւնը հայկական,

Ու երկիրը որ կը կոչուի Հայաստան:

Որքա՞ն կարօտ ու բաղձանք ճիկարով ընկերոջ մը նկատմամբ: Ո՞վ կրնայ չափել խորութիւնը այդ անյատակ սիրոյ (64)

Այո՛, և յախտեան, մայրական կարօտին, ոչ մէկ կարօտ կայ հաւասարող, գերազանցող՝ //Մայր իմ սիրասուն, մայր իմ կաթոզին (լոկ մօր համար գործածելի բառ) կարօտցած եմ քեզ, կարօտ անցեալին...: Այս կախման կէտերը մօրը անթեղուած սիրոյ կրակն է: (65)

«Կարօտ Մանկութեան» գրելաձեւը կը պարտադրէ գործածել բութ և ստորակէտ: Ինչե՛ր ունիս տակաւին՝ չըսուած որ զեղչուած մեր տղայ: (66)

Մարգարէացումդ սկսաւ իրականանալ: Խորհրդածէ՛, հպարտացիր, խոկումի նոր տարւան սեմին վերջինը համարովդ: Հուռռա՛: (67)

Կաղանդ Պապուկին ուղղուած խօսքդ զմայլելի է : (68)

Մքանչելի ձօն մը Մեծարենցին, Հրայրք ունի՞ս Միաքին նկատմամբ: (69):

Խաղաղ, զուլալ օրինեալ ջուրի նման պարզ և կարեւր էր Թաթուլ Հուրեանը ծանօթացնելու կերպդ: (70)

Բնութեան հետ պատշաճութեամբ անարգել քայլ պահելդ հոյակապ է: (73)

Հայրենիք, միշտ Հայրենիք և տակաւին Հայրենիք, ի՞նչ հաճելի պատկերներ: (74)

Փոխաբերական կրկնակի իմաստով, «Դաշտերուն մէջ»ի 5րդ տունը, քերթողի, քնքոյշ և իմաստալից պատկեր մը կենդանի: (75)

Տեսէ՞ք որքան թախիժ «Անձրեւին» մէջ և հաճելի ասութիւն խորիմաստ՝ //Իր արցունքները անձրեւ են դարձեր: Ինչո՞ւ ձմրան այդքան խոհեր, 4րդ տուն. մի՛ մոռնար որ զարման ւարտը, ւաւետիսն է ձմրան: (80)

Մի՛ յուսահատի՛ր, մահացու մեղք է ւաւետարանի ճամբով: (83)

Պ.Դուրեանն ալ վկայութեան կանչած ես: (84)

Նոր պատկեր մըն ալ գրաւիչ և յուշիկ, 3րդ տուն (93):

Ուրիշ յար և նման պատկեր մը, վերջին տունը «Միրածիս»

(94)

Միրոյ հարցականին մէջ, պտղունց մը հեւք ու պատահելութիւն, տես վերջին համարը: (95)

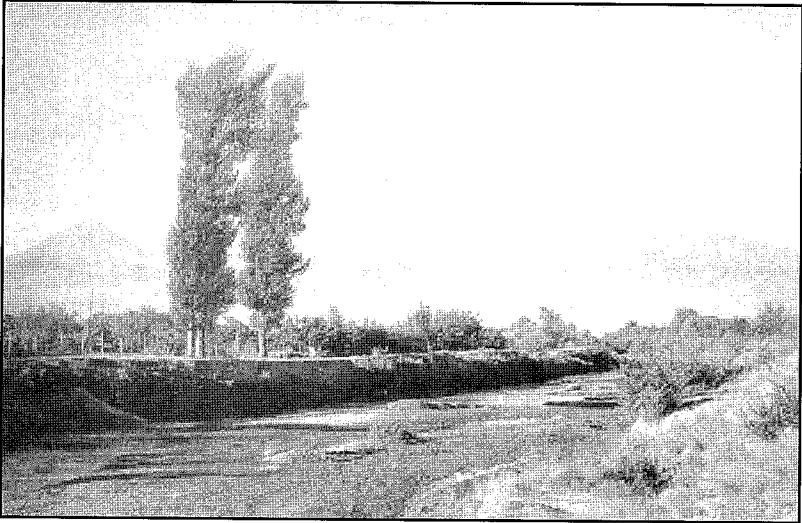
Ամէն անկիւն հայութիւն: (95)

Զարիֆեանի օրհնեալ ներկայութիւն՝ «Կը սիրէր զիս»: (98)

Քաւարանի կարիքը չունիս «Խոստովանիր» 3րդ համարի 3րդ տողը, կրանիթով է կերտուած երիտասարդական այս հուրը: (106):

Գորովով, երկիւղածութեամբ սիրտդ առած ես ակիդ մէջ ու կտակած հոգիէդ բխող փիլիսոփայութիւնը, որ ինքնին կոչ և խրատ է և որպէս մարդ ապրելու յորդոր, ամբողջ իմաստասիրական տասնաբանեայ մը, տապանակ ուստիիդ զանձը: Վարձքտ կատար, հին օրերէն ցարդ անվկանդ գրչի խնկարկու: և Վերջ:

Գրեցի բաներ, սեւցուցի էջեր, գուցէ և վստահաբար նսեւ երեսս: Ըսի ի՞նչ որ գիտէի «մարդ իր ունեցածը տալով չէ ամչցած» կըսէ հայկական առածը: Եթէ կայ թիւր իմացութիւն մտածումներուդ իմ մեկնաբանութեանս ընթացքին կը խոստանամ չի կրկնել:

Շարունակե՛ք երբդ ու մտերիմ զրոյցդ հայ մուսաներու հետ: Գնա և
գացե՛ք Հայաստան գոնե՛ անգամ մը:

Ծարսո Քենեկար՛
Սարգիս Կոնճեան
Ուսուցիչ-հրապարակագիր
Թրիփոլի-Լիբանան

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Քանաստեղծ մարդը՝ բաների մեջ... Հրայրա Մաթևոսյան.....3

Ի Մ Ե Ր Գ Ա Ր Ա Ն Ը

Ղարաբաղը կը կանչէ.....	8
Ազատատենչ իմ Հայաստան.....	14
Չայն ազատութեան.....	18
Հայ մայրերուն.....	23
Հայաստան աշխարհ.....	26
Պետիկ Ինճեյեանի յիշատակին.....	29
Գարնանային.....	31
Սիրուն աղջիկ.....	36
Երազներուս ճանապարհով.....	38
Հրաժեշտ կուտաս.....	41
Քեզ տեսնելով.....	43
Ինչո՞ւ համար սիրելիս.....	45
Դաշնակցութիւն.....	48
Հայաստան.....	53
Հայրիկին պատգամը.....	56
Խրիմեան Հայրիկ.....	60
Ես պիտի ապրեմ.....	64
Կը սիրեմ քեզ.....	69
Կարօտ.....	73
Քնքոյշ աղջիկ.....	77
Այս իրիկուն.....	81
Չօն Սայաթ-Նովայիին.....	85
Ինչո՞ւ եկար.....	89

ՆՈՒԻՐՈՒՄ

Չօն Յովհաննես Պատալեանին.....	94
Ինչո՞ւ համար սիրելի՛ս.....	99
Խոր կարօտ.....	103
Գիշերային երգ.....	107
Մենք երեցներ հայ կեդրոնի քայլերգ.....	108
Քայլերգ Հ.Մ. Ը. Մ.ական.....	109
Հայոց լեզու.....	110

Ո Ր Գ Ի Ա Կ Ա Ն

Կիրակնօրեայ վարժարան.....	137
Սուրիային.....	138
Հայ ֆետայիներ.....	139
Չեզ եմ ասում.....	142
Սուրբ Կոմիտաս.....	143
Անձնուէր բարիք.....	144
Սասունական.....	145
Աշնանային.....	150
Անկեղծ սէր.....	151
Գիշեր նը ձմրան.....	152
Շուշանաբոյր գեղեցկուհի.....	153
Իմ անգին.....	154
Թախիծս խոր է.....	155
Սիրող նը չունիմ.....	156
Գողարիկ երագ.....	157
Մենութեան մէջ.....	158
Երազներու քազուհին.....	159
Քեզ հրեշտակ կարծեցի.....	160
Ի՞նչ ընեն.....	161
Սիրեցի քեզ.....	162
Գաղտնի սէր.....	163

Ճշմարիտ սերը.....	164
Բոյրն այս սիրաթով.....	166
Իմ Հայաստան.....	167
Կուզեի գիտնաս.....	168
Հոգիս տխուր է.....	169
Ցաւս սրտակէզ.....	170
Իմ սիրասուն.....	171
Երազ էր.....	172
Դարդոտ սիրաս.....	173

Ն ՈՒ Ի Բ ՈՒ Մ

Չօն՝ Էդիկ Յովսէփեանին.....	175
Սիրոյ խորհուրդը.....	176
Բանաստեղծ, գեներալ-մայոր Սամուէլ Սաֆարեանին.....	177
Չօն՝ Ալֆրէտ Մարտոյեանին.....	178
Սիրելի Քրիստափորին.....	179
Սիրելի Ռուբէն Ճանպազեանին.....	180

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆՆԵՐ, ԿԱՐԾԻՔՆԵՐ ԵՒ

<u>ԳՐԱՆՕՍՍԱԿԱՆՆԵՐ</u>	181-208
Բովանդակութիւն.....	209

Ն ՈՒ Ի Բ ՈՒ Մ

(Երգեր եւ բանաստեղծութիւններ)

Երևան, «ՈՒԽՏՍՏՈՒՆ», 2002 թ.

Ստանալու համար դիմել՝
Krikor Hotoyan
34 Leith Hill Rd. apt.# 511
Willowdale, Ontario
Canada, M2J - 1Z4

Համակարգչային շարվածքը
և ձևավորումը՝
Սրբազրիչ՝

Արմեն ԹՈՐԳՈՄՅԱՆԻ
Լուսինե ՍԱՀԱԿՅԱՆ

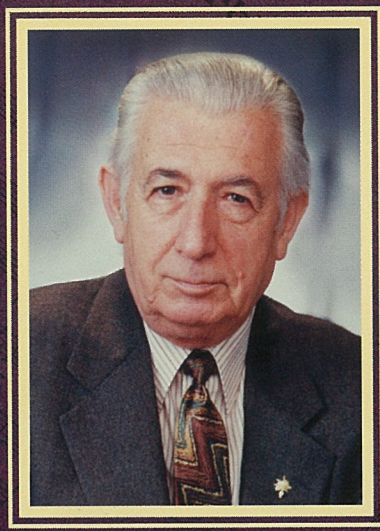
Ֆորմատ՝ 84 X 108/32, տպագրական՝ 14 մամուլ
Գինը՝ պայմանագրային

ՀՀ. ք. Երևան - 1, Արուսյան փողոց, թիվ 15, սնկ. թիվ 9,
«ՈՒԽՏՍՏՈՒՆ» թանգարան - ինստիտուտ

ՆՈՒՅԵՆ

ԻՆՉՈՒՆ ԿԱՍՏԻՐ ՄԵՐՈՒ

ԽՐԱՄ ԳՐԻՄՈՒ ԿՐԻՄՈՒ

ԳՐԻԳՈՐ
ՀՈԹՈՅԵԱՆ